

**MATERIALS
OF THE XIII INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND
PRACTICAL CONFERENCE**

**FUNDAMENTAL AND APPLIED
SCIENCE - 2017**

Volume 4

October 30 - November 7 , 2017

SHEFFIELD
SCIENCE AND EDUCATION LTD
2017

SCIENCE AND EDUCATION LTD
Registered in ENGLAND & WALES Registered Number: 08878342
OFFICE 1, VELOCITY TOWER, 10 ST. MARY'S GATE,
SHEFFIELD, S YORKSHIRE, ENGLAND, S1 4LR

Materials of the
XIII International scientific and practical Conference
« Fundamental and applied science - 2017 », Volume 4 : Sheffield. Science and
education LTD -108 p.

Editor: Michael Wilson
Manager: William Jones
Technical worker: Daniel Brown

Date signed for printing ,
For students, research workers.

Price 3 euro

ISBN 978-966-8736-05-6

© Authors , 2017

© SCIENCE AND EDUCATION LTD, 2017

ECONOMIC SCIENCE

Banks and the banking system

Abraliev Onalbek, Erkimbekyli Rauan

Kazakh National agrarian university

THE CURRENT STATE OF THE DEPOSIT MARKET IN KAZAKHSTAN: ISSUES AND DEVELOPMENT PERSPECTIVES

Annotation

This article analyses the current state of the deposit market in the Republic of Kazakhstan. Moreover, issues and development perspectives of Kazakhstani deposit market are defined in the work.

Key words: deposit market, financial market of Kazakhstan, development perspectives, financial stability

According to the President of the Republic of Kazakhstan, Nursultan Nazarbayev, the economic stability has the significance for the future development of the state [1]. In addition, maintaining and regulating the financial sector plays the important role for further economic growth [2]. For instance, loans and investments are among instruments that economy may rely on in order to achieve growth [3].

According to Arping (2015) there is the direct link between deposits and pricing power of organisations in the banking sector which may have long-term impact upon the real outcomes in the economy of the state [4]. As a result, the current state of the deposit market in Kazakhstan is among factors that determine the loan market by impacting its pricing, rates and competition level [4,5]. The figure below shows the volume of deposits in depositary organisations for 1 year from August 2016 till August 2017.

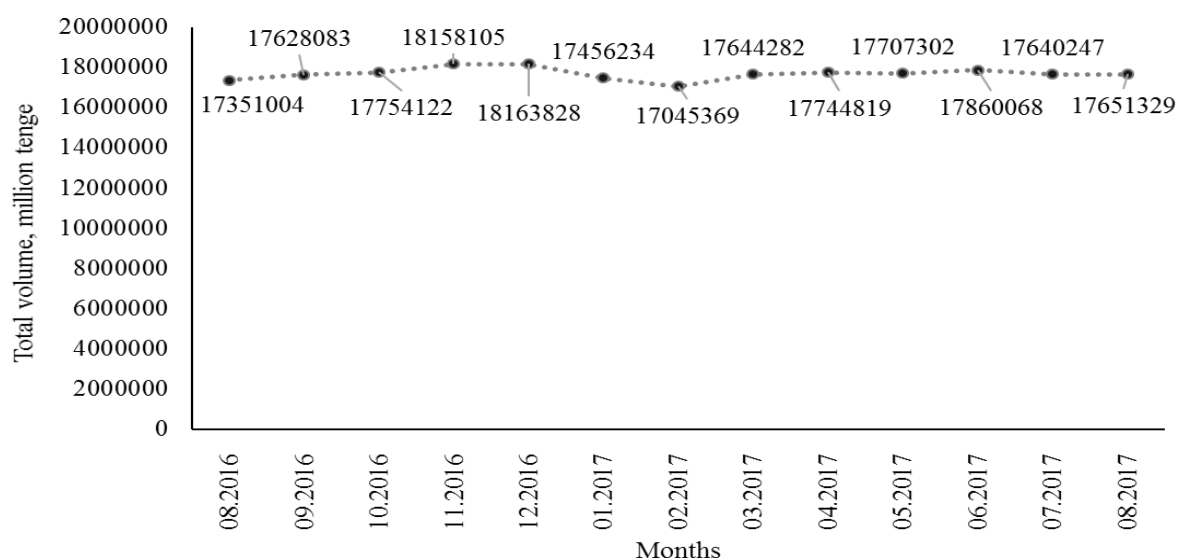

Figure 1 - The total volume of deposits in depository organisations of the Republic of Kazakhstan by the end of the period from August 2016 to August 2017, million tenge

Source: The National Bank of Kazakhstan (2017) *Depository Organizations Deposits*. Available: http://www.nationalbank.kz/?finalDate=5.08.2016&finalDate2=25.08.2017&dates=+To+display+the+information&tab_id=1&lang=eng&docid=191&switch=english [Accessed: 12 October 2017].

Figure 1 shows that in one year the highest monthly drop in the total volume of deposits took place in January 2017 – decline by 707594 million tenge or 3.896% less compared to the same indicator in December 2016. The highest rise in the deposit's volume in one year shown by the figure above was in March 2017 – 598913 million tenge more compared to the previous month or rise by 3.51%.

The lowest indicator took place in February 2017 – 17045369 million tenge, and the highest volume occurred in November 2016 - 18163828 million tenge.

The average value of the total volume of deposits is around 17677291.69 million tenge. The median value for deposits in one year is 17651329 million tenge. The first interquartile is 17628083 million Kazakhstani tenge. The third interquartile is 177 trillion 541 billion and 22 million tenge. Therefore, the interquartile range for one year from August 2016 to August 2017 equals to 126 billion and 39 million tenge.

The figure above illustrates that there may be the seasonal trends, therefore, the figure below defines the total volume of deposits in depository organisations only for December for the last ten years.

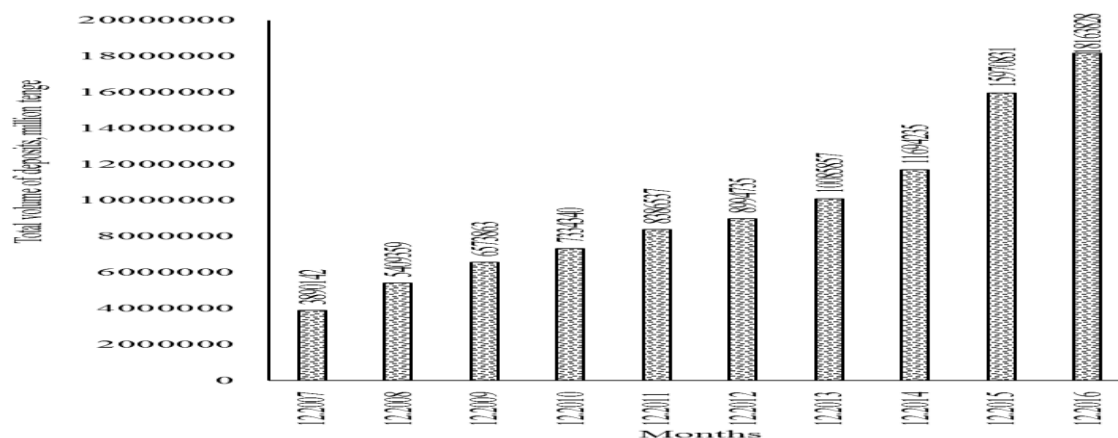

Figure 2 – The total volume of deposits in depository organisations for December month from 2007 to 2016, million tenge

Source: The National Bank of Kazakhstan (2017) *Depository Organizations Deposits*. Available:

http://www.nationalbank.kz/?finalDate=5.08.2016&finalDate2=25.08.2017&dates=+To+display+the+information&tab_id=1&lang=eng&docid=191&switch=english [Accessed: 12 October 2017].

The figure above shows that since 2007 there is the trend of growth in the deposit's volume every December month compared to the same month of the previous year. The average value of total deposit value in the last ten years for the last month of the year is 9650372.7 million tenge.

The lowest level of yearly change for the monthly indicator was between 2012 and 2011 – growth by 608 billion 198 million tenge or rise by nearly 7.25%. The highest level of yearly change took place between 2008 and 2007 – rise by 4 trillion 276 billion 596 million tenge or increase by 39.05%.

Figure 1 shows that there may be the trend of the total volume of deposits declining in the beginning of the year which is analysed by the figure below. The starting point is taken by December 2010 and not any year earlier because the financial crisis of 2008-2009 had significant negative impact on the global financial sector and might broke the trends in the banking sector in the earlier years [6].

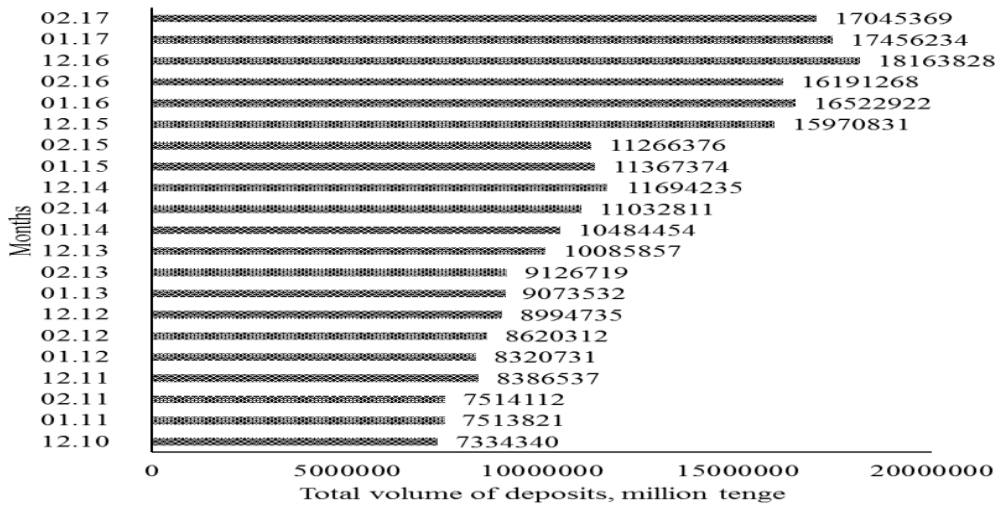

Figure 3 - The total volume of deposits in depository organisations of the Republic of Kazakhstan from December 2010 to February 2017 for January, February and December months, million tenge.

Source: The National Bank of Kazakhstan (2017) *Depository Organizations Deposits*. Available: <http://www.nationalbank.kz/?docid=191&switch=english> [Accessed: 12 October 2017].

The figure above shows that every December of the following year had higher volume of deposits compared to the previous year indicator. For instance, there is growth by 10829488 million tenge or by 147.65% from December 2010 to December 2010.

The table below analyses if there is any trend between the end and the start of the year in the total amount of deposits in depository organisations.

Table 1 – The trend analyses between December of the previous year and January-February of the next year in the total volume of deposits

What happened to the total volume of deposits?			
1	from	to	result
2	December 2010	January 2011	growth
3	December 2011	January 2012	decline
4	December 2012	January 2013	growth
5	December 2013	January 2014	decline
6	December 2014	January 2015	decline
7	December 2015	January 2016	growth
8	December 2016	January 2017	decline

Table 1 shows that there are no trends between the last month of the last year and the first month of the next year. Therefore, there is need to understand what may impact deposit rates if banks gain more power. The banking sector of Kazakhstan has become more stable due to the support of the financial sector by the government [7]. As a result, in the long-run banks may gain more power if the financial sector continues its growth. The figure below shows the possible scenarios for deposit rates and other significant financial indicators if the banking sector gains more power in the economy.

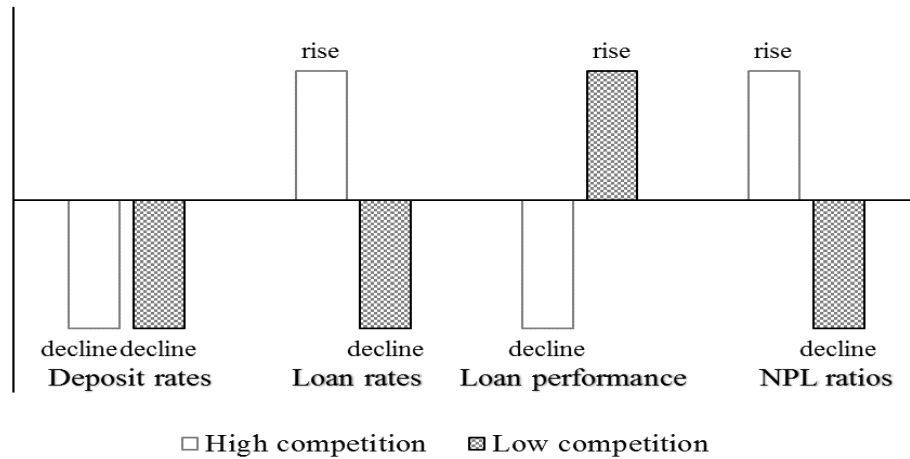

Figure 4 – Scenarios for some significant financial indicators in the deposit market if Kazakhstani banks in the long run gain more market power

Source: Arping, S. (2017) Deposit competition and loan markets. *Journal of Banking and Finance* (80), pp. 108-118

The figure above shows that deposit rates might decline if banks gain more market control in Kazakhstani financial sector despite the competition level in the market. Therefore, the figure below shows possible actions to the government of the Republic of Kazakhstan that may help to regulate the situation in the deposit market in the long-run.

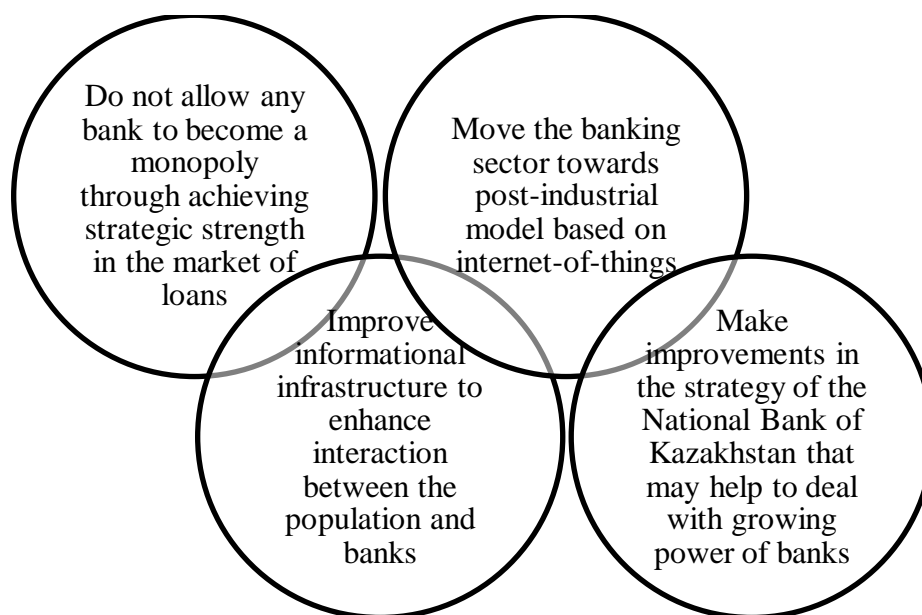

Figure 5 – Possible actions that may be taken by the government to improve the deposit market in the Republic of Kazakhstan

The figure above shows that the potential growth in the deposit market can be achieved through technologic improvements, regulating competition and cooperation with the National Bank of Kazakhstan.

In conclusion, analysis in the work showed 108 trillion 294 billion and 88 million tenge if the volume of deposits in December 2010 and in the same month in 2017 are compared. Moreover, despite monthly fluctuations the deposit market may grow unless new entrants come to the market or the financial environment changes.

Bibliography

1. Nazarbayev, N. (2017) *The President of Kazakhstan Nursultan Nazarbayev's Address to the Nation of Kazakhstan. January 31, 2017*. Available:
http://www.akorda.kz/en/addresses/addresses_of_president/the-president-of-kazakhstan-nursultan-nazarbayevs-address-to-the-nation-of-kazakhstan-january-31-2017 [Accessed: 10 September 2017].
2. Kawai, M., & Prasad, E. (2011) *Asian Perspectives on Financial Sector Reforms and Regulation*. Washington, D.C.: Brookings Institutions Press.

3. Faruqi, S. (1994) *Financial Sector Reforms, Economic Growth, and Stability: Experiences in Selected Asian and Latin American Countries*. Washington, D.C.: The World Bank.
4. Arping, S. (2017) Deposit competition and loan markets. *Journal of Banking and Finance* (80), pp. 108-118.
5. Ferran, E., & Goodhart, C. (2001) *Regulating Financial Services and Markets in the 21st Century*. Oxford and Portland, Oregon, USA: Hart Publishing.
6. Elson, A. (2017) *The Global Financial Crisis in Retrospect: Evolution, Resolution, and Lessons for Prevention*. New York: Springer Nature.
7. Nazarbayev, N. (2015) The 100 concrete steps set out by President Nursultan Nazarbayev to implement the five institutional reforms. May 20, 2015. Available: https://strategy2050.kz/en/page/message_text2014/ [Accessed: 10 September 2017].

Foreign economic activity

**д.е.н. Коваленко О.М., к.е.н. Станіславик,
Стукаленко Н.С., Пономаренко Р.С.**

Одеський національний політехнічний університет

ФАКТОРИ ОРГАНІЗАЦІЇ І РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Фактори, що впливають на організацію та розвиток ЗЕД, доцільно поділити на дві групи: внутрішні і зовнішні. Такий підхід зручний тим, що дозволяє пов'язати їх зі стратегічним менеджментом, основою якого є SWOT-аналіз. Перша частина цього аналізу – "сильні і слабкі сторони" – відображає внутрішні фактори. Друга частина – "можливості і загрози" – пов'язана із зовнішніми факторами.

До внутрішніх факторів належать:

- 1) масштаби ЗЕД;
- 2) витрати;
- 3) складність продукції;
- 4) досвід;
- 5) контроль.

Кожна організація, яка бере участь у міжнародному бізнесі, може здійснювати різну кількість операцій. При невеликому їх масштабі і малій номенклатурі, як правило, на початковому етапі, немає потреби створювати додаткові структурні підрозділи, а тим більше засновувати зовнішньоторгову фірму або ж купувати офшорну компанію. Як показує досвід, доцільно скористатися матричною структурою: у рамках наявної організаційної структури підприємства виділяється тимчасова група управління проектом виходу на зовнішні ринки, яка безпосередньо підпорядковується вищому керівництву. Такий підхід, по-перше, полегшує організаційну перебудову, а по-друге, дозволяє вищому керівництву контролювати питання міжнародного бізнесу. У випадку розширення ЗЕД можна створювати спеціальні підрозділи або офшорні компанії.

Виробництво за кордоном або продаж продукції на зовнішніх ринках пов'язані з постійними витратами, тому при малому обсязі виробництва дешевше залучити до роботи на підрядних умовах сторонню фірму, яка займається міжнародним бізнесом. Коли бізнес розширюється, вигіднішим варіантом може стати ведення міжнародних операцій своїми силами, а не придбання послуг зовнішньої фірми. Тому будь-якій фірмі слід періодично заново оцінювати проблему ведення міжнародних операцій власними силами. Підключення на основі контракту зовнішньої організації може обійтися дешевше, якщо вона володіє надлишковими потужностями у сферах виробництва або збуту і ці потужності можна легко використати. Такий варіант означає скорочення часу підготовки до ведення міжнародних операцій і прискорення початку надходження готівки. Водночас створення спільного підприємства інколи пов'язане з підвищенням витрат, зумовлених веденням переговорів з фірмою-партнером, появою додаткової штаб-квартири і неминучими витратами для підтримування відносин з партнером.

Частина затрат пов'язана з передачею технології. Як правило, дешевше обходиться передача всередині "сімейства фірм", наприклад, від головної фірми філіалу, ніж іншій компанії. Відмінності в затратах особливо відчутні, коли технологія складна, адже персонал філіалу добре ознайомлений з підходами, які використовує фірма в цілому. З цієї причини, чим складніша технологія, тим імовірніше, що компанія здійснить експансію в інші країни шляхом створення свого підприємства, а не укладання контракту зі сторонньою закордонною фірмою на виробництво продукції від свого імені.

На початковому етапі виходу на міжнародні ринки небагато фірм готові витратити значну частину ресурсів на міжнародні операції; фірми можуть просто не мати коштів, достатніх для швидкого налагоджування діяльності за кордоном. Як наслідок, такі фірми нарощують свою участь у міжнародному бізнесі поетапно. На початкових етапах вони намагаються берегти свої ресурси і зосереджувати їх насамперед у країні базування, а не за кордоном. Цим зумовлюється обрання таких операційних форм, які передбачають перекладання усіх питань, пов'язаних з міжнародними операціями, на зовнішні організації. З розширенням зарубіжної діяльності фірма починає розглядати свій міжнародний сектор окремо від внутрішнього. Потім з'являється тенденція до обслуговування

міжнародних операцій власними силами і зростання питомої ваги ресурсів, розміщених за кордоном.

Чим більше угод фірма укладає з іншими компаніями, тим імовірніше, що вона втратить контроль над прийняттям рішень і це може позначитись на оптимізації її діяльності на глобальному рівні, включаючи такі питання, як географія розширення виробництва, освоєння нових видів продукції або забезпечення якості. Угоди з зовнішніми організаціями передбачають також розподіл доходів, що має велике значення на підприємствах з високим потенційним прибутком. Фірма ризикує ще й тим, що її конфіденційна інформація стане відомою конкурентам.

До зовнішніх факторів належать:

- 1) економічна свобода;
- 2) конкуренція;
- 3) присутність у країні;
- 4) ризику.

Економічна свободи включає такі фактори, як пряме заміщення окремих форм діяльності, визначення ставок податків, величини коштів, що підлягають репатріації, вимоги (фактичні або можливі) дотримання умов антимонопольного законодавства тощо.

Можливість конкуренції може змусити фірму обирати стратегію прискореного розширення закордонних операцій, але тільки (через обмеженість ресурсів) шляхом укладання угод з іншими фірмами. Звести до мінімуму конкуренцію на конкретних ринках можна також за допомогою угод про співробітництво, які перешкоджають виходу нових конкурентів на ринок і визначають дольовий розподіл ресурсів або обсягів виробництва. Ефективність таких дій частково залежить від обраного різновиду операцій, а також від лояльного ставлення державних органів до певної угоди.

В підсумку відзначимо, що коли компанія вже здійснює операції у певній країні, деякі переваги використання підрядної фірми вже втрачають сенс. Інакше кажучи, компанія знає, як діяти у чужій країні, і може володіти в ній надлишковими потужностями, достатніми для нарощування обсягу виробництва. Багато залежить, однак, від того, чи відповідає спеціалізація діючого зарубіжного філіалу тому виду продукції або послуг, який передається

за кордон. Коли така відповідність має місце, найбільш високою є ймовірність, що нове виробництво буде освоєно власними силами. В компаніях з високим рівнем диверсифікації діючі закордонні підприємства можуть виготовляти продукцію, яка настільки відрізняється від тієї, яка передається їм з центральної штаб-квартири, що простіше укласти договір з досвідченою сторонньою фірмою.

Література

1. Заєць М.А. Менеджмент для магістрів: Навчальний посібник / М.А. Заєць, О.М. Коваленко, О.В. Станіславик і ін.; за ред. Зайця М.А., Коваленка О.М. – Херсон: Грінь Д.С., 2012. – 400 с.
2. Козак Ю.Г. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: навчальний посібник / Ю.Г. Козак, Н.С. Логвінова, О.М. Коваленко і ін.; за ред. Козака Ю.Г. – 4-те вид., перероб. та доп. – Київ: Освіта України, 2012. – 400 с.
3. Козак Ю.Г. Міжнародні економічні відносини: запитання та відповіді: навчальний посібник / Ю.Г. Козак, М.А. Заєць, Т. Спорек; за ред. Козака Ю.Г., Зайця М.А., Спорєка Т. – 5-те вид., перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2017. – 332 с.
4. Шаповал С.С. Менеджмент для магістрів: навчальний посібник / С.С. Шаповал, М.А. Заєць, Ю.Г. Козак і ін.; за ред. Шаповал С.С., Зайця М.А. – Київ: Фенікс, 2008. – 596 с.

Financial relations

К.е.н. Юрій С.М.

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, Україна

ПРОБЛЕМАТИКА РЕФОРМУВАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Однією з найважливіших функцій держави є забезпечення національних інтересів та економічної безпеки. Це зумовлює увагу до проблеми економічної безпеки, що поєднує питання розвитку окремих галузей економіки із пріоритетами та національними інтересами держави. Об'єктивний процес соціально-економічних реформ, що здійснюється в країні, охоплює всі сфери економіки, соціальної інфраструктури й спрямований на підвищення ефективного функціонування, підвищення рівня економічної безпеки та сталого розвитку [3, с. 279].

На сьогоднішній день говорити про системний та послідовний підхід до реформування житлово-комунального господарства, нажаль, неможливо, оскільки реальна робота органами державної влади практично не проводиться. Досвід проведення подібної реформи в європейських державах свідчить, що важливою передумовою проведення реформування є інформаційно-роз'яснювальна робота з населенням. Адже в сучасних умовах, реформувати житлово-комунальне господарство означає не лише замінити труби, теплотраси, провести ремонт будинків чи озеленення прибудинкових територій. Реформування – це підвищення якості надання послуг споживачам через ринкову конкуренцію підприємств, залучення інвестицій для технічного переоснащення житлово-комунального господарства, використання енергозберігаючих технологій, стимулювання населення до створення різноманітних об'єднань для захисту своїх прав: об'єднань співвласників багатоквартирних будинків [2].

Проблематика житло-комунального господарства України має системний та взаємопов'язаний характер. Наразі багато підприємств житлово-комунального господарства є збитковими, а їхні витрати значно перевищують доходи. Це

технічні, житлово-експлуатаційні, електроенергетичні та комунальні організації, що фінансуються за кошти державного та місцевого бюджетів, потребують технічного оновлення, виплати заробітних плат працівникам. Причиною такого стану в житлово-комунальному господарстві є відсутність стратегічного бачення подальшого розвитку галузі та використання старих радянських підходів в процесах управління, коли населення сплачувало лише незначну частину комунальних витрат, а решта – дотувалася з державного бюджету [2].

У рейтингу Світового банку Doing Business-2017 Україна піднялася лиш на одну позицію і займає 80-е місце. Відсутність змін в інвестиційному кліматі стримує приватні інвестиції в енергоефективність. За даними Європейської бізнес-асоціації, за останні два з половиною роки індекс інвестиційної привабливості нашої країни практично не змінився – 2,72 і 2,88 в першому кварталі 2014 р. і першої половині 2016 р. відповідно. Сприятливим для інвестиційної привабливості вважаються показники індексу вище трьох [1].

Доступне фінансування від міжнародних фінансових організацій використовується незадовільно. Міжнародні партнери виділили Україні 1,623 млрд. дол. на підвищення енергоефективності. Це в 18 разів більше, ніж всі «теплі кредити» від уряду за останні два роки. Але ця допомога заблокована через неефективну взаємодію української виконавчої влади з міжнародними донорами. За словами колишнього директора офісу Світового банку в Києві Чімяо Фана, на кінець 2015 р. Україна використала всього 100 млн. дол. (3,6%) із загального портфеля виділених кредитів. Це найнижчий показник серед країн Європи і Центральної Азії (для порівняння: у 2012 р. Україна була одним з лідерів в регіоні з рівнем вибірки кредитів – близько 30%). Серед причин – тривалі процедури узгодження кредитних гарантій в Міністерстві фінансів України, невміння працювати з фінансових правил міжнародних фінансових організацій [1].

Всі ці «національні особливості» реформи ЖКГ в Україні створюють реальні ризики для її успішного продовження, оскільки в значній мірі перекладають «ціну» реформи на населення і перешкоджають створенню кредиту довіри.

Узагальнюючи дослідження [1, 2, 3], варто зазначити, що успіх проведення реформ в ЖКГ залежить від виконання чотирьох основних вимог:

- необхідно забезпечити комерційний облік газу, води та теплової енергії, які використовуються населенням;

- формування комунальних тарифів повинно стимулювати виробника комунальних послуг зменшувати витрати, а не лише перекладати їх на споживача;

- темпи зростання тарифів повинні відповідати темпам перебудови соціальної підтримки незабезпечених сімей;

- необхідно активно задіяти програми підвищення енергоефективності, які фінансуються державою та за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій.

Об'єктивна необхідність реформування житлово-комунальної сфери зумовлена тим що сучасний її стан характеризується дотаційністю в економічному й ресурсному забезпеченні та високому рівні енергоспоживання, що створює загрозу її фінансово-економічній безпеці.

Література:

1. Акімова І. Чотири умови успішної реформи ЖКГ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gazeta.zn.ua/energy_market/chetyre-usloviya-uspeshnoy-reformy-zhkh-.html
2. Багрінцев М. Шлях реформування житлово-комунального господарства України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gazeta.ua/blog/36977/slyah-reformuvannya-zhitlovokomunalnogo-gospodarstva-ukrayini>.
3. Волков В.П. Складові фінансово-економічної безпеки житлово-комунального господарства України / В.П. Волков // Комунальне господарство міста. – 2013. – Випуск 108. – С. 279-285.

Investment activity and stock markets

Магистр Тенізбаева Д.С., студенттер Оспан Н., Айтыварова А.

Тараз Мемлекеттік университеті, Қазақстан

АЙМАҚТАҒЫ ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ АХУАЛ: БҮГІНІ МЕН БОЛАШАҒЫ

Экономиканың нақты секторларының дамуы біздің Қазақстанның болашағына зор ықпал ететіні белгілі. Әрбір елдің экономикалық өсуі жаңа ірі масштабты жобалардың көмегімен, инвестиция және инновация, саяси тұрақтылықтан және қаржылық жүйенің тұрақтануынан, инвесторлардың сенімділігімен, ұлттық өндірістің тиімді дамуынсыз қалыптасуы мүмкін емес. Олар үшін: жетілген саяси құрылым; кәсіпорындар үшін кешенді стратегияны өңдеу; бәсекелік жағдайын ғылыми-техникалық прогреске сай орындау; елдің қауіпсіздігін нығайту; адамның тұлға екендігін көрсете білу; инвестицияны дұрыс пайдалану қажет.

Тәуелсіздік жариялаған жылдары еліміздің алдында экономиканы дағдарыстан шығару міндеті шешуші басылымдыққа айналды. Онсыз өркениет жолына түсу мүмкін емес еді. Экономикалық модернизацияны Қазақстан Кеңес Одағы күйреуінен басталған терең экономикалық дағдарысты жеңуден бастады десек қателеспейміз. Ал, экономиканы дағдарыстан құтқару үшін және дамуының басты факторы ретінде қаражат табу проблемасы тұрды. Себебі елдің ішкі ресурстары экономиканы қайта құруды қаржыландыру, сондай-ақ әлеуметтік қорғаудың өз деңгейінде болуы үшін жеткіліксіз еді. Ішкі инвестициялық ресурстардың жеткіліксіздігінен сыртқы, шетелдік инвестицияларды тарту стратегиялық мәселеге айналды. Елдің нарықтық экономикасының негізін қалау егемендік алған жылдары өзінің тұрақсыздығын танытты. Ол кезде бүгінгідей инвестициялық қор мен оған басшылық жасау алдағы жоспардың еншісіндегі елес қана болатын. 1990 жылдар ортасында елдегі инвестициялық ахуал әлемдегі жоғары дамыған елдердің инвестор өкілдерімен тығыз байланысты бастады. Қазақстандағы өндіріс орындары, кәсіпорындар мен шағын цехтар, жекелеген арнайы қызмет көрсету орындары жұмыс күшін сақтауда әлсіздік танытып, тауар қатынасын дамыту

ісінде қаржы тапшылығына ұшырады. Нәтижесінде нарықтық қатынастардың басты проблемасы – жұмыссыздық ахуалы шиеленісті. Дағдарыстан шығып, жұмыссыздықты тежеу үшін өзге де туындаған проблемалардың алдын – алу мақсатында, сондай – ақ қалыптасып, жаңадан бой түзеп келе жатқан мемлекетте қайшылықтар мен әлеуметтік катаклизмаларға қарсы негізгі амортизаторлық күш ел экономикасына инвестиция тарту болып табылды. Қазақстан өзінің инвестициялық саясатында өркениетті елдердің тәжірибесінен дұрыс сабақ ала білген, ғылыми тұжырымдалған бағдарламамен жұмыс істей білді. Қазақстан инвесторларға неғұрлым қолайлы жағдай жасау принципін ұстанды. Республика үкіметі елді жылдар бойғы жинаған тәжірибелерінен сабақ алған, халықаралық дәрежеде инвестиция саласында әріптес мемлекет ретінде инвесторларға ыңғайлы заңдар мен нормативті актілері бар және екі жақты тең дәрежеде пайдасын көздеген мемлекет ретінде таныта алды.

Қазіргі кезде Қазақстанда жүзеге асырылып жатқан инвестициялық процесс әлеуметтік-экономикалық дамуымыздың негізгі алғышартына айналып, еліміздегі реформаларды табысты іске асырудың басты себебі болып отыр. Инвестициялар кез-келген ұлттық экономиканың маңызды да қажетті қоры болып саналады. Инвестициялық жобаларды іске асыру өндірісті жетілдіріп, сатылатын тауарлардың сапасын арттыру онымен қоса жұмыс орындарының көбейіп, тұрғындарды еңбекпен толығымен қамтамасыз етуге, сөйтіп халқымыздың өмір деңгейінің өсуіне мүмкіндік береді. Сонымен, елімізде жүргізіліп жатқан инвестициялық процесті экономикалық пайда кіргізіп, әлеуметтік саланың өркендеуіне жағдай жасайтын қызмет деп қарастыруымыз керек. Осыған орай, инвестициялық іс-әрекетті талдауда оның тиімділігіне экономикалық шаралармен бірдей әсер ететін әлеуметтік шараларды ерекшелеудің маңызы зор. Сондықтан қаржыландырудың көздерін анықтап және оларды қалай басқарудың амалдарын саралап және де Қазақстан Республикасындағы банктердің, қаржылық институттардың, кәсіпкерліктердің, ұйымдардың ұзақ мерзімді қаржыландыру көздерінің басқарылуын жан-жақты талдап, зерттеп білу. Онда кездесетін кемшіліктерді ескеріп, оңтайландыру шаралары мен бағыттарын ұсыну.

2010 жылы “Қазақстан Республикасында инвестицияларды тарту, арнайы экономикалық аймақтарды дамыту және экспортты ынталандыру жөніндегі 2010 — 2014 жылдарға арналған бағдарлама” қабылданды. Бағдарламаның мақсаты -

шикізаттық емес экспортқа бағдарланған және жоғары технологиялық өндірістерге тікелей инвестициялар үшін тартымды жағдайлар жасау және әлемдік сауда жүйесіне өңделген тауарлардың экспортын ілгерілету арқылы кірігу болып табылады.

Бүгінгі таңда елімізде көптеген мемлекеттік және үкіметтік бағдарламалар жүзеге асуда. Олардың түпкілікті мақсаттарының бірі – түрлі деңгейдегі бизнеске жан-жақты мемлекеттік қолдау көрсету. Атап айтсақ, өңір экономикасының қарышты дамуына Индустриалды – инновациялық даму бағдарламасының жүзеге асуы айтарлықтай септігін тигізіп отыр. Бірінші бесжылдықта Индустрияландыру картасына сәйкес жалпы құны 123,3 млрд. теңгені құрайтын 33 жоба жүзеге асып, 4958 жұмыс орындары ашылды. Екінші бесжылдықта кәсіпкерлікті қолдау картасына сәйкес, жалпы құны 555,3 млрд. теңгені құрайтын 29 инвестициялық жоба жүзеге асырылмақ. Осы айтылған жобалардың ішінде, жалпы құны 34,2 млрд. теңгені құрайтын 9 жоба жүзеге асырылып, облысымыздың 600 тұрғыны жаңа жұмыс орындарымен қамтамасыз етілді.

«Тараз» химиялық паркі» арнайы экономикалық аймағының құрылуы - Қазақстан үшін жаңа 16 химиялық өндірістің іске қосылып, республикада өндірілмейтін немесе аз мөлшерде шығаратын химиялық өнімдерді шығарумен, сондай – ақ айтарлықтай экономикалық пайда түсетін жағымен ерекшеленбек. Бүгінгі таңда Аймақ аумағында өз жобаларын жүзеге асыру үшін 5 қатысушы тіркеліп, 6 өндірісті жүзеге асыруды «Каустикалық сода және хлор», «Глифосат (гербицид) және үшхлорлы фосфорды өндіру», «Пестицидтер өндіру», «Метанол өндіру», «Құрғақ бутилды ксантогенат натрий өндіру», «Табиғи газды терең өңдейтін зауыт құрылысы» жобалары. Жобалар бойынша жалпы тартылатын инвестициялар көлемі 259,5 млрд. теңгені құрап отыр.

2016 жылғы қаңтарда негізгі қорға салынған инвестициялар көлемі қосымша бағалаумен есептегенде 6,5 млрд. теңгені немесе 2015 жылғы сәйкес кезеңмен салыстырғанда 150,1%-ды құрады. Көлемнің өсуі «Азиатский газопровод» ЖШС «Қазақстан-Қытай» магистральдық газ құбырының құрылысына инвестиция салу есебінен болды.

Негізгі қорға салынған инвестицияның жалпы көлемінің 51%-ы (3,3 млрд теңгесі) «көлік және қоймалау» саласына берілді.

ҚР 2010-2014 жылдарға және 2015-2019 жылдардағы Қазақстанның Индустриализациялау Картасына енгізілген Жамбыл облысы бойынша инвестициялық жобалар тізіміне 46 жоба енгізілді. Соңғы уақытта 25 жоба жүзеге асырылды, ал қалғандары келесі жылдары іске қосылатындар.

Инвестициялық климатты жақсарту, жаңа инвестициялар тарту және оларды дамытуға мемлекеттік қолдау жүйесін күшейту Қазақстан саясатының басымдылық бағыты болып табылады. Нәтижесінде мемлекетіміздің халықаралық бәсекелестік қабілеті ел экономикасына тартылған шетел инвестициясымен оның табиғи байлықты игерудегі орнын анықтайды. Мұнан шығатын қортынды жаңа шетел инвестицияларының тартылуымен Қазақстан болашағы ондағы инвесторлар тұтынуының қанағаттану дәрежесіне тәуелді екенін көрсетеді.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Қазақстан экономикалық, әлеуметтік және саяси жедел жаңару жолында. Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы.- Егемен Қазақстан, - 2005жыл, 18-ақпан.

2. Богатов В.В. Инвестиции: Инвестиционный портфель. Источник финансирования. Выбор стратегии. СПб: Питер 2003г.

3. Шарп У.Ф., Александр Г.Дж., Бэйли Дж.В. «Инвестиции» - Университетский учебник. –М.:«Инфра –М».1998.

Abraliev Onalbek, Erkimbekyli Rauan
Kazakh National agrarian university

THE CURRENT STATE OF THE DEMAND SIDE IN THE INTERNAL MARKET OF THE CASH CURRENCY EXCHANGE IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Annotation

The article analyses the demand side of the internal currency market in the Republic of Kazakhstan. The internal exchange market in Kazakhstan are dominated by four major currencies: American dollars, euro, Chinese yuan and Russian roubles. The exchange rate of those currencies is determined by the state of Kazakhstan Stock Exchange (KASE).

Keywords: currency market, exchange rate, internal market, demand, American dollars, euro, Chinese yuan, Russian ruble.

The Republic of Kazakhstan has been an active member of the international trade since gaining the independence in 1991 [1]. As a result, the Republic of Kazakhstan had entered the global currency market to satisfy own economic goals [2].

The American dollar (USD) is the most often used currency in the global trade [3]. Its official exchange rate in Kazakhstan is determined by the price of the dollar traded over T+0 scheme (USDKZT_TOD) in Kazakhstan Stock Exchange (KASE) [4]. According to the National Bank of Kazakhstan the average exchange rate of the American dollar (USD) for August 2017 was 332.69 tenge [5]. The figure below shows the equilibrium for the American dollars in cash sold by the population and other economic agents to exchange offices in the Republic of Kazakhstan.

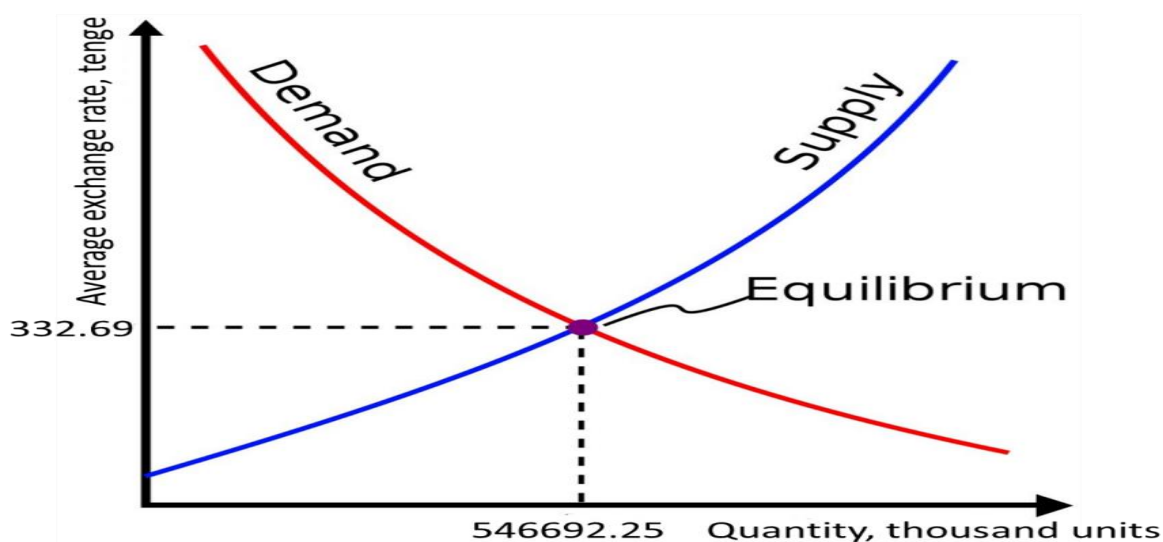

Figure 1 – The equilibrium between average exchange rate of the American dollars in tenge and quantity of the American dollars in thousand units sold by the residents and other economic agents to exchange bureaus in the internal cash exchange market for August 2017.

Note: the minimum of average exchange rate can not be equal to zero as the American dollars are not issued by the National Bank of Kazakhstan. Moreover, Kazakhstan needs to sell a commodity, resources or products in order to get the American dollars.

Sources:

1. The National Bank of Kazakhstan (2017) *Official exchange rates, 2017*. Available: <http://www.nationalbank.kz/cont/2017%20eng8.pdf> [Accessed: 10 October 2017].

2. The National Bank of Kazakhstan (2017) *Purchases/Sales of Cash Foreign Currency by Exchange Offices (Bureaus) during the August 2017*. Available: http://nationalbank.kz/cont/%D0%BF%D0%BE%D0%BA_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B4_%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB_20177.xls [Accessed: 10 October 2017].

The figure above shows that around 546692.25 thousand American dollars of cash were bought by exchange offices in August 2017.

The figure below shows how much American dollars in cash were sold by different economic agents to exchange bureaus in August 2017 by provinces of the Republic of Kazakhstan.

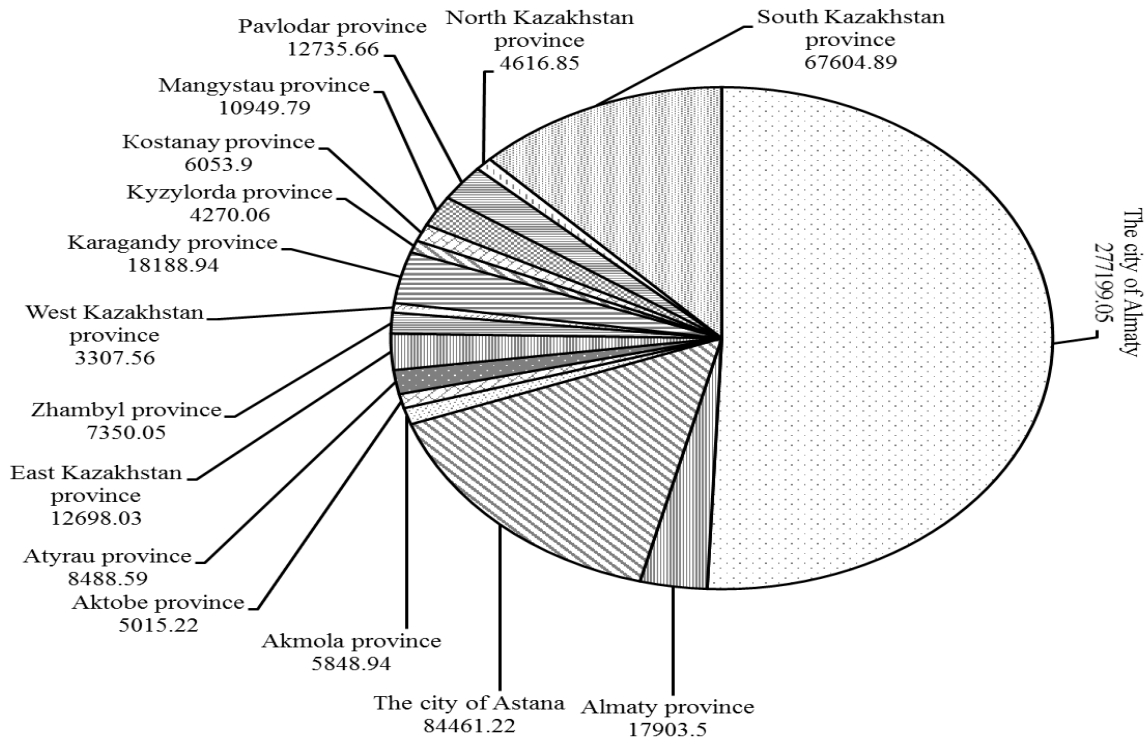

Figure 2 – The volume of purchases of American dollars in cash by exchange offices by provinces of the Republic of Kazakhstan for August 2017, thousand units

Source: The National Bank of Kazakhstan (2017) *Purchases/Sales of Cash Foreign Currency by Exchange Offices (Bureaus) during the August 2017*. Available: http://nationalbank.kz/cont/%D0%BF%D0%BE%D0%BA_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B4_%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB_20177.xls [Accessed: 10 October 2017].

The figure above shows that the highest share of the market belongs to the city of Almaty – 50.7% of the market share or 277199.05 thousand units of American dollars (USD). The second place belongs to the capital of Kazakhstan, the city of Astana – 15.45% of the market power or 84461.22 thousand units of USD. The two biggest cities of the Republic of Kazakhstan, Almaty and Astana, despite their small territory compared to the rest of the country have more than half of the market control – 66.15%. The lowest share of the market in the internal cash market belongs to West Kazakhstan province – 0.61% of the market power or 3307.56 thousand units of the American dollars.

The euro is the second largest currency traded in Kazakhstan Stock Exchange (KASE) [6]. The figure below shows how much euro were sold in cash to exchange offices by the population and different economic organisations to exchange bureaus.

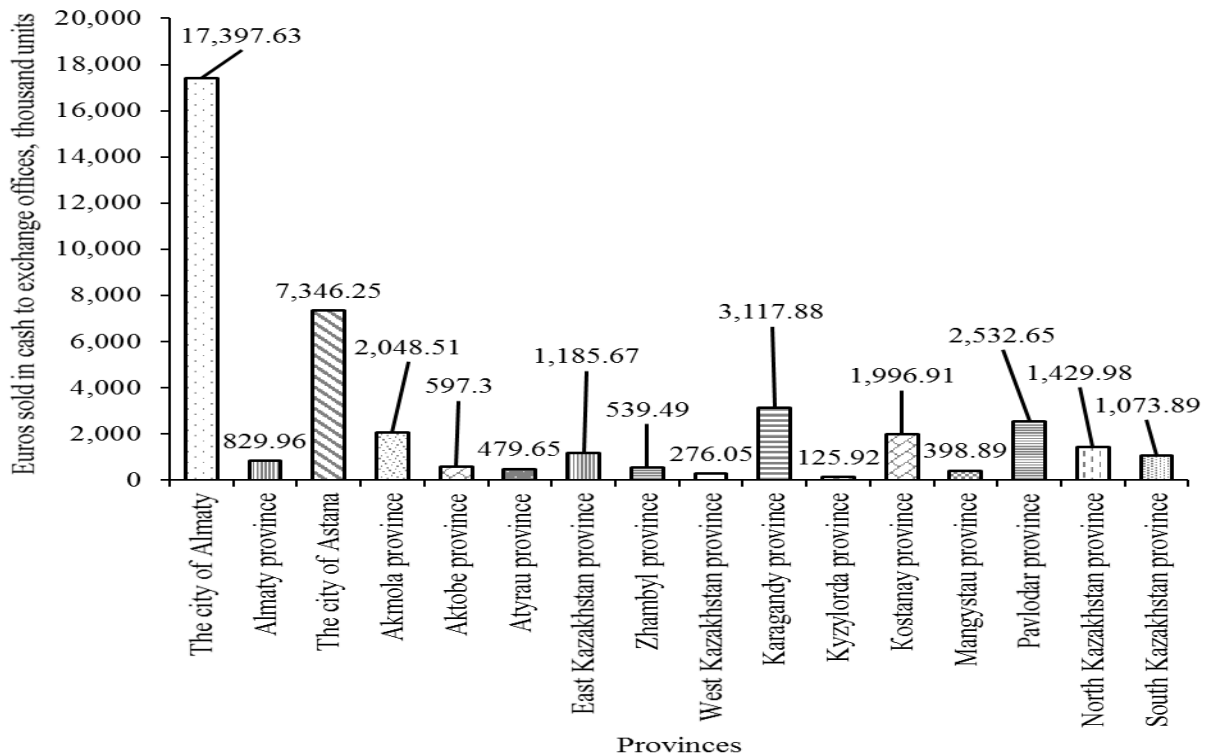

Figure 3 - The volume of purchases of euro by exchange offices in cash in provinces of Kazakhstan in August 2017, thousand units.

Source: The National Bank of Kazakhstan (2017) *Purchases/Sales of Cash Foreign Currency by Exchange Offices (Bureaus) during the August 2017*. Available: http://nationalbank.kz/cont/%D0%BF%D0%BE%D0%BA_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B4_%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB_20177.xls [Accessed: 10 October 2017].

The figure above shows that that the first quartile of for the volume of purchases by exchange offices is 524.53 thousand units of euro. The value of the third quartile is 2169.545 thousand units of euro. Therefore, the interquartile range equals to 1,645.015 thousand units of euro.

Kazakhstan has tight economic relationships with China [7]. Moreover, the growing power of Chinese economy creates Chinese yuan (CNY) the demand in the

global currency market [8]. Therefore, Kazakhstan Stock Exchange (KASE) has introduced Chinese yuan (RMB) for trading since 2014 [9].

The figure below shows how much Chinese yuan (CNY) in cash were bought by exchange bureaus in August 2017 from different economic agents in different provinces of Kazakhstan.

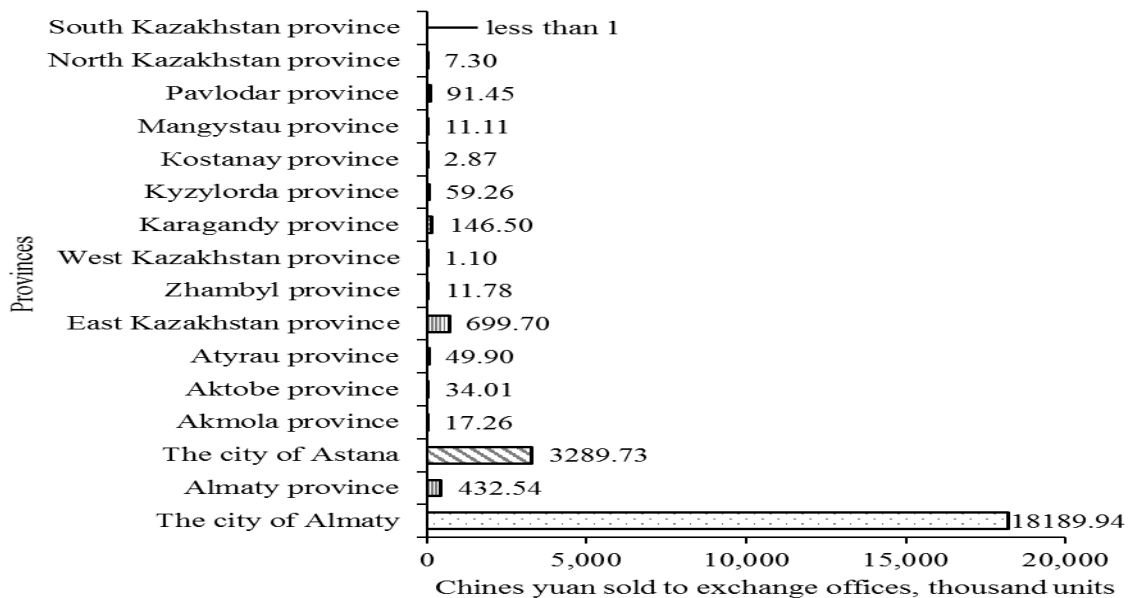

Figure 4 – The cash sales volume of Chinese yuan by the residents and other economic entities to exchange bureaus by provinces of Kazakhstan in August 2017, thousand units.

Source: The National Bank of Kazakhstan (2017) *Purchases/Sales of Cash Foreign Currency by Exchange Offices (Bureaus) during the August 2017*. Available: http://nationalbank.kz/cont/%D0%BF%D0%BE%D0%BA_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B4_%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB_20177.xls [Accessed: 10 October 2017].

The figure above shows that the city of Almaty has the highest market share in August 2017 – 18189.94 thousand units of Chinese yuan.

Russian is one of the top strategic and economic partners of Kazakhstan [10]. Russian rubles also traded at Kazakhstan Stock Exchange (KASE) [11]. The figure below shows how much cash in Russian rubles (RUR) were bought by exchange offices from different economic agents.

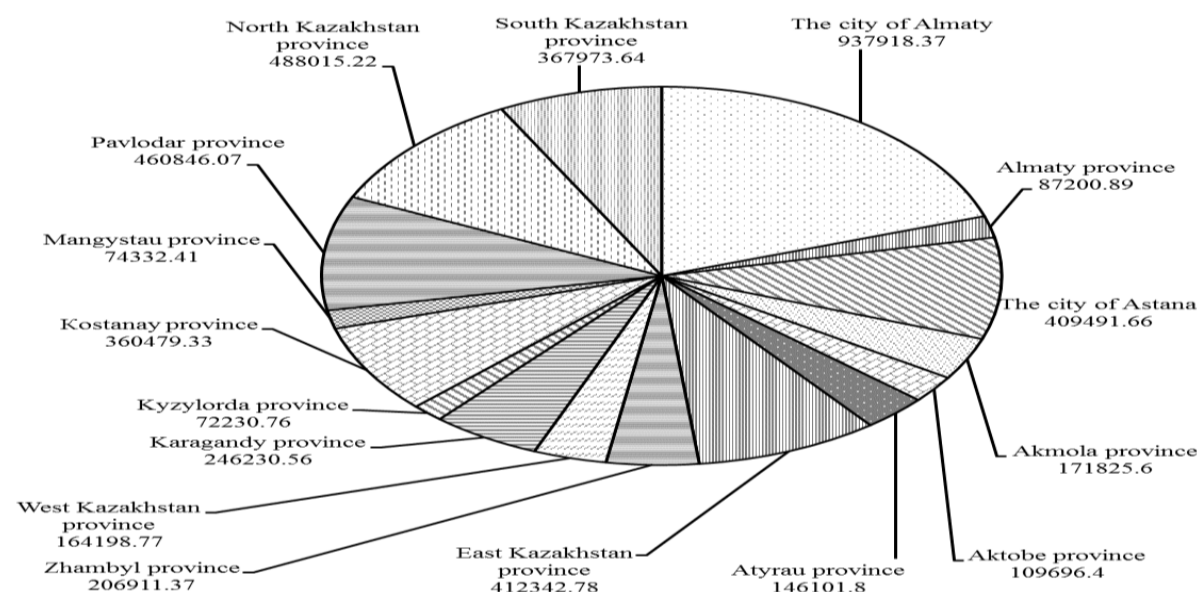

Figure 5 – The volume of Russian rubles bought from economic agents by exchange bureaus in different provinces of Kazakhstan in August 2017, thousand units.

Source: The National Bank of Kazakhstan (2017) *Purchases/Sales of Cash Foreign Currency by Exchange Offices (Bureaus) during the August 2017*. Available: http://nationalbank.kz/cont/%D0%BF%D0%BE%D0%BA_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B4_%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB_20177.xls [Accessed: 10 October 2017].

The figure above shows that Kyzylorda province has the lowest volume of Russian rubles sold to the exchange offices - 72230.76 thousand units.

In conclusion, the internal market of cash sales to exchange offices are dominated by cities of Almaty and Astana in August 2017: USD and EUR – above 50% of the market power, CNY – nearly 93.4% of the market share. However, for Russian rubles cities of Almaty and Astana do not have together the market domination in August 2017 – only 28.57%.

Bibliography

1. Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (2001) *Accession to the World Trade Organization: Issues and Recommendations for Central Asian and Caucasian Economies in Transition : Proceedings and Papers Presented at the Subregional*

- Workshop on Accession to the World Trade Organization, Economies in Transition, Tashkent, 25-27 July 2001. New York: United Nations
2. Monetary and Capital Markets Department, International Monetary Fund (2008) Annual Report on Exchange Arrangements and Exchange Restrictions 2008. Washington, D.C.: International Monetary Fund.
 3. Cohen, B. (2012) The Future of Global Currency: The Euro Versus the Dollar. New York: Routledge.
 4. Kazakhstan Stock Exchange (2015) Trades browsing. Available: <http://www.kase.kz/en/trades/index> [Accessed: 10 October 2017].
 5. The National Bank of Kazakhstan (2017) Official exchange rates, 2017. Available: <http://www.nationalbank.kz/cont/2017%20eng8.pdf> [Accessed: 10 October 2017].
 6. Kazakhstan Stock Exchange (2017) Results of trades in foreign currencies. Available: <http://www.kase.kz/en/cur/index> [Accessed: 10 October 2017].
 7. Song, W. (2016) China's Approach to Central Asia: The Shanghai Cooperation Organisation. London: Routledge.
 8. Prasad, E. (2017) Gaining Currency: The Rise of the Renminbi. Oxford: Oxford University Press.
 9. The National Bank of Kazakhstan (2014) The Launch of Trading in Chinese yuan/Kazakhstani tenge pair on currency platform of Kazakhstan Stock Exchange JSC. Available: http://www.nationalbank.kz/cont/publish590280_25296.pdf [Accessed: 10 October 2017].
 10. Fedorenko, V. (2015) Eurasian Integration: Effects on Central Asia. Washington, D.C.: Rethink Institute.
 11. Middle East and Central Asia Department, International Monetary Fund (2015) Republic of Kazakhstan: 2015 Article IV Consultation-Press Release; Staff Report for the Republic of Kazakhstan. Washington, D.C.: International Monetary Fund.

Human resources management

Бочарова Н. О., Гуменюк Л.О., Мартинюк Н.С., Скрипка Н.О.
*Таврійський державний агротехнологічний університет, м. Мелітополь,
 Запорізька обл., Україна*

ЗАКОРДОНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ОПЛАТИ ПРАЦІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

В умовах ринкової економіки оплата праці значною мірою впливає на ефективність праці робітників, а отже і на діяльність підприємством в цілому, тому ефективна організація механізму стимулювання є запорукою злагодженої роботи щодо управління підприємством в цілому. Правильна та ефективна організація оплати праці робітників дозволяє підвищити ефективність роботи всього підприємства. Тому дану тему дослідження вважати актуальною.

Питання організації оплати праці в контексті дієвого механізму управління за умов становлення ринкової економіки вивчали багато вчених-економістів, серед яких Є. П. Качан, І.В. Костюченко, О.В. Михайленко, К. І. Складанна, Н. М. Шмиголь та ін.

Метою написання статті є обґрунтування мотивацій складової в механізмі управління в системі управління трудової діяльністю на підприємства.

Заробітна плата є найбільш дієвим інструментом активізації людського фактору і використання трудового потенціалу з урахуванням його кваліфікаційної і творчої складової [1, с. 373]. Вона виступає основним методом економічної мотивації.

У країнах з розвинутою ринковою економікою спостерігається перехід від традиційних форм оплати праці залежно від індивідуального вироблення на почасові форми оплати праці. Це пов'язано з тим, що: 1) в умовах НТП все важче виміряти особистий внесок окремого робітника в загальний продуктивний процес; 2) пріоритетними є завдання стимулювання співпраці всередині трудового колективу; 3) формування у працівників почуття причетності до справи, особистої зацікавленості в результатах колективної праці. Основні риси систем оплати праці країн заходу подані в таб. 1 [5, с.74]

Характеристика сучасних систем оплати праці [5, с.74]

Система	Основні риси
Система Хелсі	Заробіток складається із двох частин: 1) фіксована погодинна ставка і фактично визначений час; 2) відрядний підробіток або премія за те, що фактичні затрати праці були менші за нормативні.
Система Роурена	На виконання роботи встановлюється певна норма часу і гарантується погодинна ставка, якщо працівник не виконує норми. Винагорода становить частку погодинної ставки, рівну частці часу, яку й було зекономлено, її розмір залежить від приросту продуктивності праці.
Система Сканлона	Основним показником преміювання є зниження зарплатоємності продукції за рахунок економії заробітної плати порівняно з нормативною величиною. Якщо витрати на заробітну плату були нижче нормативної величини то формується преміальний фонд у розмірі 75% економії, з яких 20% спрямовується на виплати у скрутні часи.
Система «Умпротейр»	Передбачає виплату премія за зниження трудомісткості.
Емпіричні системи заробітної плати (Емерсона, Бігелу, Кнаппеля та ін.)	Відрізняються коефіцієнтами коригування ставки при підвищенні рівня виконання норм.

Отже, система оплати праці виступає основними важелями підвищення ефективності праці в системі управління підприємством. З метою вдосконалення механізму стимулювання в сучасних умовах пропонується:

забезпечити механізм послідовного встановлення мінімальної ставки першого тарифного розряду на рівні прожиткового мінімуму з урахуванням тенденцій інфляції;

розробити адаптовану для підприємства гнучку єдину тарифну сітку, власну прогресивну шкалу міжрозрядних коефіцієнтів, за складність, кваліфікацію, стаж ,тощо при врахуванні умов праці, змінності, професійної майстерності, продуктивності, інтенсивності, складності, якості праці, ритмічності, ініціативності, дотримання режиму економії, трудової і технологічної дисципліни;

систему оплати праці на основі вартості робочого місяця;

розробити гнучку систему індивідуального і колективного матеріального преміювання за наслідками роботи за період;

підвищити якість і укріпити систему нормування ;

забезпечити одночасність вдосконалення системи оплати праці, атестації, паспортизації робочих місць і атестації працівників;

використовувати різні форми контролю за роботою виконавців, забезпечити гласність результатів оцінки і контролю;

створити оптимальні умови для кар'єрного зростання;

визначити чітку відповідальність за різного роду порушення;

конкретизувати заходи матеріальної і дисциплінарної відповідальності, забезпечити їх порівняння з важливістю роботи і важкістю провини; гарантувати затребуваність відповідальності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Економіка праці та соціально-трудова відносини: Навч. метод. посібник / За заг. ред. проф. Качана Є. П. – Тернопіль: ТДЕУ, 2006. – 373 с.
2. Костюченко І. Нормування і форми оплати праці. / І. Костюченко // Праця і закон : [науково-економічний та суспільно-політичний журнал ; ч. 5 (113)]. – К., 2009. – С. 40.
3. Михайленко О. В. Економічна сутність та аналіз заробітної плати / О. В. Михайленко // Агро-світ. – 2010. – №2. – С. 46-48.
4. Складанна К. І. Впровадження безтарифної системи оплати праці на підприємстві / К. І. Складанна // Причорноморські економічні студії. – 2016. – Вип. 2. – С. 100-105.
5. Шмиголь Н. М. Сучасні тенденції в організації оплати праці в зарубіжних країнах у розрізі систем оплати праці / Н. М. Шмиголь, Д. С. Монастирська, А. А. Антонюк // Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. – 2016. – № 2. – С. 71-75.

Marketing and management

Кулініч І.М., Скригун Н.П.

Національний університет харчових технологій, м. Київ, Україна

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ЯК СУЧАСНОГО ІНСТРУМЕНТУ КОМУНІКАЦІЇ З ЦІЛЬОВИМИ АУДИТОРІЯМИ

Наразі соціальні мережі стали не лише заміною реальному спілкуванню, а й альтернативним засобом просування товарів та послуг, полем для збирання інформації щодо бажань та потреб потенційних споживачів.

Соціальна мережа – це віртуальна мережа, яка забезпечує встановлення зв'язків між користувачами, а також користувачами та ресурсами, які їх цікавлять (наприклад, жінок – інтернет-магазини косметики). Соціальні мережі можуть бути як відкриті, так і закриті, відкриваючи доступ лише обмеженому колу користувачів. Не дивлячись на це, усі соціальні мережі мають загальний характер – наявність «груп» і «друзів». Багато сучасних компаній обирають просування в соціальних мережах як інструмент Інтернет-маркетингу, адже грамотно спланована маркетингова стратегія дозволить без значних фінансових затрат охопити велику цільову аудиторію та ефективно розвинути свій бізнес. Завдяки різним форумам споживачі мають можливість обмінюватися своїм ставленням до того чи іншого продукту, а виробник має можливість отримувати звітні необхідні дані, наприклад, причини незадоволенням продуктом чи послугою. При порівнянні реклами в соціальних мережах та звичайної традиційної зовнішньої реклами можна виокремити ряд переваг просування продуктів компанії через Інтернет спільки: низька вартість за розміщення реклами в соціальних мережах; ширше та точніше охоплення цільової аудиторії, позаяк рекламу в соціальних мережах можна налаштувати так, що вона буде доступна для перегляду лише тим, кому вона буде цікава, тобто цільовій аудиторії підприємства; можливість швидко реагувати на відгуки споживачів завдяки зворотному зв'язку; прихильність споживачів завдяки більшій поінформованості про товар завдяки соціальній мережі. Також соціальні мережі не схильні до впливу таких зовнішніх факторів як політична та економічна ситуація в країні,

хоча важливою проблемою у випадку нестабільності залишається низький відсоток відвідування сторінки в соціальній мережі. Ще однією перевагою є те, що рекламу в соціальній мережі можна контролювати завдяки статистиці, рейтингу переглядів реклами, використання посилань і все це відслідковувати в стінах підприємства [2]. Завдяки маркетингу в соціальних мережах можна досягти наступних завдань: просунути на ринок бренд чи товар або послугу; підвищити лояльність споживачів до бренду; отримати «зворотній» зв'язок від споживача; вивчити потреби та бажання цільової аудиторії бренду [1].

Основними інструментами просування в соціальних мережах є дві основні моделі просування бренду: SMM; SMO. SMM (Social Media Marketing) – це просування завдяки соціальному медіа-маркетингу, тобто через «спілкування» із представниками цільової аудиторії за допомогою соціальних ресурсів. Перевагою SMM маркетингу є те, що цей спосіб є довговічним. Він працює на перспективу і створює позитивний імідж бренду у цільової аудиторії. Цей метод має безліч інструментів які дозволяють ефективно розрекламувати свою продукцію через соціальні мережі:

створення і просування сторінки підприємства. При створенні сторінки компанії можна розмістити інформацію про свій продукт чи послугу та рекламувати як загалом сторінку, так і кожен продукт окремо;

просування на нішевих соціальних мережах (реклама продукції через мобільні додатки, прив'язка бренду до певної географічної точки, просування новин про підприємства на сайтах новині тощо); «вірусний» маркетинг (створення вірусного контенту, вірусних сайтів); приваблення відомої особистості на свою соціальну сторінку, аби та поділилася своєю думкою щодо продукції (зазвичай у відомих людей на сторінках в соціальних мережах є спеціальна позначка того, що це сторінка публічної особи); активна комунікація.

Головним критерієм використання цих інструментів є те, що перед цим необхідно чітко проаналізувати, якого саме інструменту потребує ситуація. І лише тоді їх застосування ефективно вплине на просування підприємства у соціальних мережах [2]. Загальні правила просування з допомогою SMM: необхідно публікувати лише цікаву та корисну інформацію для споживача; публікувати інформацію по своїй темі, тобто про характеристики товару, чи про якість використаних матеріалі; цільову аудиторію необхідно приваблювати не

лише з блогів і спілками, її потрібно шукати і через пошукові системи і адаптовану там контекстну рекламу [1].

SMO (Social Media Optimization) більш глибока модель, яка оптимізує роботу сторінки, чи сайту завдяки модифікації сторінки(наприклад, зміна інтерфейсу, наповнення ресурсу необхідним контентом). Інструментами даної моделі є: ведення корпоративних блогів підприємства чи особистих блогів співробітників (частіше за все засновників підприємства); наявність кнопок «поділитися» на своїй соціальній сторінці, що дозволить не лише зберегти інформацію, але й показати її своїм друзям, що збільшить захват аудиторії, серед якої можливо буде і цільова аудиторія; створення різноманітного контенту (відео-файли, аудіозаписи, картинки або каталоги продукції в PDF-файлах) [2]. Використання вищезгаданих моделей просування в соціальних мережах дозволить підприємству легко налагодити комунікацію із своєю цільовою аудиторією та привабити її до придбання саме своїх товарів. Окрім цього, вони вирішують такі задачі як: імідж фірми, формує лояльність у своєї цільової аудиторії, збільшити об'єм продаж, а отже і прибуток.

ЛІТЕРАТУРА

1. Роль социальных сетей как современного инструмента коммуникации с целевыми аудиториями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studme.org/64275/marketing/rol_sotsialnyh_setey_sovremennogo_instrumenta_kommunikatsii_tselevymi_auditoriyami
2. Социальные сети и их значение в интернет-маркетинге. SMM и SMO [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://prcy.ru/lib/seo/Sotsial-nye-seti-i-ikh-znachenie-v-internet-marketinge-SMM-i-SMO>

Єфісько Ю. Ю., Черноус Л.В.

Національний університет харчових технологій, м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМИ В РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

Кожна країна має свої особливості, традиції та менталітет, тому компаніям, які працюють на міжнародному ринку, необхідно пристосовуватись під кожну персонально, аби не виникало неприємних ситуацій та щоб це не вплинуло на їх імідж.

Для зовнішнього ринку компанія розробляє типову рекламу. Та не завжди така реклама є ефективною, тому деякі фірми замовляють розроблення реклами у фахівців задля того, аби вони детально дослідили певну країну і створили дійсно ефективну кампанію по просуванню товару.

Багато сучасних агентств вважають, що реклама, яка була створена в різних країнах, має схожі риси та принцип навчання спеціалістів з реклами. Насправді це не так, аналіз багатьох публікацій показав, що неважливо в якому місці не була б створена реклама, всі країни мають свій підхід та шляхи в донесенні інформації до споживача. Більшість цих помилкових думок йдуть від міжнародних реклам. Нова думка у кожної творчої людини, яка займається рекламою, може виникнути у звичайному повсякденному житті і зазвичай допомагають їй в цьому рідні місця чи оточення. Якщо зібрати кілька осіб в з конкретного міста в Європі для того, аби вони створили ефективну загальноєвропейську рекламну кампанію, то в них навряд чи вийде, адже така реклама буде більше підходити саме для їх країни. Але зібрати декілька команд з різних країн Європи та доручити розробку кампанії, яка буде підходити саме для них, то тоді може народиться гарна ідея для виходу товару на європейський ринок.

Враховуючи те, що розвиток реклами в різних країнах відбувається нерівномірно через нововведення, нові технології, принципи, концепції, про яку б країну не йшлося лідируючими завжди будуть високорозвинені країни. Світова реклама в Європейських країнах, а також США, постійно на високому рівні свого розвитку.

Кожна країна має свою специфіку в законодавстві, менталітеті, традиціях. Абсолютно всі країни мають певні обмеження, тому інколи від великих компаній які вирішили розробити рекламу потрібне виконання та дотримання всіх особливостей. Як приклад, для виробників вітчизняної продукції зарубіжна реклама – це додаткова можливість використовувати способи просування продукту, яким нема доступу на своєму ринку. Тому ця реклама публікується за сформованими правилами та з специфікою ринку.

Глобальна дослідницька компанія Synovate провела опитування та вивчила думку респондентів з різних країн світу щодо реклами на різних медіа-носіях та надала отриману інформацію компанії, яка займається дослідженнями різних галузей, а саме «B2B Аутсорсинг». Дослід проводився серед 8600 респондентів з різних країн, таких як: Австралії, Бразилії, Канади, Китаю, Гонконгу, Індії, Голландії, Іспанії, Тайваню, Великобританії та США [1]. Відповідно до результатів дослідження було виявлено те, що у населення було б бажання дивитися більше реклами по телевізору і звертати на неї увагу в Інтернеті якби їм за це платили. Такою було відповідь чотирьох респондентів з десяти. Опитування показало, що 68% вважають, що реклами на телебаченні занадто багато. Інші медіаносії мали наполовину менший результат. У рейтингу телевізійної реклами лідирують Іспанія (88%) і Голландія (82%), за ними йдуть Бразилія (57%), Тайвань (53%) і Гонконг (38%) [1].

За відповідями американських респондентів виявилась тенденція, що в Інтернеті занадто багато реклами (56%), так само і на радіо (52%). Реклама на мобільних гаджетах не залишилась без уваги, адже її цифра варіюється в різних країнах по-різному і досягає більше 60%. В Австралії, Бразилії, Великобританії і США, тільки чверть респондентів зізналися, що відчувають набридливість мобільної реклами. В Україні відповідно без мобільної реклами так само не обійшлося, приблизно 68% опитуваних кажуть, що їх вже реклама дістала, вона надокучлива та не цікава [1].

Розглянемо найбільші країни та їх специфіку в рекламі. У американців реклама – це синонім телебачення. В рекламі завжди відчувається тиск на споживача з боку рекламодавця, нав'язування, порівняння з аналогами інших продукції з метою виокремлення переваг та самого товару. Реклама для них як інформаційний вихід на споживача, який підштовхує до купівлі. Тут добре сприймають прямолінійну, нав'язливу рекламу. Актори в 70% рекламних

роликів дивляться з екрану прямо в очі споживачеві [2]. Основні цінності закладені в такій рекламі – це любов, сім'я та патріотизм. Велику перевагу мають слоган та слова, адже американці постійно запам'ятовують слогани та джингли, які вони почули в тій чи іншій рекламі.

У англійців реклама кардинально відрізняється від американської, адже їм притаманна ексцентричність класу, переконання та гумор – це те, що вони і використовують в своїй рекламі. Гумор для британця – відмінний спосіб привернення уваги, порозуміння, настрою та підвищення довіри споживача. Реклама в Англії завжди з аристократичним акцентом, якісна, продумана до деталей, креативна та з тонким гумором. Звичайно в цій країні вшановуються традиції, звичаї, етикет, добрий смак.

Японська реклама не схожа на всі інші через поєднання інновацій та традиційний японський консерватизм. Ця реклама відображає в собі глибокі образи, широку уяву, пейзажі, красиві та яскраві сцени. Основу реклами складає символічне мислення, яке вони намагаються передати споживачеві та системі невербальних знаків. Так як японці всі емоційні, для них важливе чуттєве сприйняття і в рекламі, звичайно це позитивні емоції в супроводі з цікавою музикою.

Французька реклама призначена спокусити споживача. Основними характеристиками для їх реклами є: зваблювання, видовище, любов і гумор. *La Seduction* – ця реклама буде ефективною, якщо спокушатиме потенційного споживача до купівлі. *Le spectacle*: реклама повинна бути видовищна, з історією, грою де відображаються особливості продукту чи послуги. Французи вважають, що лише та реклама хороша, яка містить ознаки драми, має розважальну цінність та театральні якості. *Le Amour*: як і у всій Франції романтика є невід'ємною частиною її культури, а тому і реклами. *Le humour*: гумор займає центральне місце в рекламі. Але це не легкий гумор, він може набувати різних форм, часто дещо шокуючих навіть для американців. Французький гумор зазвичай виступає у формі жартівливого використання слів та грайливих асоціацій.

Німецька реклама – лише прагнення продати будь який товар. Відповідальність, переконлива і строга аргументація, простота викладу. Тут важливі факти, гранична достовірність.

Українська реклама присутня скрізь, та вже певною мірою набридла споживачам. Найпоширеніша – телевізійна, наступною за популярністю є

реклама в Інтернеті. Українська реклама має свою специфіку, адже вона має чітко виражені вступ, основну частину та висновки. Використовуються популярні джінгли, різні зображення, зірки, популярні вислови і т. і. Основні функції рекламної комунікації – інформативна, психологічна та нагадуюча [2].

У кожної країни абсолютно різна специфіка подачі та розробки реклами, що пояснюється національністю, традиціями, економічними, політичними та суспільними засадами. При створенні реклами необхідно знати про ці особливості, а також спостерігати за розвитком світової рекламою. Абсолютно всі фактори – географічні, соціальні, інновації, особливості сприйняття і мислення, накладають відбиток практично на будь-яку рекламну кампанію. І тому необхідно ретельно працювати над рекламою в кожній країні, аби забезпечити ефективну роботу на ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Как относятся к разным видам рекламы в разных странах. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://b2bos.ru/issledovaniya/1429>
2. Порівняльна характеристика споживачів і особливості рекламних комунікацій в країнах США, Японії, Європи, України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.managerhelp.org/hoks-312-2.html>.

**Бочарова Н. О., к.е.н., доцент кафедри менеджменту, Авакян Г.Ю.,
Айзман К.С., Хмельов М.О.**

*Таврійський державний агротехнологічний університет, м. Мелітополь,
Запорізька обл., Україна*

УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ У СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. Організація це – складна система з великою кількістю взаємозв'язків і соціальною взаємодією, це свого роду організм, який живе і розвивається за своїми законами. Існування і розвиток кожної організації пов'язане з постійним виникненням і розв'язанням протиріч в боротьбі різних сил як в середині організації так і за її межами, які як правило, переростають у конфлікти. Тому необхідно шукати шляхи попередження та розв'язання конфліктів в управлінні підприємством.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В останні роки питання вирішення конфліктів у колективах почало набувати більш широкого обговорення. Це питання досліджували такі вітчизняні вчені: Гріненко А.М., Винославська О.В., Ложкін Г.В., Осовська Г.В. та інші [1–4].

Виклад основного матеріалу. Конфлікт – це зіткнення протилежних інтересів, несумісних один з одним поглядів, норм і форм поведінки [4]. Іноді зіткнення інтересів призводить до появи нових ідей, проектів, до взаєморозуміння, а іноді до агресії, нервових зривів [2].

Сучасна школа менеджменту дійшла висновку, що конфлікт, попри негативні риси, відіграє і позитивну роль – сприяє руху організації вперед і визначає фактори, що заважають цьому процесу.

Основні причини виникнення конфліктів на підприємствах наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Причини виникнення конфліктів на підприємствах [1]

Загальні причини конфліктів	Конкретизація причин різних типів конфліктів	
	причини внутрішньоособистісного конфлікту	причини міжособистісного, внутрішньо – групового та міжгрупового конфліктів
Конфлікт ролей	Очікування неадекватних ролевих дій (з боку суспільства, конкретної організації, управлінського персоналу)	Неадекватне виконання соціальних ролей учасниками спільної діяльності та управлінської взаємодії (різне ставлення до діяльності, різні цілі діяльності)
Конфлікт бажань	Зіткнення різних бажань (потреб, інтересів тощо) у свідомості однієї людини, які можуть мати особистий характер або бути пов'язаними з діяльністю організації	Зіткнення свідомостей різних людей (груп) щодо якогось бажання, особистого або пов'язаного з цілями організації (розподілення обмежених ресурсів, досягнення мети в процесі конкурентної боротьби)
Конфлікт норм поведінки	Зіткнення цінностей, норм поведінки, життєвого досвіду у свідомості однієї людини	Зіткнення цінностей, норм поведінки, життєвого досвіду людей (груп) у процесі спілкування та соціальної взаємодії

Головне завдання менеджера полягає в тому, щоб уміти регулювати - визначити і «увійти» в конфлікт на початковій стадії. Установлено, що, якщо менеджер «входить і управляє конфліктом» у початковій фазі, цей конфлікт розв'язується на 92 %, на фазі підйому - на 46 %, а на стадії «загострення», коли пристрасті загострилися до межі, - на 5 %, тобто конфлікти практично не розв'язуються чи розв'язуються дуже рідко. Коли всі сили віддано боротьбі (стадія «загострення»), настає спад [5]. І якщо конфлікт не розв'язано в наступному періоді, він розростається з новою силою, тому що в період спаду може бути притягнуто для боротьби нові способи та сили.

Виділяють чотири методи управління конфліктами, а саме:

- роз'яснення вимог до роботи, тобто роз'яснення того, яких наслідків вимагають від кожного працівника або структурного підрозділу з урахуванням їх бажаного рівня, порядку надання та використання необхідної інформації, системи повноважень і відповідальності;
- використання координаційних і інтеграційних механізмів (через команди, ієрархію посадових осіб, підрозділи, функції. Наявність спільного

керівника впорядковує взаємодію людей, прийняття рішень, інформаційні потоки всередині організації, що дозволяє уникнути конфлікту);

- встановлення загальноорганізаційних комплексних цілей з метою спрямування зусиль всіх працівників на досягнення загальної єдиної цілі;

- використання системи винагород (премій, матеріальних заохочень, підвищення на службі) передбачає запобігання конфліктним ситуаціям шляхом корекції поведінки людей, наочно заохочуючи тих, хто робить свій внесок у досягнення загальноорганізаційних цілей, сприяє розв'язанню проблем [3].

Відтак, важливим фактором підвищення ефективності управлінської діяльності є конфліктологічна компетентність менеджера.

Висновки. Успішне вирішення конфліктних ситуацій в організації, їх профілактика потребує: 1) усвідомлення природи конфлікту з боку керівників; 2) оволодіння ними ефективними способами спілкування; 3) здатності керівників щодо обрання оптимального способу поведінки. Таким чином, контроль за конфліктною ситуацією є тим важливим інструментом вирішення проблемних питань, оволодіти яким здатен кожен і повинен.

Список використаної літератури:

1. Винославська О.В. Психологія : навч. посіб. / О.В. Винославська. – Київ: ІНК ОС, 2005 – 386 с.
2. Ємельянко Л.М. Конфліктологія : навч. посіб. / Л.М. Ємельянко; за заг. ред. В.М. Петлюха, Л.В.Торгової. – К. : КНЕУ, 2003. – 315 с.
3. Ложкін Г.В., Пов'якель Н.І. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика: навчальний посібник / Г.В. Ложкін, Н.І. Пов'якель – К.: Професіонал, 2006. – 416 с.
4. Осовська Г.В. Основи менеджменту. Практикум: навчальний посібник / Г.В. Осовська, І.В. Копитова. – К.: Кондор, 2010. – 581 с.
5. Управління конфліктами в організації. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.refine.org.ua/pageid-5472-10.html>

Accounting and auditing

Шляхтун Г.Г., Гресь Н.Л.

Державний ВНЗ «Національний гірничий університет», Україна

ДОКУМЕНТУВАННЯ СПИСАННЯ МАТЕРІАЛІВ, ВИКОРИСТАНИХ У ВИРОБНИЦТВІ

Матеріальні витрати, зокрема витрати сировини й матеріалів, купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів, тари й тарних матеріалів, у витратних виробництвах займають значну питому вагу.

На підставі первинних документів, що фіксують рух матеріальних цінностей, насамперед для забезпечення їх збереження та контролю за правильністю використання, матеріально-відповідальна особа виробничого підрозділу повинна скласти звіт про їх рух (матеріальний звіт, оборотну відомість по товарно-матеріальним цінностям або інші документи, прийняті на підприємстві для обліку цінностей) у кількісно-сумовій формі.

При цьому використовуються дані про кількість та вартість матеріалів у виробничому підрозділі (цеху, виробничій дільниці) на початок звітного періоду (дані переносяться з попереднього звіту), дані про їх надходження у виробництво за цей період (на підставі накладних-вимог на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів, лімітно-забірних карток, тощо), передачу їх до іншого підрозділу, відпуск на сторону та визначається залишок на кінець звітного періоду.

Для обліку витрат матеріалів застосовують різні способи документування – партійний та інвентарний.

Партійний спосіб використовують, коли виробництво побудоване на виконанні певного замовлення. За цих умов відпуск матеріалів у виробництво відбувається у кількості, яка відповідає нормам їх витрат на виробництво кількості замовленої готової продукції. При цьому залишку матеріалів на виробництві, як на початок, так і на кінець звітного періоду, немає. Облік матеріалів на виробництві ведеться по кожному замовленню. У разі виявлення економії або перевитрати матеріалів, одразу встановлюють їх причини та винних осіб.

У випадках, коли у цеху постійно залишаються невикористані матеріали на початок й кінець звітної періоду, розрахунок витрат матеріалів проводять інвентарним способом (фактичні витрати матеріалів на виробництво розраховують з врахуванням цих залишків). Для цього наприкінці звітної періоду (зміни, робочого тижня, місяця) проводять інвентаризацію залишків невикористаних матеріалів. Отримавши таким чином відомості про наявні у виробничому підрозділі фактичні залишки матеріалів, розміри їх використання визначають за формулою:

$$Зв = Зн + Зп - Зк,$$

де Зв – матеріали, використані на виробництво готової продукції;

Зн – залишок матеріалів на початок звітної періоду;

Зп – надходження матеріалів у звітному періоді;

Зк – залишок матеріалів на кінець звітної періоду.

Інвентарний спосіб не забезпечує дієвого контролю за правильністю використання матеріалів на виробництво. Тому, за умови його застосування, для досягнення цієї мети, бухгалтеру по даним первинних документів про передачу готової продукції на склад (або її відпуску прямо з цеху покупцям або замовникам) необхідно застосувати метод зворотної калькуляції.

Деякі виробничі підприємства на кожний виріб відкривають на календарний місяць виробничий акт на списання сировини й матеріалів. Цей документ містить найменування всіх необхідних матеріалів, норми їх витрати на виробництво одиниці продукції. Упродовж звітної періоду до нього записуються дані про надходження матеріалів на виробництво, а також про кількість виготовлених готових виробів. Цей акт дає можливість отримати інформацію про нормативну та фактичну кількість та вартість сировини й матеріалів, витрачених для виготовлення готових виробів.

Форма матеріального звіту представлена у табл. дозволить скоротити документообіг, порівнювати фактичні витрати матеріалів з встановленими нормами, оперативно виявляти та документувати, встановлювати причини відхилення від них.

(назва підприємства)

(підрозділ)

Матеріальний звіт
за _____ 20__ року

Номенклатурний номер	Матеріали	Од. виміру	Ціна, грн.	Залишок на _____		Надійшло за _____		_____ (найменування виробу) випуск _____ (кількість)				_____ (найменування виробу) випуск _____ (кількість)				_____ (найменування виробу) випуск _____ (кількість)			
				кількість	сума, грн.	кількість	сума, грн.	по нормі		фактично		по нормі		фактично		по нормі		фактично	
								кількість	сума, грн.	кількість	сума, грн.	кількість	сума, грн.	кількість	сума, грн.	кількість	сума, грн.	кількість	сума, грн.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	Всього	X	X																

Продовження табл.

Номенклатурний номер	Матеріали	Всього по виробництву								Інші витрати (по рахункам)						Всього витрачено		Залишок на _____	
		по нормі		фактично		результат				№		№		№		кількість	сума, грн.	кількість	сума, грн.
		кількість	сума, грн.	кількість	сума, грн.	перевитрата	економія	кількість	сума, грн.	кількість	сума, грн.	кількість	сума, грн.						
1	2	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38
	Всього																		

Додаток _____, _____ прибуткових _____ документів
(№№ _____), _____ видаткових _____ документів
(№№ _____). (кількість) (кількість)

Звіт склав _____
/ _____ /
(посада) (підпис) (

Звіт перевірів _____
/ _____ /
(посада) (підпис) (

прізвище, ініціали)

Шляхтун О.Г., Гресь Н.Л.

Державний ВНЗ «Національний гірничий університет», Україна

ДО ПИТАННЯ ОБЛІКУ АМОРТИЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Економічний термін «амортизація» має однакове тлумачення як у ПКУ [1, п. 4.1.3 ст. 14] так і П(С)БО 7 [2, п. 4]. Амортизація – це систематичний розподіл вартості необоротних активів, що амортизується, протягом строку їх корисного використання (експлуатації).

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про амортизацію основних засобів визначено у п. 22–30 П(С)БО 7 [2], та деталізовано у Методичних рекомендаціях № 561 [3, п. 23–27]. Для узагальнення інформації про нараховану амортизацію використовують рахунок 13 «Знос (амортизація) необоротних активів» [4] (табл. 1).

Таблиця 1.

Кореспонденція рахунків бухгалтерського обліку амортизації основних засобів

Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
	Дт	Кт
1	2	3
1. Нарахування амортизації об'єктів виробничого призначення, к тому числі й узятих у фінансову оренду	23, 91	131
2. Нарахування амортизації об'єктів загальногосподарського призначення	92	131
3. Нарахування амортизації об'єктів, які забезпечують збут продукції	93	131
4. Нарахування амортизації об'єктів, переданих в операційну оренду, соціально-культурного призначення, тощо	949	131
5. Сума дооцінки зносу при відображенні результатів дооцінки основних засобів	411	131
6. Сума уцінки зносу при відображенні результатів уцінки основних засобів	131	10
7. Сума дооцінки зносу основних засобів при відображенні результатів дооцінки основних засобів, раніше уцінених	10	131
8. Втрати від зменшення корисності об'єктів основних засобів	972	131
9. Відновлення корисності об'єктів основних засобів після усунення причин попереднього зменшення їх корисності	131	742
10. Сума зносу об'єкта при ліквідації основного засобу, або включення його до групи вибуття	131	10

Порядок розрахунку амортизації основних засобів або нематеріальних активів для визначення об'єкта оподаткування податком на прибуток підприємства регламентовано Податковим кодексом України (ПКУ) [1, п. 138..3 ст. 138]. Відомо, що фінансовий результат до оподаткування податком на прибуток збільшується/зменшується на різниці, які виникають при нарахуванні амортизації необоротних активів [1, ст. 138]. Так, на суму нарахованої відповідно з ПСБО 7 (або МСФЗ) амортизації основних засобів фінансовий результат до оподаткування збільшується, а на суму амортизації основних засобів, розраховану згідно вимог п. 138.3 ПКУ – зменшується.

Результати порівняння складових розрахунку амортизації основних засобів в підсистемах бухгалтерського та податкового обліку узагальнено в табл. 2.

Таблиця 2.

**Порівняння розрахунку амортизації основних засобів
в бухгалтерському та податковому обліку**

Ознаки	Бухгалтерський облік	Податковий облік
1	2	3
Визначення поняття «основні засоби»	Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство/установа утримує з метою використання їх у процесі виробництва/діяльності або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік)	Основні засоби – матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 6000 гривень, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 6000 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік)
Вартісний критерій для зарахування до основних засобів	Відсутній вартісний критерій для класифікації активів як основних засобів. Підприємство самостійно у наказі про облікову політику визначає цей вартісний критерій	Вартість об'єкта перевищує 6000,00 грн

Продовження табл. 2.

1	2	3
Строки корисного використання	Визначаються підприємством самостійно у наказі про облікову політику	Мінімально допустимі строки корисного використання (строки амортизації) основних засобів визначено п. 138.3.3 ст. 138 ПКУ
Призначення основних засобів	Амортизуються всі основні засоби, що використовуються в господарській діяльності	Амортизуються основні засоби призначені для використання у господарській діяльності платника податку, окрім невиробничих основних засобів
Методи амортизації	Прямолінійний, метод зменшення залишкової вартості, метод прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний метод, виробничий метод	Прямолінійний, метод зменшення залишкової вартості, метод прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний метод
Не підлягають амортизації	Земельні ділянки, природні ресурси, капітальні інвестиції	Земля, незавершені капітальні інвестиції, автомобільні дороги загального користування, бібліотечні і архівні фонди, матеріальні активи, вартість яких не перевищує 6000 грн, невиробничі основні засоби; вартість гудвілу; витрати на придбання/самостійне виготовлення невиробничих основних засобів, невиробничих нематеріальних активів; на ремонт, реконструкцію, модернізацію або інші поліпшення невиробничих основних засобів, невиробничих нематеріальних активів
Об'єкт амортизації	Об'єктом амортизації є первісна або переоцінена вартість, яка амортизується, зменшена на їх ліквідаційну вартість	Для розрахунку амортизації вартість основних засобів визначається без урахування їх переоцінки (уцінки, дооцінки), проведеної відповідно до положень бухгалтерського обліку

У п. 138.3.1 ПКУ визначено, що «розрахунок амортизації основних засобів ... здійснюється відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності з урахуванням обмежень», встановлених [п. 14.1.138](#) ст.14 та п. 138.3.2-138.3.3 ст. 138 ПКУ. Зазначені обмеження й спонукають існування у фінансовому та податковому обліку відмінностей в порядку розрахунку амортизації основних засобів (див табл. 2). Звертає на себе увагу й неоднакове тлумачення поняття «основні засоби» у ПСБО 7 [2, п. 4] та ПКУ [1, п. 14.1.138 ст. 14]. Потребує

дослідження та обґрунтування «втрата» у ПКУ виробничого методу нарахування амортизації основних засобів.

Список використаної літератури

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>.
3. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів: Наказ Міністерства фінансів України від 30.09.2003 № 561 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.help/law/561/>.
4. Інструкція про застосування [Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій](#): Наказ Міністерства фінансів України [30.11.1999 № 291](#) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.

The economy of the enterprise

Барінов Д.Ю.

*асистент кафедри обліку, економіки і управління персоналом підприємства
ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва і архітектури*

ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ

Розвиток є складним та багатограним процесом, який відображає зміни параметрів функціонування суб'єкта господарювання, що носять не лише кількісний, але й якісний характер. В сучасних умовах, що вирізняються підвищеним рівнем динамізму та турбулентності зовнішнього та внутрішнього середовища, постає нагальна проблема забезпечення ефективного управління розвитком.

Дослідженню управління розвитком різних систем присвячено роботи багатьох вчених, які в своїх дослідженнях характеризують окремі підходи до управління розвитком підприємств та організацій, висвітлюють основні їх переваги та недоліки. Не дивлячись на високий рівень вивченості даної теми та ґрунтовність досліджень, проведених в цій сфері, слід зазначити, що науковці не є одностайними щодо того, які підходи до управління розвитком є основними.

Найбільш розповсюдженими підходами до управління розвитком підприємств є системний, програмний та цільовий (програмно-цільовий), ситуаційний, функціональний. Крім загальноприйнятих підходів до управління розвитком деякі науковці виділяють й інші підходи. Наприклад, Бессонова С. та Коновал Ю. виокремлюють традиційний підхід, який полягає широкому використанні традицій, нравів, навичок та умінь, також у використанні набутого минулими поколіннями досвіду [3, С. 258-260].

Як альтернатива традиційному може розглядатися інноваційний підхід, який розглядається в роботах таких вчених, як Бессонова С., Коновал Ю., Демура Н. Як зазначає, Демура Н., інноваційний підхід до управління розвитком здійснюються на основі активізації, в першу чергу, інноваційної діяльності [5, С. 266-273]. Тобто можна стверджувати, що застосування інноваційного підходу ґрунтується на використанні одного з провідних чинників розвитку – інновацій.

Водночас, за умови такого підходу до управління виникає небезпека нівелювання інших чинників розвитку, які в деяких умовах є також надзвичайно важливими та потребують обов'язкового врахування.

Окремим підходом до управління розвитком визнається адаптивний підхід, який за твердженням Демури Н., передбачає здійснення цілеспрямованої зміни параметрів, структури і властивостей соціально-економічної системи у відповідь на різні збурення зовнішнього і внутрішнього середовища.

Ще одним підходом до управління розвитком є синергетичний підхід. окрема, як стверджує Демура Н. він враховує саморозвиток систем, дозволяє визначити точки біфуркації процесу розвитку системи [5, С. 266-273].

Демура Н та Чемезов І виділяють еволюційний підхід до управління розвитком. Еволюційний підхід, запропонований Чемезовим І., базується на врахуванні фаз життєвого циклу. Згідно тлумаченню Демури Н., еволюційний підхід має на меті здійснення постійного оновлення виробництва об'єкта для задоволення потреб конкретного ринку з меншими сукупними витратами на одиницю корисного ефекту [5, С. 266-273].

Крім того, в роботах Демури Н., Хвостіної І. та Н. Касянової розглядається кумулятивний підхід до управління розвитком, який тісно пов'язаний з еволюційним. Згідно кумулятивного підходу еволюція зводиться до поступового безперервного накопичення певних факторів, під впливом яких відбуваються зміни.

Окрім перерахованих вище підходів в працях науковців наводяться також кібернетичний, маркетинговий, нормативний, ресурсний та стратегічний [6, С. 273], які мають свої особливості.

Найбільш складним є комплексний підхід до управління розвитком, який передбачає одночасну розробку технічних, екологічних, економічних, організаційних, психологічних та інших аспектів управління в їх взаємозв'язку. Кожен підхід відбиває або характеризує тільки один з аспектів менеджменту. Тому якісне та ефективне управління розвитком підприємства можливе лише при комбінованому використанні декількох підходів, оскільки при використанні якогось од одного підходу може бути не охоплено всі сфери його діяльності.

Література

1. Баранова Н.А. Развитие организации: подходы, факторы, типы и управление [Электронный ресурс] / Н.А. Баранова.- Режим доступа: <http://ksu.edu.kz/files/nauka/baranova.pdf>
2. Березін О. В. Компаративний аналіз до дослідження управління розвитком підприємств торгівлі / О. В. Березін, О. М. Мезенцева // Проблеми економіки. - 2015. - № 2. - С. 240-246. - Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pecon_2015_2_35.
3. Бессонова С. І. Проблеми та підходи до управління інноваційним розвитком машинобудівних підприємств / С. І. Бессонова, Ю. В. Коновал // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. - 2013. - Вип. 1(3). - С. 258-260. - Режим доступа: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Traeiv_2013_1\(3\)__58](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Traeiv_2013_1(3)__58).
4. Бурмака М.М., Бурмака Т.М. Управління розвитком підприємства на прикладі підприємств будівельної галузі: [монографія]. / М.М. Бурмака, Т.М. Бурмака. – Харків: ХНАДУ, 2011. – 204 с.
5. Демура Н.А. Основные подходы к управлению развитием предприятия / Н.А. Демура // Социально-гуманитарные знания.- 2014. - № 8. - С. 266-273.
6. Касьянова Н.В. Управління розвитком підприємства на основі кумулятивного підходу: концепція, моделі та методи: моногр. / Н.В.Касьянова; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк: СПД Купріянов В.С. , 2011. – 374 с.

Крижановський В.І.,

аспірант Київського національного університету будівництва і архітектури

ВПЛИВ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ВИНИКНЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ ФІНАНСОВО-БЮДЖЕТНИХ ВІДХИЛЕНЬ БУДІВЕЛЬНОГО ДЕВЕЛОПЕРСЬКОГО ПРОЕКТУ

В умовах економічної кризи та соціально-політичної нестабільності реформування податкової системи країни зумовлює посилення податкового навантаження на суб'єкти господарювання, внаслідок чого ускладнюються можливості ведення прибуткової підприємницької діяльності та погіршуються результати функціонування суб'єктів підприємництва. Покращення фінансово-майнового стану підприємств можливе шляхом мінімізації та оптимізації сум нарахованих і сплачених податків в межах дотримання законодавчих вимог, що забезпечує збереження фінансових ресурсів для подальшого розвитку діяльності. Мінімізація та оптимізація податкових платежів суб'єктів господарювання є одним із важливих напрямків підвищення ефективності господарсько-фінансової діяльності, акумулювання обігових коштів, збільшення прибутку та зростання рентабельності. Саме ці проблеми вирішуються в системі податкового планування підприємства.

З огляду на сучасний стан економічної теорії та практики ведення підприємницької діяльності виникає потреба в дослідженні та обґрунтуванні наукових і прикладних положень організування податкового планування на підприємстві, яке дасть змогу сформуванню такої структури управління суб'єктом господарювання, в якій будуть визначені підрозділи, що їм делегуються повноваження з реалізації концепції податкового планування, на які покладається відповідальність щодо мінімізації та оптимізації податкових і інших обов'язкових платежів підприємства за умов дотримання нормативних положень чинного податкового законодавства. Крім того, важливими є питання оцінювання ефективності податкового планування, що дасть змогу встановити залежність між витратами на податкове планування та зменшенням податкового навантаження на підприємство завдяки запровадженню та реалізації концепції податкового планування, а також управління пов'язаними з цим процесом

ризиками. Одним з таких інструментів, який у світовій практиці становить основу взаємозв'язку між стратегічним та тактичним управлінням, є бюджетування. Тут воно є не лише інструментом планування, а і безпосередньої контролю, реалізації стратегічних цілей на основі удосконалених систем бюджетів, їх показників, підходів до їх формування, тобто взаємопроникнення та підпорядкування стратегічного і тактичного управління, процесів прийняття управлінських рішень та їх виконання як основи довгострокового розвитку, оптимізації витрат.

Визначено, що ідентифікація будівельного інвестиційного проекту як специфічної тимчасової інтеграційної діяльності підприємств та організацій на ринку підрядного будівництва, потребує адаптації загально-методичних підходів щодо змісту бюджету проекту та, як наслідок, суттєву зміну науково-прикладних інструментів його формування. Доведено, що незважаючи на те, що платформа девелопменту є переважним форматом реалізації будівельних проектів в Україні, вітчизняна технологія і практика розробки бюджетів будівельних інвестиційних проектів (ББП) залишаються застарілими, не спроможними відобразити: цілісність життєвого циклу девелоперського будівельного проекту (ДБП), економіко-управлінську траєкторію створення його вартості та вимоги економічного девелопменту як економічного механізму реалізації будівельних проектів. Це актуалізує потребу запровадження нового підходу у формуванні бюджету ДБП. Доведено, що сучасна бізнес-модель бюджетування у підрядному будівництві має спиратись на новий набір процедур, аналітичних інструментаріїв та програмних продуктів, які разом мають охопити зміст процесів та робіт ДБП впродовж всього інвестиційного циклу - від ініціації ДБП, розробки концепції та бізнес-планування (включаючи розробки альтернативних варіантів інвестування ДБП) - до виходу на проектну потужність.

Bondarchuk N.V.

*post-graduate student of the Department of Economic Theory,
Kyiv National University of Construction and Architecture*

FEATURES OF THE FORMATION OF TOOLS FOR THE POLYCRETIARY DIAGNOSTICS OF THE ACTIVITIES OF A CONSTRUCTION DEVELOPER

The effectiveness of adaptive reactions of any enterprise to change the economic situation, its ability to survive or stable work depends on providing a system for managing information about its status and prospects, existing and potential problems, alternative development scenarios. In such conditions, the diagnosis, which has a pronounced purposeful nature, is designed not only to form an informational system for supporting the adoption of managerial decisions, which is based on an integrated and systematic study of all aspects of the financial and economic activity of the enterprise, but also to determine the ways of influencing the operational (economic and organizational- managerial) parameters of his work. Particularly acutely, the solution to these problems relates to enterprises of such a strategically important area of the national economy as the construction industry, where the global financial crisis has led to the most drastic decline in growth rates, the growth of a significant number of financially insolvent and close to bankruptcy of organizations (which are unable to timely and in fully fulfill its obligations to customers, investors and creditors).

In such circumstances, each construction company as a stakeholder (according to ISO / IEC 29148: 2011 stakeholder (Eng.) - an interested, involved party) of the construction project operates in a complex, volatile and dynamic external environment that places new emphasis in the management of the enterprise, deducing the first plan of its quantitative and qualitative properties regarding the ability to self-sufficiency and development in the conditions of the destabilizing effect of unpredictable and difficult predicted external and internal factors (when business entities zhenie loss of capital payments crisis, the decline in production, capacity reduction, the elimination of jobs, creating economic and social problems of their follow-up).

The features of the development of the concept of the formation and use of polycrystalline diagnostic systems at enterprises are to provide the organic and logical

interaction of typical structural elements of such systems (subjects, objects, goals, technologies, business indicators, criteria, methods, methods of polycryptological diagnostics), isolation the characteristic properties of these elements within the variational configurations of their combination for the purpose of performing diagnostic functions. It is possible to distinguish the main areas by which the formation of toolkits polycrystalline diagnostics of the construction developer can be carried out:

1. Process control analysis - analysis of the effectiveness and effectiveness of management activities (planning, organization, coordination and control processes).

2. Functional analysis of management - analysis of the efficiency and effectiveness of management of individual functions (function of marketing, production function, function of supply, the function of financial management, the function of general management, the function of personnel management), ie, the relevant functional units of the enterprise,

3. Situational analysis or analysis of the correspondence and interconnection of the limits of the existing management system with various factors and components of the environment (SWOT analysis, analysis of the strategic position occupied by the enterprise, analysis of market segments, competition analysis and position analysis).

4. Internal analysis of the correspondence and interconnections within the complex enterprise management system (complex analysis of the degree of integration, automation of functional subsystems, analysis of information systems supporting the adoption of managerial decisions).

Э.Ғ.К. Кушенова М.Ш.

Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университеті

КӘСІПОРЫННЫҢ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫН ТАЛДАУ

Төлемқабілеттілік және қаржылық тұрақтылық нарықтық экономика жағдайындағы кәсіпорынның қаржылық-экономикалық қызметінің маңызды сипаттамалары болып табылады. Егер кәсіпорын қаржылық тұрғыда тұрақты, төлемқабілетті болса, онда оның осы саладағы өзге кәсіпорындардың алдында инвестициялар тарту, несиелер алу, жеткізушілерді таңдау және білікті кадрларды таңдауда артықшылықтары болады. Сонымен бірге, ол бюджетке салықтарды әлеуметтік қорларға жарналарды, жұмысшылар мен қызметкерлерге еңбекақыны, акционерлерге дивидендтерді уақытылы төлеп отыратындықтан, ал банктерге несиелер мен пайыздарды қайтаруды кепілдендіретіндіктен, мемлекет және қоғаммен қақтығысқа түспейді.

Кәсіпорынның тұрақтылығы жоғары болған сайын, ол нарықтық конъюнктураның кенеттен болатын өзгерісіне тәуелді болмайды, және сәйкесінше оның банкроттылық шегінде болу қаупі төмен болады.

Қазіргі уақытта экономика дамуының басты міндеттері өндіріс тиімділігін арттыру, сонымен қатар ішкі және халықаралық нарықтарда кәсіпорынның тұрақты жайғасымды иеленуі болып табылады. Нарық жағдайында кәсіпорынның қаржы-шаруашылық қызметі өзін-өзі қаржыландыру есебінен жүзеге асырылады, ал меншікті қаржылық ресурстар жетіспеген жағдайда қарыз қаражаттары есебінен жүргізіледі. Сондықтан кәсіпорынның қарыз қаражаттарынан қаржылық тәуелсіздігі қандай, және кәсіпорынның қаржылық тұрақтылығы қандай екендігін білу қажет. Қаржылық тұрақтылық көбіне капитал құрылымымен, яғни кәсіпорынның жалпы капиталындағы меншікті және қарыз қаражаттарының үлесімен анықталады.

Кәсіпорынның қаржылық тұрақтылық дәрежесі инвесторлар мен кредиторларды қызықтырады, себебі оны бағалаудың негізінде олар кәсіпорынға қаражаттар салымы туралы шешім қабылдайды, сондықтан кәсіпорынның

қаржылық тұрақтылығын басқару мәселелері кәсіпорын үшін өзекті болып табылады.

Қаржылық тұрақтылық – бұл бөлінуі мен өсімі лайықты экономикалық тәуекел жағдайында төлемқабілеттілік пен несиелікқабілеттілікті сақтай отырып, пайда мен капитал өсімінің негізінде кәсіпорын дамуын қамтамасыз ететін қаржылық ресурстардың жағдайы.

Кәсіпорынның қаржылық тұрақтылығын бағалаудың бірнеше әдістемесін бөліп көрсетуге болады:

қаржылық тұрақтылығын типін анықтау;

қаржылық тұрақтылықтың қатысты көрсеткіштерін есептеу;

қаржылық тұрақтылықты кешенді бағалау.

"Қазақстан темір жолы" ҰК" АҚ-ның қаржылық тұрақтылығын талдайық.

Қаржылық көрсеткіштерді есептеу үшін бастапқы мәліметтер 1-кестеде берілген.

Кесте 1

"Қазақстан темір жолы" ҰК" АҚ за 2014 – 2016 жж. негізгі қаржылық көрсеткіштерін есептеу үшін бастапқы мәліметтер, млн.теңге

Көрсеткіштер	2014 ж.	2015 ж.	2016 ж.	Өсу қарқыны,% 2016/2015жж.
1. Айналымнан тыс активтер	850497,7	1018357,6	1344772,5	132,1
2. Запастар (ҚҚС-пен)	20942,9	22501,4	41484,7	184,4
3. Ақша қаражаттары мен қысқа мерзімді қаржылық салымдар	52676,2	94857,3	130436,6	137,5
4. Айналым активтері	144315,8	282109,1	319464,5	113,2
5. Капитал және резервтер	661003,2	752200,8	950477,7	126,4
6. Ұзақ мерзімді міндеттемелер	213171,6	297044,9	463477,6	156,0
7. Қысқа мерзімді міндеттемелер	120638,6	251221,1	250281,6	99,6
8. Баланс	994813,5	1300466,7	1664236,9	127,97
Е С К Е Р Т У – кесте "Қазақстан темір жолы" ҰК" АҚ 2014-2016 жж. қаржылық есептілік мәліметтері негізінде автормен құрастырылған				

Кәсіпорынның қаржылық тұрақтылығын автономия, меншікті және қарыз қаражаттарының ара қатынасы, маневрлік, запастардың меншікті қалыптастыру көздерімен қамтамасыз етілу коэффициенттері сипаттайды.

Ұйымның автономия коэффициенті 2016 жылы 0,57 құрады. Алынған мән

"ҚТЖ" ҰК" АҚ-да меншікті және қарыз капиталының оңтайлы ара қатынасын

(меншікті капиталдың ұйымның жалпы капиталындағы үлесі 57%-ды құрайды) көрсетіп отыр. 2016 жылы автономия коэффициентінің өзгерісі – 0,008 құрап отыр.

Кесте 2

"Қазақстан темір жолы" ҰК" АҚ-ның 2014-2016 жж. қаржылық тұрақтылығының коэффициенттері, млн. теңге

Көрсеткіштер	2014 ж.	2015 ж.	2016 ж.	Өзгерісі (±)	
				2015ж./ 2014ж.	2016ж./ 2015ж.
Автономия коэффициенті	0,66	0,578	0,57	-0,08	-0,008
Қарыз және меншікті қаражаттар қатынасының коэффициенті	0,5	0,728	0,428	0,228	-0,3
Коэффициент маневренности	-0,28	-3,5	-0,4	-3,22	3,1
Запастардың қалыптастырудың меншікті көздерімен қамтамасыз етілуі коэффициенті	-9,05	-1,18	-9,5	7,87	-8,3
Меншікті айналым қаражаттарымен қамтамасыз етілу коэффициенті	-1,3	-0,94	-1,2	0,36	-0,26
Тұрақты актив индексі	1,29	1,35	1,4	0,06	0,05
Инвестицияларды жабу коэффициенті	1,322	1,4	1,28	0,078	-0,12
Айналым қаражаттарының мобильділік коэффициенті	0,365	0,33	0,4	-0,035	0,07
Е С К Е Р Т У – кесте "Қазақстан темір жолы" ҰК" АҚ 2014-2016 жж. қаржылық есептілік мәліметтері негізінде автормен құрастырылған					

2016 жылы меншікті айналым қаражаттарымен қамтамасыз етілу коэффициенті -1,2 болды, ал 2015 жылы меншікті айналым қаражаттарымен қамтамасыз етілу коэффициентінің мәні -0,9 болған (яғни 0,26-ға төмендеген). Талданып отырған кезеңде коэффициенттің мәні нормативті мәнге сәйкес келмейді.

Талданып отырған кезең ішінде инвестицияларды жабу коэффициентінің әлсіз көтерілуі болды, яғни 1,322-ден 1,4-ке дейін. 2014-2016жж. коэффициенттің мәні нормаға сәйкес келеді.

Материалдық запастардың қамтамасыз етілу коэффициенті 2016 жылдағы жағдай бойынша -9,5-ке тең болған. Аталмыш көрсеткіштің мәні соңғы жылы біршама төмендеген (-8,3).

Осылайша, 2014-2016 жж. кәсіпорынның қаржылық тұрақтылығы

төмендеп отырған.

Талдаулар негізінде келесі қорытындыларды жасауға болады:

- запастар мен шығындар меншікті айналым қаражаттарымен жабылмайды;

- саланың дағдарысты қаржылық жағдайының сақталуының басты себебі – бұл айналымнан тыс активтер өсімінің оларды қалыптастыру көздерінің өсу қарқынан басым болуы: меншікті айналым қаражаттары 2016 жылы 2014 жылмен салыстырғанда 204 млрд. теңгеге азайған, сонымен бірге запастар құны соңғы үш жылда 2 есеге дейін ұлғайған;

- салада сыртқы қарыз көздерін пайдаланудың қанағаттанарлықсыздығы теріс көрсеткіш болып табылады. Ұзақ мерзімді несиелер мен қарыздар тартылмайды, яғни кәсіпорын өндірістік қызметте қарыз қаражаттарын тарта алмайды немесе тартқысы келмейді.

Қаржылық тұрақтылық типінің үш өлшемді көрсеткішін есептеу нәтижесінде кәсіпорында меншікті айналым қаражаттарының біршама жетіспеушілігі бар деген қорытынды жасауға болады. Сонымен бірге жетіспеушілік артуда. Біздің көзқарасымыз бойынша қаржылық жағдайды жақсарту үшін айналым активтерінде меншікті қаражаттар көздерін ұлғайту қажет және қосымша қарыз қаражаттарын тарту керек.

Қолданылған әдебиеттер тізімі;

1. Когденко В.Г. Экономический анализ: учебное пособие. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2006. – 390 с.
2. «Қазақстантеміржолы» Ұлттық Компания» АҚ-ның сайты//www.railway.kz
3. Донцова Л.В., Никифорова Н.А. Анализ финансовой отчетности. Учебник. М.: Изд-во «Дело и сервис», 2006.-368с.

Regional economy

Теңізбаева Д.С., Алибекова В.Н.

Тараз Мемлекеттік университеті, Қазақстан

АЙМАҚТАРДАҒЫ ЭКОНОМИКАНЫ МЕМЛЕКЕТТІК РЕТТЕУ ТҰРАҚТЫЛЫҚТЫҢ НЕГІЗІ

Аймақтар экономикасын мемлекеттік реттеу - еліміздің және оның жекеленген аймақтарының экономикалық жағдайын қамтамасыз етуге қойлған мақсаттарға жетуді көздейтін мәселелерді шешуге бағытталуы керек.

Аймақтық дамуды мемлекеттік реттеу – бұл халықтың өмір сүру сапасын жақсарту мен деңгейін көтеру мақсатында барлық аймақтық жүйені толық тұрақты және теңдікті сақтай қызмет жасауын қамтамасыз ететін арнайы ұйымдастырылған іс-әрекеттер.

Аумақтардың дамуын реттеу нақты реттеу теорияларына, мазмұнына негіздеме тиімді болады. Өйткені реттеудің мазмұнын нақты саяси, ұйымдастырушылық, қаржылық, экономикалық және басқада әрекеттер құрайды.

Мемлекеттік қолдаудың келесідей мақсаттары бар:

1.Объективті себептерден өздері өздерін дамыта алмайтын аумақтардың дамуына жағдай жасау дамытуды үстемелеу;

2.Жеке аймақтардың халықтары әлеуметтік жағына көшіп қонуын үстемелеу және ресурсты бағытты миграция;

3.Мемлекеттік тұрғыдан маңызды әлеуеттік ісу нүктелерін құруға және қызмет етуге қолайлы жағдайлар жасау;

4.Жеке аймақтардың мемлекеттік қызметтерін атқаруды қамтамасыз ету;

5.Ерекше саяси және геосаяси маңызды аймақтарда арнайы ұйымдастырушылық тәртіптерді құрып оларды қолдау;

6.Апатты зоналардың құрылымына оперативті іс-әрекеттер жүргізу.

Қазақстан үшін аймақтық даму мақсаттары ретінде төмендегілерді атауға болады:

Әрбір аймақтағы халықтың тұрмыс-жағдайының деңгейін теңестіру.

Дағдарыстық аймақтарды құрлымдық қайта құру. Бірінші мақсаттан айырмашылығы теңестіру саясаты жалпы барлық мемлекет үшін жүргізілетіндігімен ерекшелінеді. Дағдарыстық аймақтарды құрлымдық қайта құру тек ірі, жалпы мемлекеттік бағдарлама көмегімен жүзеге асырылады, кейбір аймақтарда аталмыш міндетті орындау үшін қажет ресурстардың жетіспеушілігі болады. Мемлекеттің негізгі функциясы, артта қалған аумақтарды — даму деңгейі жоғары аймақтардың қатарына жеткізу, бірақ мұндай жағдайлар халыққа өз зардабын тигізбеуі тиіс.

Аймақтардың кешенді дамуын жеке аймақтық мақсаттармен ұштастыру.

Тұрақты экономикалық өсуді қамтамасыз ету.

Аймақтар дамуының (дамымауының) негізгі себептері мен міндеттері:

Мемлекеттегі әрбір аймақ өзімен-өзі жеке дами алмайды, өйткені басқа аймақтардың дамуына зиянын тигізбес үшін оның ерекшеліктері де ескерілуі керек. Сондықтан да экономиканы мемлекеттік реттеу жүйесіндегі аймақтық саясаттың маңызы ерекше. Мемлекет әрбір аймақ үшін бағдарлама дайындап, сол бойынша әрбір аймақ өзінің даму бағытын жүзеге асырады.

Экономиканы мемлекеттік реттеудің ерекше бағытты ретінде қарастырылатын аймақтық саясаттың қазіргі ерекшеліктерін қарастыру оның тиімді жүзеге асуына ықпалын тигізетін негізгі мәселердің бірі болып табылады. Сондықтан да аймақтар дамуындағы қазіргі қалыптасып отырған жағдайды саралау және соған орай аймақтық саясаттың бағыттарын айқындау өзекті мәселеге айналды.

Аймақтардың экономикасын әртараптандыруда мемлекеттік және аймақтық мүдделердің бірлігін, олардың ұштастырылуын көздей отырып, индустриалды-инновациялық жобаларға басымдық беру негізінде бизнес саласының өркендеуі үшін өндіріс саласын дамыту қажет.

Жалпы, индустрияландыру бағдарламасы еліміздің 2020 жылға дейінгі дамуы барысында айтарлықтай маңызға ие. Бағдарламаның негізгі ерекшелігі ел экономикасын кешенді әрі жүйелі дамытуын қарастыруында жатыр. Ал енді барлық аймақтарда дерлік жүзеге асырылатын жобалар бюджет пен ұлттық қордың қаражатынан және тартылатын инвестициялар есебінен қаржыландырылады. Мемлекеттік бағдарламаға тартылған инвестицияның

жалпы сомасы 45 миллиард АҚШ долларын құрайды. Аймақтар деңгейінде жүзеге асырылатын жобалар еліміздегі бизнес саласының өркендеуіне айтарлықтай үлес қосады. Өйткені, жер асты, жер үсті қазбаларын ғана пайдалану негізінде даму бүгінгі қарыштап дамыған әлемдік экономикада соншалықты бағаланбайды. Нарықтық экономика шағын және орта кәсіпкерлікті, түрлі кәсіпорындар мен өндіріс саласын демеу негізінде өрістеп, өркендейтіні айқын. Сондықтан, барлық аймақтар бойынша индустриалды-инновациялық жобалар толықтай жүзеге асқанда, Қазақстан шикізаттық мемлекеттен дайын тауар өндіретін елге айналады.

Аймақтардың индустриалды-инновациялық даму бағдарын айқындау үшін жалпы ұлттық өнімдегі аймақтардың үлесіне саралау қажет. Бұл көрсеткіш аймақтың елдің барлық шаруашылық жүйесімен экономикалық және нарықтық байланыстарын көрсетеді. Бұл ең басты белгісі. Қалған барлық көрсеткіштер болса, оны толықтырып отырады. Әрбір аймақтың жалпы ұлттық өнімдегі үлесі – 18,2% Алматы қаласына тиіп отыр, одан кейінгі орында – Атырау облысы (12,9%), ал ең төменгі үлес 2,1% Солтүстік Қазақстан, Жамбыл облыстарының үлесінде. Осы деректер аймақтардың даму әлеуеттерінің әр түрлілігіне орай олардың республикадағы алатын орнының да түрліше болатындығын дәлелдеп отыр. Мәліметтерден белгілі болып отырғандай, стратегиялық сипаты бап минералды ресурстардың өте сирек кездесетін қорына және республика экономикасын әлем шаруашылығына жоғары қарқынмен қосуға мүмкіндігі бар ғылыми-өндірістік әлеуеттің интенсивті даму қарқынына ие және ауыр индустрия салаларына маманданған, жоғары технологиялық ғылыми сыйымды өндіріс құруға экономикалық ахуалы ыңғайлы, әсіресе, қаржы ресурстарымен өзін-өзі қамтамасыз ете алатын Қарағанды (8,4%) Ақтөбе (5,0%), Маңғыстау (6,4%), Батыс Қазақстан (4,9%), Шығыс Қазақстан (5,3%) облыстарының үлесі біршама жоғары.

Аймақтық саясаттың мақсаттарына жету үшін үш кезең қажет;

1998-2000 жылдар – экономикалық өсу және аймақтық саясатты іске асыру үшін алғышарттар құру кезеңі;

2001-2010 жылдар – елдің экономикалық дамуының жалпы стратегиясы шеңберінде аймақтық дамудың бірінші кезектегі міндеттерін жүзеге асыру кезеңі.

2011-2030 жылдар – аймақтық саясаттың негізгі міндеттерін шешу кезеңі.

Қазіргі жағдайда шаруашылық жүргізудің аймақтық дамуы үшін:

орталық атқарушы органдардың реттеуші қызметі аумақтық шаруашылықтың барлық субъектілерінің, орталық және жергілікті атқарушы органдардың заңы, құқықтық және нормативтік актілерін дайындау;

аумақтық дамудың маңызды бағыттары мен пропорцияларын анықтау;

тұру орнына тәуелсіз республика халық үшін өмір сүрудің белгілі бір ең төменгі деңгейінде мемлекеттік кепілдіктерді қамтамасыз ету;

- аймақаралық және жалпы республикалық сипаттағы (Арал жағалауын, Каспий маңы аймағын, Семей полигоны аймағын, артта қалған ауыл аймағын дамытуға) аумақтық мәселелерді шешу;
- ел экономикасы үшін айрықша маңызы бар аумақтардың басымды дамуын қамтамасыз етуге бағытталуы қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Г.С. Смағұлова. Аймақтық экономиканы басқару мәселелері. Алматы : «Қазақ университеті», 2008- 110 б.

2. Гранберг А. Аймақтық экономика негіздері : жоғарғы оқу орынд.оқу құралы. /А. Гранберг. - 2-ші басылым. – М.: Мемл. ун-т Экономика жоғарғы мектебі, 2003. - 495 б.

Government regulation of the economy

Пінчук Д.В.

Київський національний торговельно-економічний університет

РЕГУЛЯТОРНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ТОРГІВЛІ ЛІКАРСЬКИМИ ЗАСОБАМИ

Реалізація регуляторної політики в сфері торгівлі лікарськими засобами направлена на забезпечення умов наповнення ринку максимальним асортиментом якісних лікарських засобів, сприяючи їх економічній та фізичній доступності для споживачів. На теперішній час, регуляторна політика держави в сфері торгівлі лікарськими засобами спрямована на гармонізацію національного законодавства із законодавством ЄС, впровадження міжнародних стандартів в дозвільних процедурах для ефективного просування та торгівлі лікарськими засобами, вдосконалення механізмів управління, спрощення регуляторних процедур та підвищення безпеки лікарських засобів. Україна зробила значні кроки вперед, у тому числі після приєднання до Конвенції фармацевтичних інспекцій зі співпраці, впровадження стандартів належної виробничої практики, в якості інструменту для забезпечення безпеки лікарських засобів, введення постійної перереєстрації і спрощення реєстраційних процедур для певних груп лікарських засобів тощо.

Незважаючи на велику кількість позитивних змін, інституційна спроможність державних регуляторів потребує покращення для того, щоб прискорити імплементацію сучасних регуляторних змін. Головними регуляторними проблемами у сфері торгівлі лікарськими засобами залишаються наступні [2]: затримка в прийнятті необхідних нормативних актів, що не дозволяє швидко імплементувати прийняті законодавчі норми щодо безстрокової перереєстрації та спрощеної реєстрації для деяких груп лікарських засобів (зареєстрованих Європейським агентством з лікарських засобів, та лікарських засобів, призначених виключно для лікування деяких соціально небезпечних хвороб, які зареєстровані у США, Швейцарії, Японії, Австралії, Канаді або державах Європейського Союзу); адміністрування регуляторних процедур залишається складним і дуже незручним для суб'єктів господарювання, крім того не функціонує електронний документообіг між регулюючими органами, що ускладнює проходження регуляторних процедур

для бізнесу; підтвердження відповідності виробництва лікарських засобів вимогам стандартів належної виробничої практики в Україні залишається складною процедурою для іноземних виробників, що ускладнює реєстрацію лікарських засобів та ліцензування суб'єктів ринку; відсутність ясності та прозорості в регулюючих процедурах створює підстави для їх необґрунтованого затягування, що знижує довіру до регулюючих органів та збільшує регуляторні витрати для бізнесу; наявний розподіл обов'язків між регулюючими органами (Міністерством охорони здоров'я України, Державною службою України з лікарських засобів і Державним експертним центром) в проведенні процедури реєстрації (а також в дозволах на клінічні випробування) призводить до дублювання функцій і ускладнює процедури регулювання для бізнесу. Крім того, фактично, державні органи не несуть відповідальності за затримку або винесення необґрунтованих рішень під час проведення додаткових перевірок та здійснення регуляторних процедур. Отже, організація контролю за якістю лікарських засобів є дорогою (як для держави так і для бізнесу), та не ефективною. Наразі доступність інформації щодо якості лікарських засобів в обороті є обмеженою для громадськості, що ускладнює оцінку результатів роботи контролюючих органів. Кількість перевірок залишається основним показником успіху для контролюючих органів.

Література

1. Мельник Т. М. Розвиток національної регуляторної політики в процесі становлення глобальної торговельної системи : автореф. дис . д-ра екон. наук : 08.00.02 / Т. М. Мельник; Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – К., 2009. – 35 с.
2. Огляд фармацевтичного ринку України: Pharma.net.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pharma.net.ua/oglyad-farmaceutichnogo-rinku-ukra%D1%97ni-za-2013-rik/>
3. Осадча Н. В. Цілі, завдання та принципи регуляторної політики в митній сфері / Н. В.Осадча, В. І.Ляшенко // Економічний вісник Донбасу. – 2010. – № 1(19). – С. 69–82.
4. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності [Електронний ресурс] : закон України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>.

Дорошенко В. С.

*к.и.н., д-р экономики,
Украинская академия наук*

МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ

Возможность применения глобального измерения к концептуальным основам и институциональным моделям социальной политики зародилась свыше столетия назад, когда в Париже состоялся международный благотворительный конгресс, а в рамках Версальской системы была организована Международная организация труда.

Во второй половине XX века мировое сообщество получило единые научные, политические и культурные параметры для развития концептуальных положений и стандартов социальной политики. Сформировались и единые принципы ее реализации, которые в совокупности представляют типовую теоретическую модель социальной политики, содержание которой раскрывают: экономическая свобода, согласование интересов всех социальных и национальных групп, равный доступ граждан к образованию, системе здравоохранения, достижениям науки, культуры, искусства, социальное партнерство государства, бизнеса, наемных работников.

Социальную политику как совокупность средств и мер по улучшению жизнеобеспечения граждан, стали называть системой социального администрирования по отношению к институциональным услугам, которые обеспечиваются государством. Сложились определенные концептуальные модели социальной политики консервативного, социал-демократического, корпоративного и либерального направления. Классическим примером последнего являются США.

В ФРГ функционирует немецкая модель социальной политики, признаками которой является обязательное солидарное страхование, активное участие негосударственных, неприбыльных частных институтов в социальной защите населения.

В социальной сфере Великобритании широко распространена концепция универсализма которая связана с перераспределением ресурсов среди членов общества и практикуется как кардинальный принцип реформирования социальной политики.

Испания, Португалия, Италия, Венгрия, Литва, Латвия, Эстония составляют особый сегмент в выработке совместной социальной политики ЕС. С одной стороны, они, опираясь на усилия других членов ЕС, внедряют политику в сфере социальной защиты в соответствии с проблемами национальных обществ, с другой, – внедряют единые требования социальной защиты, которые существуют в рамках Евросоюза.

Определяющими критериями отличия национальных моделей социальной политики стран ЕС, является ее место среди национальных приоритетов и степень участия государства в перераспределительных процессах, объем льгот, обоснование права на их получение. В совокупности эти элементы составляют институциональную модель социальной политики того или иного государства.

Важную роль в совершенствовании институциональных моделей социальной политики европейских стран играет институт социального партнерства. Можно выделить такие его формы: переговоры для заключения договоров, взаимные консультации сторон, участие наемных работников в управлении предприятием. Социальное партнерство формируется на принципах равноправия сторон, учета интересов каждой из них, добровольность и реальность взятых каждой стороной обязательств.

Macroeconomics

Магистр Теңізбаева Д.С., студенттер Оспан Н., Жамаш Ж.

Тараз Мемлекеттік университеті, Қазақстан

ЕЛДІҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӨСУІ - РУХАНИ ЖАҢҒЫРУДЫҢ АЙҒАҒЫ

Елбасы Н.Назарбаев Қазақстан халқына Жолдауында «Біздің ұлттық экономикамыздың бәсекеге қабілеттігіне оны әлемдік экономикаға интеграциялаған жағдайда ғана қол жеткізе алатынымыздың» атап көрсітілуі ел экономикасының жаһандық ықпалдастыққа жақындап келе жатқанын айқындады. Өткен жылдарғы реформалардың басты қортындыларын бағалай отырып, сөз жоқ, елдің әлеуметтік-экономикалық келбеті түбегейлі өзгергенін мойындау керек.

Экономикалық өсу дегеніміз ұлттық өнімнің сан жағынан өсуімен қатар сапа жағынан жетілдірілуі. Экономикалық өсу деп өндіргіш күштердің ұзақ мерзімді дамуымен байланысты өндірістің нақты көлемінің табиғи дәрежесінің ұзақ мерзімдегі өзгерістерін атайды.

Экономикалық өсудің теорияларын көптеген экономистер дамытты. Соның ішінде, Дж.Кейнс, Ч.Кобб, П.Дуглас, Э.Денисон, С.Кузнец, Й.Шумпетер, Р.Харрод, Е.Домар, Р.Солоу, Э.Фелпс, П.Ромер, К.Эрроу, Г.Мэнкью, Д.Уэйл, Д.Ромер, Р.Лукас, Х.Юзава сияқты ғалымдар ерекше үлес қосты.

Экономикалық өсудің негізгі мақсаттары – халықтың әл-ауқатын көтеру және ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету. Экономикалық өсудің негізгі мақсаты материалдық әл-ауқаттың жоғарлауы болып табылады, осының құрамына кіретіндер:

Орта есеппен бір адамға келетін ұлттық табыстың өсуі. бұл мақсатқа жетуді ұлттық табыстың жан басына шаққанда келетін өсу шапшандығы көрсетеді.

Бос уақыттың көбеюі. Бұл елдің нақты жалпы ұлттық өнім немесе ұлттық табыс көрсеткіштерінде орын алмаған. Сондықтан, осы мақсатқа жету дәрежесін бағалағанда, байқалып отырған мерзімде жұмыс аптасы мен жұмыс жылы

қысқарғанына, жұмысшылар мен қызметкерлердің еңбек әрекеттерінің жалпы ұзақтығына назар аудары керек.

Ұлттық табыстың халықтың әр топтараның арасында бөлінуін жақсарту.

Шығарылған тауарлар мен қызметтердің сапасын жақсартып, түрлерін көбейту.

Экономикалық өсудің өлшеу тәсілдерін екі топқа бөлуге болады:

Нақты жалпы ұлттық өнімнің (ЖҰӨ) өсуі. Бұл әдіс экономикалық мүмкіншілігінің молаю шапшандығын бағалау үшін қолданылады.

Жалпы ұлттық өнімнің (ЖҰӨ) бір адамға шаққандағы өсуі. Халықтың әл-ауқатының дамуын талдағанда, немесе елдер мен аймақтардағы тұрмыс дәрежесін салыстырғанда қолданылады.

Экономикалық теорияда экономикалық өсудің сапасы деген ұғым әлеуметтік бағытталуының күшеюімен байланыстырылады, оның сипаттайтын келесі көрсеткіштер:

халықтың материалдық әл-ауқатының жақсаруы;

адамның бос уақытының көбеюі;

әлеуметтік инфрақұрылым салаларының даму дәрежесінің жоғарылауы;

адам капиталына инвестицияны өсіру;

адамдардың еңбек және өмір жағдайларының қауіпсіздігін қамтамасыз ету;

жұмыссыздар мен жұмысқа қабілеті жоқтарды әлеуметтік қорғау;

еңбек нарығында ұсыныс көлемінің өсуі жағдайында жұмыспен толық қамтуды қолдау.

Экономикалық жағдайы бойынша алдыңғы қатарлы елдермен салыстырғанда жан басына шаққандағы табыс деңгейі төмен, нашар дамыған елдер әлемнің үлкен бөлігін құрайды. Бқұл елдер дами алады, бірақ қазіргі кезде экономикалық дамығандардан артта қалып отыр. Бұл жерде экономикалық өсудің экстенсивті жолы басым және олардың даму мәселелері үлкен қызығушылықты тудырады.

Экономикалық даму жағдайында келесі факторлармен байланысты сұрақтарды қарастыру қажет. Олар: табиғи ресурстарды пайдалануды жақсарту және оны анықтау, халықтың жұмысбастылығы жайлы мәселелер, капитал салымының техника экономикалық прогресі туралы негізін қамтиды.

Мемлекеттік реттеу саясаты макроэкономикалық тұрақтылыққа зиянын тигізбей экономиканың дамуын ынталандыратын, теңгерімді болуы тиіс. Экономиканың теңгерімді және сапалы өсу кезеңінде осындай ұстаным экономиканы «сауықтыруды», оның қайта «қызып кетуін» болдырмауды және перспективада инвестициялардың сапасын жақсартуға мүмкіндік береді. Инновациялық үрдістердің тиімділігін арттыру және тездетудің түйінді факторына инвестициялық-инновациялық басқару саналады. Бұл әрі фактор, әрі үйлестіруші, ықпалдастырушы күш. Оның көмегімен инвестициялық және инновациялық кедергілерді жоя отырып, инновациялық-инвестициялық дамудың стратегиясының тиімді вариантын таңдау арқылы оның ұтымды жолына түсуге көмектеседі.

Экономикалық өсудің тұрақты және серпінді қарқындарын әлемдік экономика дамуының серпініне қатаң байланыстыра отырып қолдауға мүмкін емес болады. Экономикалық дамудың тұрақтылығы экономиканың өсуінің қайнар көздерінің ішкі сұраныс пен ұсыныс факторларына қайта бағдарлауға, олардың өсуді қамтамасыз етудегі рөлінің артуы, ішкі сұранысқа бағдарланған шикізат емес салаларды және экономиканың өзегі деп аталатын—әлемдік нарықта бәсекеге қабілеттікке ие салаларды дамытуда жүзеге асырылатын болады.

Экономиканың өсуі, кіріс деңгейі, жұмыспен қамту және инфляция деңгейі бойынша әлеуметтік-экономикалық дамудың мақсатты индикаторлары Қазақстан Республикасының 2020 жылға дейінгі Стратегиялық даму жоспарында айқындалады. 2010 жылмен салыстырғанда 2020 жылға қарай қойылған экономиканың өсу параметрлерін қамтамасыз ету мақсатында 2010 – 2014 жылдары нақты ЖІӨ-ні 15,7 %-ке ұлғайту болды. Қазақстанның Жұмыссыздық деңгейін 2020 жылға қарай 5 %-тен аспайтын деңгейде қамтамасыз ету үшін 2010 – 2014 жылдары оның 7 %-ке дейін төмендеуі болды.

Қалпына келтіру кезеңінде дағдарыс кезінде бәсеңдеген салалардың өсу қарқыны, дағдарысқа дейінгі деңгейге жетуі тиіс, одан кейін бірінші қатарға Қазақстанның өндірістік әлеуетін кеңейтуге арналған негіздің іргесін қалау көрініс табады.

ЖІӨ-нің нақты өсуін қалпына келтіру, экономиканың сапалы және теңгерімді өсуі қолайлы макроэкономикалық ортаны қамтамасыз еткен кезде мүмкін болады. Өз кезегінде, орта мерзімді кезеңдегі экономикалық өсудің сапасы мен тұрақтылығы экономиканың «өзегімен» қамтамасыз етілуі тиіс.

Қазақстан Республикасындағы экономикалық өсуінің кезеңдеріндегі экономикалық көрсеткіштер, 2013-2017жж.

Еліміздің экономикалық даму барысында бүгінде көптеген мәселелер мен кедергілер де баршылық. Олар:

демографиямыздың әлсіздігі және көп ұлттылық;

бір жақты шикізат бағыттылығы;

әлемдік экономикаға ықпалдасудың әлсіздігі;

кәсіпорындардың жалпы техникалық-технологиялық артта қалуы;

өңдеуші өнеркәсіптің мардымсыздығы;

ғылым мен өндіріс арасында ықпалды байланыстың болмауы;

халықтың кейбір бөлігінде әлі де кеңестік ойлаудың сарқыны қалушылық;

ел территориясында глобалды және өңірлік экологиялық проблемалардың көптеп болуы;

елімізде туристік индустрияны дамытудың қолайлы жақтары бола тұрып, оның тым мардымсыздығы.

Қорыта айтқанда:

Экономикалық өсуді жан басына шаққандағы нақты ЖҰӨ-нің өсуі немесе потенциалды ЖҰӨ-нің өсуі ретінде анықтауға болады. Ол ішкі және халықаралық әлеуметтік – экономикалық мәселелерді шешу үшін қолданылатын өндіріс өсімін қамтамасыз етеді.

Экономикалық өсу келесі факторлармен анықталады: табиғи және еңбек ресурстары, капитал, технологиялар.

Экстенсивті өсу кезінде жұмыссыздық жеңгейінің қысқаруына қол жеткізіледі және өсу қарқындарын жоғарлатуға үмкіндік беретін толық жұмысбастылыққа жету. Бірақ ол уақытша құбылыс, өйткені толық жұмысбастылық жағдайы жыл сайын толықтандырыла алмайды және келесі жылы өсу қарқыны өзгеріссіз қалады.

Дамудың экстенсивті түрінде жұмысшылардың көбісі жоғары маманданбаған.

Экстенсивті өсу көбінесе тоқыраушылық сипатқа ие. Іс-жүзінде техникалық прогресс жоқ, өндірістік негізгі қорлар моральді және физикалық тозады, жұмысшылардың қор қаруландырылуы төмендейді.

Дұрыс салықтық және инвестициялық саясат кезінде мемлекет экономикалық өсуде маңызды рөл атқаруы мүмкін.

Енді өткен шаралардың кемшілігін түзеп, дамыған ел қатарына қосылу үшін әлем жүріп өткен жолдарды саралап, ұлттық экономикаға тиімді жағын таңдап алу және соған жету үшін бір адамдай жұмылып қызмет істеу барлық Қазақстан Республикасының алдындағы міндеті десек артық болмас.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. ҚР-ның Президенті Н.Ә. Назарбаевтың халыққа Жолдауы «Жаңа онжылдық – Жаңа экономикалық өрлеу – Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері», 2010 ж. 30 қаңтар.
2. Мамыров Н.Қ., Тілеужанова М.Ә. - Макроэкономика: - Оқулық. – Алматы: Экономика, - 2003. – 432 бет.

POLITICAL SCIENCE

Залесский Б.Л.

Белорусский государственный университет

БЕЛАРУСЬ – ВЕНЕСУЭЛА:

НА ПУТИ К ВОЗОБНОВЛЕНИЮ ДОГОВОРЕННОСТЕЙ

В октябре 2017 года в Минске прошли официальные переговоры президентов Беларуси и Венесуэлы, в ходе которых стороны заявили о своем стремлении нарастить в ближайшие годы сотрудничество по всем направлениям. В Беларуси Венесуэлу считают стратегическим и очень важным партнером в Латинской Америке несмотря на то, что в последнее время эта страна переживала достаточно тяжелый период. А в том, что касается взаимодействия с белорусской стороной, то еще «из-за сложной ситуации в мире темпы реализации совместных проектов снизились» [1].

Напомним, что долгосрочные торгово-экономические и кооперационные связи стороны наладили еще в 2007 году. С той поры Беларусь построила в Венесуэле четыре завода – по производству керамических блоков, тракторов, коммунальной и дорожно-строительной техники. И сегодня в этой стране действуют «СП «МАЗВЕН» по сборке грузовой техники марки «МАЗ», СП «ВенеМинск Тракторес» по сборке тракторов «Беларус», завод по сборке тяжелой дорожно-строительной техники «Макинарньяс Баринас»» [2]. С того же 2007 года в Венесуэле функционирует СП по добыче нефти и газа «Петролера БелоВенесолана», в фокусе внимания которого находятся семь нефтяных и шесть газовых месторождений, четыре из которых расположены на западе страны – на озере Маракайбо, остальные – на суше венесуэльского востока. За время работы этого СП финансовый эффект для белорусской стороны составил около 70 миллионов долларов. «За 2008-2016 годы добыто более 8,4 млн т нефти и 6,4 млрд куб. м газа» [3].

Что касается сферы строительства, то, помимо открытия здесь крупнейшего в Латинской Америке кирпичного завода, белорусское ЗАО «Белзарубежстрой» участвует с того же 2007 года в возведении жилья на

венесуэльской земле, где сейчас реализуется сразу три контракта на строительство 19968 квартир, а сотни тысяч квадратных метров жилья уже построены. Наконец, в области сельского хозяйства сооружение первого в Венесуэле агроиндустриального городка белорусские специалисты начали еще несколько лет назад и к сегодняшнему дню уже «возвели 176 жилых домов и склад минеральных удобрений, проложили более 20 км дорог и расчистили 2,5 тыс. га территории кустарников. Было поставлено более 400 единиц специализированной техники из Беларуси, засеяно 1,2 тыс. га территории» [4]. Считается, что все это составляет только пятую часть того, что еще надо сделать в сельском хозяйстве Венесуэлы представителям белорусской стороны.

Как видим, двум странам, действительно, не надо начинать с нуля, возобновляя уже достигнутые договоренности как в области промышленности и строительства, так и в сфере сельского хозяйства и добычи углеводородного сырья. Тем более, что в Венесуэле сейчас приняли национальную программу боливарианского развития экономики постнефтяного периода, которая включает 15 направлений, начиная от производства продуктов питания и заканчивая самой современной техникой, «в том числе проекты в промышленности и сельском хозяйстве. Беларусь может оказать помощь в их реализации» [5]. Вот почему на встрече двух президентов в Минске было принято решение значительно активизировать деятельность совместной межправительственной комиссии и провести ее заседание уже в самое ближайшее время, чтобы наметить конкретный план действий по выполнению как перспективных, так и реализуемых в данный момент совместных проектов.

В сфере производственной кооперации речь идет о выводе действующих совместных предприятий на полную мощность с таким расчетом, чтобы не менее половины производимой на них продукции продавать на внутреннем рынке Венесуэлы, а вторую половину – экспортировать. Что касается нефтегазовой промышленности, то «Беларусь заинтересована в увеличении добычи нефти в Венесуэле до 2-3 млн т в год» [6]. Для этого будет значительно активизировано сотрудничество СП «Петролера БелоВенесолана» с белорусским отраслевым научно-исследовательским и проектным институтом БелНИПИнефть, стратегическая задача которого в этой латиноамериканской стране звучит так – «повышение эффективности разработки залежей нефти и газа за счет внедрения новых технологий добычи и рационального подбора геолого-технических

мероприятий» [7]. В сельском хозяйстве, а Венесуэла ежегодно импортирует продовольствия на 10 миллиардов долларов, предполагается возведение с помощью белорусских специалистов молочно-товарных комплексов, птицефабрик, убойного цеха, мясоперерабатывающего завода, молокоперерабатывающих предприятий. Наконец, в области строительства достигнута «договоренности по отводу новых микрорайонов для строительства белорусскими специалистами жилья в Венесуэле» [8]. Все эти факты говорят о том, что Минск и Каракас намерены сегодня акцентировать внимание в развитии партнерства, прежде всего, на самых главных вопросах, чтобы в полной мере реализовать имеющийся у них потенциал сотрудничества.

Литература

1. Переговоры с Президентом Венесуэлы Николасом Мадуро [Электронный ресурс]. – 2017. – URL: http://president.gov.by/ru/news_ru/view/peregovory-s-prezidentom-bolivarianskoj-respubliki-venesuela-nikolasom-maduro-17221/
2. Матвеев, В. Беларусь и Венесуэла договариваются об активизации работы сборочных производств за счет поставок сырья / В. Матвеев // [Электронный ресурс]. – 2017. – URL: <http://www.belta.by/economics/view/belarus-i-venesuela-dogovarivajutsja-ob-aktivizatsii-raboty-sborochnyh-proizvodstv-za-schet-postavok-269845-2017/>
3. Матвеев, В. Для развития СП “Петролера БелоВенесолана” нужны дополнительные инвестиции – гендиректор “Белоруснефти” / В. Матвеев // [Электронный ресурс]. – 2017. – URL: <http://www.belta.by/economics/view/dlja-razvitija-sp-petrolera-belovenesolana-nuzhny-dopolnitelnye-investitsii-gendirektor-belorusnefti-269858-2017/>
4. Венесуэла просит построить еще пять агрогородков по белорусской модели [Электронный ресурс]. – 2017. – URL: <http://www.belta.by/economics/view/venesuela-prosit-postroit-eshe-pjat-agrogorodkov-po-belorusskoj-modeli-269901-2017/>
5. Беларусь планирует построить в Венесуэле новые заводы и увеличить объемы производства действующих [Электронный

- ресурс]. – 2017. – URL: <http://www.belta.by/economics/view/belarus-planiruet-postroit-v-venesuele-novye-zavody-i-uvelichit-objemy-proizvodstva-dejstvujuschih-270308-2017/>
6. Беларусь заинтересована в увеличении добычи нефти в Венесуэле до 2-3 млн т в год [Электронный ресурс]. – 2017. – URL: <http://www.belta.by/economics/view/belarus-zainteresovana-v-uvelichenii-dobychi-nefti-v-venesuele-do-2-3-mlnt-v-god-270309-2017/>
7. Венесуэла планирует расширить сотрудничество с Беларусью в нефтяной сфере [Электронный ресурс]. – 2017. – URL: <http://www.belta.by/economics/view/venesuela-planiruet-rasshirit-sotrudnichestvo-s-belarusju-v-neftjanoj-sfere-269908-2017/>
8. Матвеев, В. Черный: есть договоренности по отводу новых микрорайонов для строительства жилья в Венесуэле / В. Матвеев // [Электронный ресурс]. – 2017. – URL: <http://www.belta.by/economics/view/chernyj-est-dogovorennosti-po-otvodu-novyh-mikrorajonov-dlja-stroitelstva-zhilja-v-venesuele-269871-2017/>

LAW

Environmental, land and agrarian law

Karpenko Oleksandra

The National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

PRINCIPLES OF AGRARIAN LAW AND LEGISLATION OF UKRAINE. PROBLEMS OF LEGISLATIVE CONSOLIDATION

This article is devoted to the analysis of the principles of modern agrarian law and legislation of Ukraine. The concepts, system and features of the principles of agrarian legislation are investigated. Suggestions about future normative consolidation of the principles of agrarian law and legislation of Ukraine are formulated.

Systemic and consistent development of the legislative branch should be based on certain fundamental principles, ideas that are objectively conditioned by the development of a certain sphere of social relations. Legislative consolidation of the principles of the field of law is essential for further law-making and law enforcement. The agrarian legislation of Ukraine regulates social relations in the field of ensuring food security of the state, therefore the efficiency of this legislative branch is extremely important.

The development of agrarian legislation of Ukraine should be based on the basic principles determined by the strategic goals of the state agricultural policy. Legislative consolidation of the principles of agrarian law and legislation is a prerequisite for the stability of the legal and regulatory framework for the development of the agrarian sector of the economy and, at the same time, a guideline for further development of legislation in this area.

The current state of legislative consolidation of the principles of agrarian law and legislation is related in general to the disadvantages of legislative regulation of agrarian relations. Traditionally, the principles and basic principles of the field of legislation are defined in the codification act of the relevant field of legislation. The absence of a codification act of agrarian legislation greatly complicates the process of normative consolidation, fixing of the principles of agricultural law and legislation of Ukraine, their further development in the provisions of laws and by-laws of the normative-legal acts. At the same time, most of the principles of agricultural law for today are reflected in one or another degree in normative legal acts of agrarian and other branches of legislation.

General legal principles are determined predominantly at the constitutional level and reflect the most important directions of legal regulation of social relations in various spheres of public life. Among common law principles, according to A.Stavivka and V.Yurkevich, agrarian law is inherent in the principle of the rule of law, equality of economic entities, legal equality of all forms of ownership, etc. [1, p.15]

Intersectoral principles of agrarian legislation are defined as agrarian-legal acts, as well as acts of other branches of legislation: the Land Code of Ukraine, the Commercial Code of Ukraine, the Code of Labor Laws of Ukraine, etc. The peculiarity of the system of principles of the agrarian legislation of Ukraine is the high proportion of inter-branch principles. Therefore, the genetic link between the agrarian law of Ukraine and the main branches is also manifested through the penetration of some of the principles of the main sectors in the regulation of agrarian relations. Such principles are interdisciplinary. M. Chabanenko refers to this group of principles the principle of ecologization, the principle of freedom of agrarian entrepreneurship, and some others. [2, p.102]

Usually, sectoral principles are enshrined in normative legal acts of agrarian legislation. First of all, it is about acts of higher legal force - Laws. If the codification act will become the Fundamentals of Agrarian Legislation, the consolidation of the principles of agrarian legislation in them will be especially important, as it will outline the main directions of further regulatory regulation of agrarian relations. The Law of Ukraine "On the Basic Principles of the State Agrarian Policy for the Period till 2015" of 18 October 2005, which defines the priorities of the agrarian policy of the state for the period up to 2015, and outlines the way of achievement, is important to consolidate the principles of agricultural law and legislation of Ukraine. However, given the timeliness of this legal act, today one of the areas of development of agrarian legislation is the definition of the principles of state agricultural policy in the long-term perspective. The principles of state agricultural policy are related to the principles of agrarian law and legislation, since the agrarian legislation of Ukraine implements state agricultural policy.

According to N. Havrysh, the lack of reproduction of the principles of agrarian law in modern Ukrainian legislation can be considered an incompleteness of the process of harmonizing the existing principles enshrined in various legal acts, as well as the process of identifying new principles and methods for their implementation at the present stage.[3, p.177]

Modern problems of normative consolidation of these principles are related to the lack of a basic codification act of the agrarian legislation of Ukraine, in which the principles of the agrarian legislation of Ukraine should be consolidated.

Principles of agricultural legislation can be considered as the basic principles, fixed in the normative legal acts, basic ideas, defining the content and directions of regulatory and legal regulation of agrarian relations.

Further development of agricultural legislation of Ukraine should be based on the basic principles determined by the strategic goals of the state agrarian policy.

The peculiarities of the system of principles of the agrarian legislation of Ukraine are inter-branch principles, due to the belonging of the agrarian law and agrarian legislation to the complex branches, as well as the existence of an extensive system of special principles and their close interconnection with the branch principles.

In the future, the principles of agrarian law and legislation of Ukraine should be fixed at the legislative level in a single legislative act, which should become the codification act of the agrarian legislation of Ukraine.

Legislative consolidation requires the following intersectoral and sectoral principles of agricultural law and legislation: the principle of plurality of organizational and legal forms of management in the agro-industrial complex; the principle of equality and independence of agrarian subjects; the principle of non-interference of the state in the production and economic activity of agrarian subjects; the principle of priority of environmental requirements in the process of agricultural production; the principle of the priority of agricultural lands and their special protection; the principle of the priority of social development of the village ; the principle of state support to agriculture; the principle of guaranteeing the protection and rights of the peasant.

Literature:

1. Статівка А.М. Актуальні питання аграрного права України / А.М.Статівка, В.Ю.Уркевич, В.М. Корнієнко та ін.: за ред.д-ра юрид.наук, проф.А.М.Статівки.- Х.: Вид-во «Фінн», 2010.-240с.
2. Чабаненко М.М. До питання про систему та особливості галузевих принципів аграрного права / М.М.Чабаненко // Право і суспільство. - 2012.-№3.-С.98-104
3. Гавриш Н.С. Процес відтворення та законодавче закріплення принципів аграрного права / Н.С.Гавриш // Актуальні проблеми держави і права.-2008.-Вип.37.-С.173-178

The constitutional law

М.ю.н. Волгина А. П., доцент КарГУ Полева И. А.

Карагандинский государственный университет им. Е. А. Букетова

К ВОПРОСУ О ФОРМЕ ПРАВЛЕНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН В СВЕТЕ КОНСТИТУЦИОННЫХ ИЗМЕНЕНИЙ ОТ 10.03.2017Г.

10 марта 2017 года произошел очередной этап конституционного развития в Республике Казахстан. С момента принятия Конституции Республики Казахстан на республиканском референдуме 30 августа 1995 г. конституционная реформа осуществляется четвертый раз.

Закон от 10 марта 2017 года о внесении изменений и дополнений в Конституцию затронул 19 статей и включает 26 поправок, значительная часть которых связана с усовершенствованием системы разделения властей, и перераспределением властных полномочий Президента, Правительства и Парламента. Принятие изменений и дополнений должно обеспечить переход от президентской формы правления к парламентско-президентской.

В системе органов государственной власти законодательная, исполнительная, судебная ветви занимают доминирующее положение. Они одновременно выражают политическую волю общества. Независимость каждой ветви зависит от конституционного статуса и юридического разделения функциональной и предметной компетенции. Сама идея разделения государственной власти на ветви важнейшее условие формирования правового государства.

В президентской республике законодательная и исполнительная власти не зависят друг от друга. Президент обладает всей полнотой исполнительной власти. Правительство не зависит от Парламента. Право законодательной инициативы в президентской республике принадлежит только Парламенту.

В парламентской республике Правительство формируется на парламентской основе. Формально Правительство назначается Президентом, но его выбор связан с расстановкой политических сил в парламенте. Кандидатура главы правительства получает одобрение парламента, так же, как и политика,

которую намерено проводить правительство. В классических парламентских республиках президент занимает скромное место в системе государственных органов.

В смешанной республике Правительство ответственно перед Парламентом и частично перед Президентом. Президент не ответственен за действия Правительства. Отметим, что каждая форма правления имеет свои преимущества и недостатки.

Статья 2 Конституции РК устанавливает президентскую форму правления, а часть 2 статьи 91 говорит о том, что «установленные Конституцией независимость государства, унитарность и территориальная целостность Республики, форма ее правления, а также основополагающие принципы деятельности Республики, заложенные Основателем независимого Казахстана, Первым Президентом Республики Казахстан - Елбасы, и его статус являются неизменными». Это означает, что их изменение возможно только путем принятия новой конституции. Что же дает основание говорить об ослаблении президентской власти? Рассмотрим подробнее.

В новой редакции Конституции президент утратил часть своих полномочий в сфере законодательства. За ним по-прежнему сохраняется право законодательной инициативы, право внести в Парламент предложения о внесении изменений и дополнений в Конституцию. За Президентом сохраняется право определять приоритетность рассмотрения проектов закона и такие законы должны быть приняты в первоочередном порядке в течение двух месяцев. Но в новой редакции исключена норма, дающая президенту право принимать указы имеющие силу закона, в случае если Парламент не принимает закон в срочном порядке. Исключена норма о праве Парламента делегировать Президенту законодательные полномочия. Таким образом, законодательные полномочия президента упразднены.

Однако, по нашему мнению, норма о том, что законопроект становится законом после подписания его президентом, препятствует полноценной реализации системы сдержек и противовесов.

Поправка, согласно которой Парламент определен как высший представительный орган, осуществляющий законодательную власть, позволила устранить логическое несоответствие пункту 4 статьи 3 Конституции. Последний гласит, что «государственная власть в Республике едина,

осуществляется на основе Конституции и законов в соответствии с принципом ее разделения на законодательную, исполнительную и судебную ветви...».

Незначительно изменилась процедура формирования Правительства, так, Президент по представлению Премьер-Министра, внесенному после консультаций с Мажилисом Парламента, назначает на должности членов Правительства. Таким образом, при формировании состава Правительства и его структуры усиливается роль Мажилиса.

Новшеством является и то, что Правительство докладывает об основных направлениях своей деятельности и о всех важнейших решениях не только Президенту, но и Парламенту.

Изменилась норма, касающаяся сложения полномочий Правительства, сложение полномочий теперь будет осуществляться в случае формирования по итогам выборов нового состава Мажилиса Парламента.

Таким образом, усиление механизмов подотчетности и подконтрольности Правительства Парламенту и его палатам способствует повышению эффективности работы ветвей государственной власти.

За Президентом сохраняется право единоличного назначения министров внутренних дел, обороны, иностранных дел. На наш взгляд, это свидетельствует о сохранении доминирующего положения Президента в системе органов власти и его возможности оказывать давление на принятие нужных ему решений Парламентом и Правительством.

В новой редакции Конституции Президент лишен права на отмену постановлений и распоряжений Правительства, что означает, что Правительство несет за них ответственность в полном объеме.

Вместе с тем, Президент наделен полномочием в интересах защиты прав и свобод человека и гражданина, обеспечения национальной безопасности, суверенитета и целостности государства направлять обращения в Конституционный совет о рассмотрении вступившего в силу закона или иного правового акта, в том числе правительственного, на соответствие Конституции.

На наш взгляд, рассмотренные нами поправки свидетельствуют о тенденции укрепления принципа разделения властей, а смещение центра власти в сторону Парламента дает основание говорить о смешанной форме правления. В тоже время, президентская власть остается достаточно сильной, чтобы

оказывать заметное влияние на все ветви власти. Для Президента приоритетными являются стратегические функции, роль верховного арбитра в отношениях между ветвями власти, внешняя политика, национальная безопасность и обороноспособность.

Литература:

1. Конституция Республики Казахстан (принята на республиканском референдуме 30 августа 1995 года) (с изменениями и дополнениями по состоянию на 02.02.2011 г.) // http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=35086371#pos=123;-100
2. Конституция Республики Казахстан (принята на республиканском референдуме 30 августа 1995 года) (с изменениями и дополнениями по состоянию на 10.03.2017 г.) // http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1005029

Civil law

Zhetpisbaev B.A.

Doctor of Law, professor of Law faculty, Al-Farabi Kasakh National University

Zhanibekov A.K.

Doctor of PhD, associate professor of Department of Criminal law, Criminal procedure and Criminalistics, Law faculty, Al-Farabi Kazakh National University

MECHANISMS FOR PROTECTING INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS

Intellectual property means the creation of the human mind: inventions, literary and artistic works, symbols, names and images used in commerce. Intellectual property is divided into two main categories: Industrial property includes patents for inventions, trademarks, industrial designs and geographical indications. Copyright includes literary works such as novels, poems and plays, films, musical works, works of art such as drawings, paintings, photographs, sculptures and architectural structures. Related rights include the rights of performing artists for their performance, the rights of producers of phonograms and the right of broadcasting organizations to their radio and television programs [1, p. 2].

Intellectual property rights, like other property rights, allow the author or owner of a patent, trademark or copyright to benefit from his work or creative contribution. These rights are set forth in Article 27 of the Universal Declaration of Human Rights, which establishes the right to take advantage of the protection of moral and economic interests resulting from authorship of any scientific, literary or artistic work. First, the importance of intellectual property was recognized in the Paris Convention for the Protection of Industrial Property in 1883 and in the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works in 1886. The administration of both treaties is administered by the World Intellectual Property Organization (WIPO).

There are a number of undeniable arguments for the protection of intellectual property rights.

Firstly, the development and welfare of mankind depends on its ability to create new technical inventions and cultural values.

Secondly, the legal protection of these inventions and values contributes to attracting additional resources, which leads to further development of innovation activities.

Thirdly, the promotion of the development and protection of intellectual property causes rapid economic growth, creates new jobs and new industries and improves the quality of human life, allowing it to enjoy it more fully. An effective and equitable intellectual property system can help all countries to understand the potential of intellectual property as a powerful tool for economic development and social and cultural well-being. The intellectual property system helps to establish a balance between the interests of innovators and the general public, providing an environment which creative and inventive activities can flourish for the benefit of all [1, p. 3].

The existence of a system for the protection of rights is primarily due to the right allocation of citizens and organizations. The rights proclaimed become real if only there is a certain guarantee of their feasibility, namely, a system for protecting not only violated, but also normally exercised rights. T.E. Abov is undoubtedly right in asserting that "if subjective law is a measure of possible behavior, then the protection of law must be first of all to create the conditions under which this opportunity could become a reality" The notion of "protection of rights" covers all those admitted in law Forms, methods, ways of ensuring rights (including those violated). In turn, for brevity of form, methods and ways, we tend to call "legal resources".

The system of protection of rights includes a component and the main part of subsystem of measures of protection of subjective rights, which comes into effect when they are violated. Other components, according to T.E. Abov, are measures of state coercion and measures of material encouragement, and according to Yu.G. Basina - means of restoring the violated right and satisfying the legitimate interest [2].

The views expressed here show that the civil rights protection system is the broadest category, which includes a variety of different groups of legal means in the direction of action.

The whole system of intellectual property protection is reduced to copyright, patent and legal and mixed methods, characterized by varying degrees of formalization and state participation in the establishment and consolidation of rights to the relevant objects of intellectual property [3].

At the same time, we believe that even these three categories are amenable to classification and they can be subdivided into universal and special ways of protecting

different volumes. In this case, the universal way is, undoubtedly, the copyright method of protection of intellectual property.

A) The copyright method.

The main "unit" or, in the language of the Law on Copyright and Related Rights, the object of copyright is a work. It is correctly noted in the literature, the legislation of Kazakhstan and Russia does not contain a legal definition of the work, indicating that copyright extends to works of science, literature and art that are the result of creative activity and expressed in objective form. In this case, its purpose, dignity, mode of expression, the fact of promulgation or non-informatization.

The copyright method of protection in this case is that the essence is not protected, but the form of the work. Legislatively, the essence of this method is expressed in the fact that "copyright does not apply to ideas, concepts, principles, methods, systems, processes, discoveries, facts" (Article 6 of the Copyright Law of the Republic of Kazakhstan). Of course, there are some doubts as to whether it is possible to protect the form itself. It is hardly possible to clearly separate the form from the content of the work. The product is most likely a unity of form and content. When protecting the form (language, style of presentation, etc.), of course, the plot and other elements of the content of the work are protected [3].

B) Patent method and patenting systems. June 18, 1992. By the Decree of the President of the Republic of Kazakhstan, the National Patent Office of the Republic of Kazakhstan was established, and this is the beginning of the process of introducing patent protection of industrial property objects - inventions, utility models and industrial designs on the territory of our country.

So, the patent is regarded as a document of award and contract. Rights based on a patent which called rights granted by the state. But such relationships are always mutual and the patent owner, in turn, must sacrifice something for the state. In response to the grant, the patentee discloses to the state and society an invention that could for a long time remain unknown. This reciprocity allows us to interpret the patent as a contract, the terms of which are set out not in the security document itself, but in the patent legislation.

In addition to the main copyright law and patent law methods for the protection of intellectual property objects, there are mixed methods that are a modification of the two above-mentioned basic methods or a combination of their individual elements. In the classification of art. 961 of the Civil Code of the Republic of Kazakhstan this concerns a group of objects, which we have called atypical institutions of intellectual property law.

We tend to systematize all atypical ways of protection, building them on the basis of the proximity of each of them to one of the main ways of protection, leaving, however, a special place of undisclosed information, including the secrets of production (know-how).

The copyright regime is close to the protection of topologies of integrated microcircuits, and to patent and legal - a similar mode of selection achievements.

In the legislation and literature of a number of countries, the list of a typical institutions is differently defined.

Thus, the elements of protection of topologies of integrated microcircuits are similar to analogous elements of copyright protection in that, like a work, topology should be original (Article 1013 of the Civil Code of the Republic of Kazakhstan, Article 4 of the Law on Topologies), that is unique, unique. In the copyright law (item 4 of article 971 of the Civil Code of the Republic of Kazakhstan), ideas, concepts, principles, methods, systems, processes, discoveries, facts are not protected. Likewise, legal protection does not extend to the content part of an integrated microcircuit - ideas, methods, system, technology or encoded information that can be embodied in topology.

According to the law enforcement and controlling bodies of Kazakhstan, the share of counterfeit and falsified products in the consumer market is also increasing in our country according to the widest range. For certain groups of goods - perfumes and cosmetics, shoes, clothes, synthetic detergents, meat, dairy and fish canned food, tea, coffee and confectionery products, 30 to 50% of them are in circulation are counterfeit or falsified. About 20% of alcoholic beverages sold on the market are also recognized as adulterated. Of particular concern is the problem of counterfeiting medicines [4].

References:

1. World Intellectual Property Organization. What is IP? [//www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/intproperty/450/wipo_pub_450.pdf](http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/intproperty/450/wipo_pub_450.pdf)
2. Kaudyrov T.E. Civil-law protection of industrial property in the Republic of Kazakhstan. - Almaty: Zheti Zhargy, 2001. [//http://bibliotekar.kz/](http://bibliotekar.kz/)
3. Abdakimova DA Sources of international intellectual property law // Vestnik of the University of Karaganda, 2005 // <http://articlekz.com/article/4673>
4. Tulkibaev A. Protection of Intellectual Property by the Justice Authorities. Prevention and suppression of offenses in the field of intellectual property // Intellectual property of Kazakhstan (scientific and practical journal). - 2010. - №2. - P. 29-33.

PUBLIC ADMINISTRATION

Modern control technology

Ертай Х., Қыдырбай Е.

Қазтұтынуодағы Қарағанды эконмикалық университеті, Қазақстан

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ХАЛЫҚТЫ ӘЛЕУМЕТТІК ҚОРҒАУ ЖҮЙЕСІН МЕМЛЕКЕТТІК БАСҚАРУДЫ ЖЕТІЛДІРУ БАҒЫТТАРЫ

Бүгінгі таңда тұрғындардың нақты топтарының - зейнеткерлер, мүгедектер, балалар, көп балалы жанұялардың өз қажеттіліктерін мемлекеттің қолдауынсыз қанағаттандыра алмай қиыншылықтары туындауда. Бұл үдерістер еліміздің көптеген аймақтарында әлеуметтік тұрақсыздықты көрсетіп тұр. Сондықтан жоғарыда айтылған топтағы азаматтардың әлеуметтік қорғалуы қоғамда алғашқы кезеңдегі мақсат болып табылады.

Жоғарыда атап өткендей, халықты әлеуметтік қорғау саясаты аймақтық деңгейде дайындалуы қажет, себебі сонда ғана бұл жақын, аймақтық специфика мен ерекшеліктерін есепке ала отырып жеке тұрғындардың мәселелерін шешуге мүмкіндік туғызады.

Халықты әлеуметтік қорғау жүйесі қоғамда әлеуметтік тұрақтылықты қамтамасыз ету үшін көмек көрсетуді, бір жүйеден екінші жүйеге трансформациялануда немесе жедел даму кезеңінде тұрақтылықты сақтауға ықпалын тигізеді. Сонымен қатар, индустриалды дамыған батыс және шығыс елдерінде қалыптасқан ұлттық дәстүрге негізделген әртүрлі мемлекеттік әлеуметтік қамтамасыз ету жүйесіне, сонымен бірге, сол жүйенің даму спецификасына ие болады. Мемлекеттік әлеуметтік қамтамасыз етуге шығындар кейбір елдерде ЖІӨ-нің 15% дан 30 %-ға дейін жетеді. [1]

Халықты әлеуметтік қорғаудың алғашқы саясаты аймақтық деңгейде өңделуі керек, себебі осы жағдайда ғана халыққа максималды жақын болады және аймақтық спецификалар мен ерекшеліктерді ескеріп жекелеген категория мен азаматтардың мәселелерін тиімді шешуге мүмкіндік береді.

Аймақтардың әлеуметтік-экономикалық тұжырымдамасын жасау үшін аймақ экономикасының ерекшелігін ескеру қажет. Өртүрлі елдердегі экономикада, мысалы нарықтық жоспарлы тетіктері аймақтардың әлеуметтік-экономикалық дамытуды теңестіру туралы басқару шешімдерін қабылдау үшін негіз болады. Мемлекеттік әлеуметтік саясатты аймақтық сауықтыру ол қай моделде туындаса да аймақаралық қарама-қайшылықтарды теңестіру үшін қажет.

Біздің республикамызда халықты әлеуметтік қорғау жүйесінде мемлекеттік әлеуметтік сақтандыру мен халықтың осал топтарын атаулы халықты әлеуметтік қорғау жүйесі бойынша шараларды айта кету керек. Халыққа әлеуметтік көмек көрсетудің мемлекеттік жүйесінде маңызды орынды зейнетақымен қамтамасыз ету алады. Әлеуметтік саясатты жүзеге асырудың бір құралы - мемлекеттік атаулы көмек көрсету болып табылады. Атаулы бағдарлама әлеуметтік көмек пен кедейшілікті төмендетуді ықпал етеді. Атаулы бағдарламалардың негізгі басымдылығы кедейлікпен күрес жүргізу тиімділігі болып табылады.

Аймақтық органдардың мәліметтері бойынша халықты еңбекпен қамту мен әлеуметтік бағдарламаларда (01.08.2016 ж.) атаулы әлеуметтік көмек табыстың кедейшілік шегінен төмен 88,5 мың азаматына тағайындалған. [2]

Атаулы әлеуметтік көмекті тағайындағанда балалар саны 62,4 пайызды, еңбекпен өзіндік қамтылған азаматтар - 10,1 пайызды, жұмыссыздар - 7,9 пайызды және еңбекке қабілетті жастағы тұлғалар - 0,2 пайызды құраған.

Қазақстанда елдің әлеуметтік даму Концепциясын жасауды қажет және оның негізгі мақсаты мен ұлттық басымдылығына адамның материалдық, санаткерлік, рухани әлеуетін дамыту жатуы тиіс.

Халықты әлеуметтік қорғау саласында мемлекет 2014-2015 жылдарға Жол картасы Бағдарламасын жүзеге асырып, 2020 Жол картасы бағдарламасы мен халықты еңбекпен қамтудың 2020 Бағдарламасын жүзеге асыруда атаулы халықты әлеуметтік қорғау жүйесін жетілдіру жөнінде негізгі бағыттар анықталған.

Қазақстан Республикасында әлеуметтік саланы қаржыландырудың негізгі көзі мемлекеттік бюджет болып табылады. Әлеуметтік сала мәселелерін шепгуге бағытталған бюджет шығындары өсу қарқынына ие. Мысалы, 2014 жылы -

әлеуметтік қамту мен әлеуметтік көмек шығындары 186 715 млн. теңгега, ал 2015 жылы - 905 272,7 млн. теңгега (4,8 есеге артқан) құрады, бірақ бұл көрсеткіші ЖІӨ үлесімен қарастырсақ, онда кейбір төмендеулерді көреміз. 2014 жылы - 5,7%-ды құраса, 2016ж,- 4,2 %-ды құраған. Қазақстанның барлық азаматтарының өмір сапасы мен деңгейін жақсарту, сонымен қатар әлеуметтік тұрақтылық пен көмек көрсетуді нығайту мемлекетіміздің маңызды міндеті болып табылады. [3]

7. Аймақтар бойынша атаулы әлеуметтік көмекті салыстыру барысында 2015 жылы облыстағы АӘК алатындардың үлкен тобын 46%- дан 64 %-ға дейін балалар құраған. Қазақстандағы отбасының орташа мөлшері - 3,6 адам, бірақ бұл көрсеткіш аймақ пен тұратын орнына байланысты қарастырылады. Елдің оңтүстік - шығысында негізінен үлкен отбасылар орналасқан. Бұған Қызылорда облысы (5,1 адам), Оңтүстік Қазақстан облысы (4,9 адам), Атырау облысы (4,6 адам) және Жамбыл облысы (4,1 адам) жатады. Көпбалалы отбасылардың кедейлік тәуекелділігіне қаупі жоғары. АӘК алатын балалардың үлкен үлесі (64%, 63% және 62%) Оңтүстік Қазақстан, Жамбыл, Шығыс- Қазақстан облыстарында байқалады.

Жұмыссыздар АӘК алушылардың жалпы санының 10,4%- дан 39,4 % құрап, мөлшері бойынша екінші топ болып табылады. Жалпы алушылардың санының 4,3% дан 21,6%-ы басқа тұлғалардың үлесіне тиесілі. Қарағанды облысы, Астана, Алматы қалалары және Оңтүстік-Қазақстан облысында ол сәйкесінше 21,6, 20,7 және 17% құрады. Айта кету керек, Атырау, Батыс-Қазақстан және Солтүстік-Қазақстан облыстары АӘК алатындардың шамамен 10% халықтың жұмыс істейтіндердің санынан болған.

Халықты әлеуметтік қорғау жүйесі арқылы игіліктерді қайта бөлу жүзеге асады және ол халықтың кейбір осал топтарының өмір деңгейін қолдауға мүмкіндік береді. Мысалы, оларға халықтың аз қамтылғандар, мүгедектері бар отбасылар, халықтың жұмыссыз, жұмысқа қабілеті жоқ бөліп, балалар, зейнеткерлер, студенттер жатады. Халықтың осындай топтарын қамту елдеп кедейлік деңгейін төмендетеді.

2016 жылдағы «Қазақстанның ірі қалаларында әлеуметтік көңіл-күй» зерттеулерінің нәтижесінде анықталғандай қала халқының 34% мемлекеттен,

билік пен басқарудың жергілікті органдарынан көмек пен қолдау күтеді. Бұл халықтың арасында патерналистік көңіл- күйді сипаттап қана қоймай,

экономика мен қоғамда әлеуметтік игіліктерді қайта бөлуге мемлекеттің қатысу қажеттілігін көрсетеді. [4]

Статистика бойынша Агенттіктің мәліметтері материалдық игіліктерді жақсарту үшін мемлекет тарапынан үй шаруашылығының 60,8% зейнетақы мен еңбек ақыны жоғарылату, 15,8% жұмыс беру, 5,1% қажет кәсіп алу үшін оқыту мен қайта оқыту есебінен жүзеге асатынын көрсетеді. «Еңбекпен қамтудың 2020» мемлекеттік бағдарламасында «2015 жылдан еңбекпен қамту мен атаулы әлеуметтік көмек жүйесі арасында оңтайлы байланыс орнату» жүйесін жетілдіру ұсынылған. Аз қамтылған отбасыларынан еңбекке жарамды жастағы тұлғаларға АӘК орындалған жұмысқа әлеуметтік келісім- шарт жасағаннан кейін тағайындалады. Қарсы жағдайда АӘК төлеу тоқтатылады, бірақ отбасы АӘК алу құқығына ие болып қала береді. Еңбекке жарамды жастағы тұлғалары жоқ немесе отбасында мүмкіндігі шектеулі мүшелері бар (мүгедектер, әлеуметтік маңызды ауруға шалдыққан тұлғалар) аз қамтылған отбасылар үшін АӘК Қазақстан Республикасындағы қолданыстағы заңға сәйкес ұсынылады.

Кедейлерді анықтаумен байланысты көптеген мәселелер бар екендігі анықталды, себебі олар өздерінің нақты жиынтық табыстарын жасырады. Әлеуметтік көмек өтініш бойынша беріледі, бірақ алатын адамдардың саны халықтың кедейлік шегінен төмен табыс алатындарына тең келмейді. Ауылдық аудандарда АӘК берумен байланысты бірқатар мәселелер анықталған. Біріншіден, АӘК жүйесі ауылдық еңбекпен қамтылуға кері әсерін тигізеді. Екіншіден, адамдарда ауылдық аудандарда еңбек ету мотивациясы сақталған күннің өзінде еңбек үшін шектеулі мүмкіндіктерден еңбек нарығы саласына тиімді саясат жүргізу қиындық туғызуда. Сонымен қатар ауылдық аудандарда микронесиелеу кестесін ұтымды жүзеге асыру қиындығы туындайды, осы мәселеш шешудің тиімді құралдары еш табылмай отыр.

Мемлекеттік бағдарлама барысындағы аймақтық аспектілерді жасау алты кезеңнен тұруы тиіс деп санаймыз:

1-ші кезең - табиғи- климаттық факторлар әсерінен, сонымен қатар жүргізілген саяси, әлеуметтік және экономикалық жаңашылдықтар әсерінен қалыптасқан базалық ресурстық әлеует анықталады. Табиғи, еңбек, инвестициялық ресурстар, сонымен қатар талданатын субъектінің инновациялық әлеуеті туралы мәліметтер қарастырылады.

2-ші кезең - аймақтың мамандандырылуын құрайтын басымды салаларды анықтап алу қажет, аймақтық және жалпы мемлекеттік деңгейде әлеуметтік-экономикалық даму орны мен рөлін қарастырады.

3-ші кезең - мамандандыру саласының даму деңгейін талдау, олардың экспорттық- импорттық операциялардағы, халықтың еңбекке қабілетті санындағы, аймақтағы әлеуметтік- экономикалық жағдайына әсер етуі және онда нарықтық инфрақұрылымды қалыптастырудағы үлесі анықталуы тиіс.

4- іш кезең - егер мамандандыру саласы жалғыз болып табылмаса, бірақ онда аймақтың барлық еңбек ресурсының 50 % жұмыспен қамтылса, онда қаржы және ғылыми- техникалық саласын қолдау бағдарламасын жасау керек, ал төмен мамандаған жағдайда салалық құрылымының басқа бағыттарын дамыту экономикалық маңызды, ол аймақтық мүмкіндіктерді кеңейтіп қана қоймай, сонымен қатар, құрылымдық дағдарыс, жұмыссыздық, әлеуметтік- экономикалық субъект нәтижесінің төмендеуіне жол бермейді. [5]

5-іш кезең - алғашқы кезеңде алынған мәліметтерді өңдеу негізінде мемлекеттік және жеке капитал салымдарын тартуды қарастыратын әлеуметтік- экономикалық субъектілерді дамыту бағдарламалары жасалады.

6-шы кезең - аймақтық даму бағдарламасын жүзеге асырудың экономикалық тетіктері мен құралдарын анықтайды.

ҚР халқын әлеуметтік қорғауды талдау халықтың өмір сапасын жақсартуға бөгет жасайтын мәселелердің болуын сипаттайды. Бұл мәселелерді шешу «Қазақстан Республикасының 2020 жылдарға Стратегиялық даму жоспары» ҚР Үкіметімен ұсынылған әлеуметтік саясат аясындағы Стратегиялық мақсаттарда қарастырылған.

Әлеуметтік көмек бағдарламасын орындауда төменгі деңгейде әкімшілік шығындарды қысқарту және жұмыстың экономикалық тиімділігін арттыру мақсатында қоғамдық ұйымдарды тарту қарастырылады. Үкіметпен локальдік мәселелерді шешу мен елде волонтерлер институтын кеңейтуге бағытталған территориялды үкіметтік емес ұйымдарды дамыту үшін жағдай құру бойынша қадамдар жасалуда.

Қазіргі таңда ҚР көптеген аймақтарымен халықты атаулы әлеуметтік қорғау жасау тәжірибесі жинақталған, ол ондай көмектің жетілген экономикалық

тетіктерін жасау үшін және өмір сүру минимумын есепке алып аз қамтылғандар бойынша жәрдемақыға өту үшін маңызды.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. «Әлеуметтік-экономикалық модернизация - Қазақстан дамуының басты векторы» атты Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. - 2012, қаңтар; Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты Қазақстан халқына Жолдауы 2014 жылғы 17 қаңтар; Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан жаңа жаһандық нақты ахуалда: өсім, реформалар, даму» атты Қазақстан халқына Жолдауы 2015 жылғы 30 қараша; 2016 жылдың 18 мамыр күні Мемлекет басшысының төрағалығымен елдің 2016 жылғы 4 айдағы әлеуметтік-экономикалық даму қорытындыларына арналған кеңестегі баяндама материалы.
2. Министерство труда и социальной защиты населения Республики Казахстан // [http: www.enbek.gov.kz](http://www.enbek.gov.kz).
3. Kudasheva T.V., Kanseitova A.K. Individual Income Tax as an Instrument for Income Redistribution in the Republic of Kazakhstan // The Kazakh-American Free University Academic Journal. -USA; Oregon, 2014. - P. 48-55.
4. Аимбетов С. Наша цель-сделать, как лучше: Пути реформирования социальной защиты населения // Казахстан: Экономика и жизнь. - 2014. с.11-14.
5. Национальный отчет о человеческом развитии 2014г.- Астана, 2014.

Nataliia Savchenko,

*C. Sc. (Public administration), Senior research fellow,
Doctoral candidate of Chair Information Policy & Digital Technologies,
National Academy of Public Administration under the President of Ukraine,*

DIGITIZING PUBLIC ADMINISTRATION: FEATURES OF DIGITAL MARKETING APPLICATION

Digital marketing is a modern form of marketing, and, according to our convictions, individual principles and methods can be actively used not only for business entities to promote certain goods on the market, but also in the process of providing public services to public administrations. This modern form of marketing is based on the use of data in digital form and the corresponding devices [2, p. 47].

The growth in the number of different devices (computers, tablets, phones, smartphones, etc.) affects the expectations and demands of customers, service users and, at the same time, increases the possibilities of addressing, personalized appeal to them.

Allocate the following forms of digital marketing: 1) pull-form, when the client independently chooses the necessary information (content) from the existing proposal and applies for the services he needs; 2) push-form, when the client receives information (sms-mailing, spam, etc.) regardless of his/her desire. This form is characterized by the presence of shortcomings, in particular excessive spending of efforts and resources, since the consumer, in a large part of cases, receives no information at all in this way [1].

Using five modern digital channels (the Internet and devices that provide access to it (computers, laptops, tablets, smartphones, etc.), mobile devices, local area networks, digital TV, interactive screens, POS terminals), digital marketing solves various tasks, including maintaining image; the introduction of a new brand or product on the market; increase brand awareness; stimulation of sales of goods (services) [1].

The main methods of digital marketing are considered [1; 2]:

Contextual advertising of Google Adwords, Yandex Direct;
technology Big Data – arrays of large volumes;

Retransmission [1], remarketing [2] (English retargeting) – re-targeting, repeated display of Internet advertising;

mobile marketing (using mobile devices);

marketing using e-mail to send messages to customers, service users;

Viral Marketing [1];

RTB (real time bidding) – real-time bidding;

SMM (social media marketing) – social media marketing;

SMO (social media optimization) – optimization for social networks;

SEO (search engine optimization) – site optimization in search engines;

SEM (search engine marketing) – search engine marketing.

There are certain rules of digital marketing [1; 3]. The main ones, in our opinion, should become key in the process of providing services to citizens by public authorities:

building good relationships with clients, their active engagement as creators, distributors and commentators, rather than passive viewers or just target audiences;

increase in coverage – the potential of digital marketing allows you to constantly engage people in the communication process; “... the transition from the linguistic media to the address channels requires a radical change in thinking, which primarily involves the perception of the audience as a set of individuals [3]”;

defining a set of channels that allow you to achieve the best results; creation of content tailored to the needs of specific consumers;

the dependence of the content on how it is disseminated and the constraints associated with the types of devices supporting it;

taking into account the fact that a significant part of the content will be created by the consumers themselves; encouraging consumers to create content in accordance with general policy;

building relations with consumers in view of their strong influence, the growth of “power consumers”;

communication, correspondence with customer services, clients only with their permission and use of the information they want to share; activating consumer actions, and not just image creation; providing consumers with information that they would like to share with others (as opposed to paid advertisements); learn about the interests and

intentions of the consumer; to transform consumer information into a permanent dialogue;

formation of the optimal set of means of media influence and interaction with the consumer; the use of possible digital technology and tools (but not for imposing, but for the protection of their point of view);

increasing work with each consumer, using a client-oriented approach in providing public services, etc.

In our opinion, the question of applying the principles and methods of digital marketing in the process of providing citizens with services by public administration bodies requires further scientific research. Particular attention to this issue should be given to the formation of the regulatory framework governing the issue of “digitalization” of the provision of public services.

References:

1. Ruban V. V, Digital Marketing: The Role and Features of Use / V. V. Ruban // Economic Bulletin of the Zaporizhzhya State Engineering Academy. – 2017 – Voip. 2-2 (08). – P. 20-25.
2. Digital Marketing – The Marketing Model of the 21st Century: Monograph / Aut. Col .: M. A. Oklander, T. O. Oklander, O. I. Yashkina [and others]; for ed. doctor of sciences, prof. M. A. Oklander. – Odessa: Astroprint, 2017. – 292 p.
3. Yatsyuk D. V. Digital marketing: the future of marketing communications in branding / D. V. Yatsyuk // Investments: practice and experience. – 2015. – № 7 [Electronic resource] – Access mode: http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2015/16.pdf

HISTORY

Ethnography

Tobylov A. S., Amirov E. Sh., Bogdanova A.A.

The Karaganda state university named after E.A. Buketov

TO THE QUESTION OF INTERACTION OF UNESCO AND THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Kazakhstan is the country with rich cultural and historical heritage. In heart of our homeland there is "yellow steppe" - Sary Arka, and to the west – the Turgay Plateau. The territory of Kazakhstan is so huge that it takes the Ural Mountains in the West both the Altai and the Tarbagatai in the east. In the south-west the Ustyurt Plateau and the coast of the Caspian Sea is located. The Eastern part of Kazakhstan borders with the northern Tien Shan. And each site of our land has its history. Since the most ancient times there were cultures of oases in foothill plains and in basins of the large rivers and the original culture of nomads-cattle-farmers at wide open territories of steppes and semi-deserts here. Despite the separate periods of decline and desolation, irreversible violations of the environment did not occur. The people loved and knew their land, they were able to protect and revive its natural wealth.

The international recognition of value of cultural heritage of Kazakhstan was expressed in inclusion of the Kazakhstan monuments in the list of the World heritage of UNESCO.

The Republic of Kazakhstan entered UNESCO on May 22, 1992 [1]. In the list of the World heritage of UNESCO in the Republic of Kazakhstan 5 names appear (2017), it makes 0,5% of total number (1073 for 2017). 3 objects are included in the list by cultural criteria, and one of them is recognized as a masterpiece of the human genius (criterion i) and 2 objects are included by natural criteria. Besides, according to the condition for 2017, 13 objects in the territory of Kazakhstan are in number of candidates for inclusion into the list of the world heritage [2]. The Republic of Kazakhstan ratified the Convention on protection of the world cultural and natural heritage on April 29, 1994 [2].

The mausoleum named after Hodzha Akhmet Yassau [3] is enrolled in the list in 2003 at the 27th session of the Committee of the world heritage of UNESCO and it is the first monument of Kazakhstan in this list.

The *petroglyphs of the archaeological landscape Tamgaly* is the first monument of petroglyphic art of Kazakhstan and Central Asia included in the List of the world Heritage UNESCO [4]. The committee of the World Heritage at the 28th session which took place in the Chinese city Suzhu from June 28 to July 7, 2004, made the decision to include "Petroglyphs of an archaeological landscape of the Tamgaly" in the List of the World Heritage of UNESCO according to the offer of Kazakhstan and taking into account the recommendation of the International Council for protection of monuments and historical places (ICOMOS).

The object of natural heritage of Saryarka - Steppes and lakes of the Northern Kazakhstan make two protected territories – the Nauruzumsky national natural park and the Korgalzhynsky national natural park [5].

It was registered in the list of the World heritage UNESCO at the meeting of the Committee of the world heritage of UNESCO on July 7, 2008, Quebec, Canada.

The objects of the Great Silk way in the Chanjan-Tian-Shan corridor

33 objects representing the network of routes Chanjan – Tian-Shan corridor of the Silk way, include the cities and palace complexes of various states and empires, trade settlements, buddhist cave temples, ancient ways and passes, watchtowers, sections of the Great Chinese Wall, strengthening, tombs and religious buildings [6].

The included object represents the network of routes of Chanjan-Tian-Shan corridor (China, Kazakhstan, Kyrgyzstan). 33 components of the object (22 of which – in China, 8 – in Kazakhstan and 3 in Kyrgyzstan)

The silk way was included into the List of the world heritage of UNESCO as the nomination "The silk way: network of routes Chanjan-Tian-Shan corridor", presented by Kazakhstan, China and Kyrgyzstan. This decision was made by the Committee of the world heritage on June 22, 2014 at the 38th session which is taking place in Doha, Qatar from June 15 to June 25, 2014.

The western Tien-Shan abounds with various landscapes for which exclusively rich biodiversity is characteristic. The region of the Western Tien Shan has world value as is the place of origin of a number of species of fruit trees and differs in a big variety

of types of the woods and unique flora, it is said in the statement of the press service of UNESCO. [7]

The transnational serial nomination "The Western Tien Shan" presented by three countries - Kazakhstan, Kyrgyzstan and Uzbekistan, is included in the list of the world heritage of UNESCO. Such decision was adopted on July 17, 2016 at the 40th session of the committee of the world heritage of UNESCO in Istanbul.

It should be noted that there are also problem points at interaction of Kazakhstan and UNESCO. In June, 2016 the conflict between UNESCO and Kazakhstan, all because of construction of the highway for conducting the winter Universiade in Almaty erupted. In this territory the ancient settlement Talgar included in the list of the world heritage of UNESCO among 33 cities of the Great Silk Way is located. After this event in our address the criticism poured down. At first we actively asked to include our cities in the list of the world heritage of UNESCO, and later we begin to destroy them and by that fueling tension with UNESCO. UNESCO has powers to exclude the Talgar that will complicate the situation with China and Kyrgyzstan as many cities on the Great Silk way are on territories of our neighbors. According to the norms of UNESCO if one object does not conform to requirements of protection of this organization, then the other objects of the nomination will be excluded. However at the end of 2016 all construction works were stopped. It is a private example which shows some immaturity of our society in respect of preservation of historical and cultural heritage.

The second problem is the fact that the list of the world heritage of UNESCO included so insignificant number of the objects located in the territory of Kazakhstan. The Netherlands with the area of 41543 sq.km is presented by 10 monuments. The Netherlands is twice less than the North Kazakhstan area (97 993 sq.km) and besides it is in the number of 30 leaders in quantity of objects of the world heritage.

2 above designated problems are somewhat interrelated. The facts of deviation from UNESCO norms on protection of monuments of the world heritage can complicate nominating of new Kazakhstan objects. For solutions of these problems, Kazakhstan is faced by the problem of standardization of the legislation in the field of protection of cultural heritage with norms of UNESCO. And of course, promoting the objects of cultural heritage among the population. We should inform people about the importance of natural and cultural monuments for ourselves, for our state, for the universal peace. Having solved these problems, Kazakhstan can safely walk in

necessary direction and try to achieve progress. Definitely Kazakhstan sets the tasks, to bring as much as possible objects in the world heritage. Our country diligently works at concerning the nomination in the List of the World heritage "The silk way: network of the routes Fergana – Syr Darya corridor. The Scientists of Kazakhstan actively cooperate with researchers, archeologists, historians of China, Kyrgyzstan, Uzbekistan and Tajikistan and continue collaboration in studying of the Middle Ages on territories of the Central Asia.

In this way we can claim that Kazakhstan and UNESCO have not exhausted the potential of mutually beneficial cooperation. UNESCO has already included 5 objects located in the territory of Kazakhstan in the list of the world heritage and there are all reasons to believe that the number of the Kazakhstan objects will grow. And we have to be proud of it, to use the best efforts for protection of the world heritage and transfer to its future generations. For preservation and development of the world cultural and natural heritage it is necessary not only for experts, but also for all people to be aware of the Convention and the efforts made in this sphere by UNESCO, as we ourselves are true keepers of this heritage. As we - youth inherit these unique values, it is very important that for us to take the most active part in the process of its preservation and enhancement.

References:

- [1]- <http://old.unesco.kz/>
- [2]- The States Parties – Kazakhstan. <http://unesco.org>

Колумбаева З.Е., Райымбекова Гүлмира

ТҰРМЫС-САЛТ ЖЫРЛАРЫНЫҢ ДӘСТҮРГЕ ЖАНАМА ҚАТЫСЫ

Жерлеу рәсімдеріне байланысты айтылатын тұрмыс-салт жырлары: естірту, қоштасу, жұбату, көңіл айту.

Қазақ халқы өлімді шамасы келгенше туыс, туған, ауыл болып аса құрметпен аттандыруға ат салысады. Әрине, әрбір өлген адамды соңғы рет алыс жолға аттандыру оның жасына, жынысына, дәулетіне, қоғамдағы орнына және жеке басының беделіне, адамдық қасиетіне, қала берді артында қалып бара жатқан әке, бала, туыстардың дәулетіне, олардың беделіне, қоғамдағы орнына байланысты. Әсіресе ауыр күйзеліс шаңырақ иесі, яғни отағасы өлген жағдайда болады.

Осы бір адам баласына түскен ауыр жағдайда қазақтардың сан түрлі дәстүрлері, ырымдары, жоралғылары орындалатын болған. Сол дәстүрлердің бірнешеуі қазақтың тұрмыс-салт өлеңдерімен тығыз байланысты болып келеді немесе салт өлеңдерінің орындалуымен шартталады.

Солардың біріншісі естірту жырын таладуда Мұхтар Әуезовтің пікірін келтіргенді жөн санадық. Ескі қазақ салтында, көп елді күйзелтетін қайғыны арнаулы өлең түрінде естіртетін әдет болған. Естірту өлең, сол қайғы үстіндегі сүйеу сөз, көңіл айтып жұбатқан сөз болатын. Естірту көбінесе жұмбақ тұспалмен басталады. Содан кейін өлген жанның қасиеті айтылады. Көп елдің қасиетті өлімге күйзелгенін айтады. Өлген ханның өміріне баға беріледі [1, 28]. Сөйтіп Байшуақ би өлгенде, баласы Байғараға қыпшақ Избасты бидің естірткені мысал болып берілген. Тағы бір ғылыми пікірге орын берелік.

Қазақта берік қалыптасқан дәстүрдің бірі – дүние салған адамның басқа жанашыр туыстарына немесе басқа жақта жүріп қайтыс болған адамның ауылдағы үй-ішіне, әке-шешесіне ауылдың жөн білетін қарттары жиналып келіп, әртүрлі әңгімелерді айта отырып, қайғылы хабарды естірту ғұрпы. Естірту қара

сөзбен де, өлеңмен де, тіпті күймен де орындалады. Қазақтың ауыз әдебиетінде естіртудің көптеген тамаша үлгілерін былай қойғанда, Ақсақ құлан күйінің шығу тарихы кімге болсын аян [2, 74].

Екі пікірді салыстыра келгенде, екеуінде де естірту белгілі бір дәстүр екендігі және осы дәстүрді орындау кезінде естірту жыры айтылады, ол жырда адамның қайғысы, мұң-шері көрініс табады делінген. Сол сияқты Х.Арғынбаев естірту дәстүрі тек жырмен немесе өлеңмен емес, қара сөзбен де айтылатындығын белгілеген. Ендеше, естірту жыры адамның қайғылы көңілінен хабар беретіндігін және оның кейде жыр үлгісінде, кейде қара сөзбен айтылатынын ескерсек оның дәстүрмен жанама байланысады деудің қисыны бар.

Осы сияқты адамның көңіл-күйінен молынан хабар беретін, өлік жөнелту фольклорының арыздасу, көңіл айту, жоқтау, жұбату сияқты жырлары бар. Бұл жырлардың қалыптасуының басты себебі халықтық дәстүрге айналған ғұрыптарды орыдау болса, екіншіден адам өмірінде болатын әрбір жағдайға байланысты олардың көңіл-күйінен хабар беру. Негізінен шерлі өлеңдерге жататын барлық өлеңдер дәстүрмен жанама байланысқан. Өйткені олардың ешбіріденаным-сенім нышаны мүлде жоқ, тек адамның мұңы, қайғысы білдіріледі.

Негізінен жоғарыда аталған жар-жар, тойбастар, сыңсу, қоштасу, естірту, көңіл айту, арыздасу, жұбату, жоқтау жырларының барлығы адамдардың қуанышын, назын, жақсылығын, қайғысын білдіретін жырлар екені белгілі. Сонымен қатар осы өлеңдерді орындауда жасалатын салт бойынша олардың айтылуы немесе айтылмауы да мүмкін. Яғни ол жырлардың орнында қара сөз үлгісі жүретін болған. Ойымызда түйіндейтін болсақ бұл өлеңдердің барлығы дәстүрмен жанама түрде байланыста болады.

Асылында, дәстүрдің өзін үш топқа бөліп қарастыруымызға әбден болады. Бірінші топ – белгілі бір ғұрыпты орындау үшін өлеңдердің айтылуын немесе жырлануын қажет етпейтін дәстүрлер, екіншісі – белгілі бір салтты орындау үшін жырдың орындалуын қажет ететін дәстүрлер, үшіншісі – белгілі бір дәстүрді орындау барысында жырдың орындалуы немесе орындалмауы мүмкін дәстүрлер.

Бірінші топқа балаға ат қою, сүйінші сұрау, атқа мінгізіу тойы, тілашар тойы, тоқымқағар, жеті ата білу, ата кәсіпке тиісті салт, құдаласу, қалың мал, жасау беру, ұрын келу, ұлттық ойындар, ас беру т.б. дәстүрлер жатады.

Екінші топтағы дәстүрлер: аластау, сылау, беташар, некекияр, сүндет той, жарамазан, наурыз бата, арбау, бәдік, құрт шақыру, бақсылық сарын.

Үшінші топқа келесі дәстүрлер, салттар кіреді: тойбастар, тойтарқар, жар-жар, шілдехана, бесікке салу, сыңсу, қоштасу, жұбату, арыздасу, естірту, жоқтау, көңіл айту.

Қазақ әдет-ғұрып жырларының ерекше үлгісі бата. Батаны әр кезде көптеген ғалымдар жинап, жариялап, олардың түрлері туралы, үлгілері туралы зерттеулер жасаған. Батаның бірнеше түрі бар:

Серттесу батасы, ақ бата, теріс бата т.б. Бата өлең үлгісімен айтылатын, тілек ету мәніндегі фольклорлық түр. Қазақтың сәбидің дүниеге келуінен бастап, ер жетіп, қартайып о дүниеге аттанатын кезіне шейін жасалатын барлық дәстүрлерде бата сөз қолданылады. Бата сөзді тілек сөздер деген де термин қолданылған кей еңбектерде.

Ертеден келе жатқан, қазақ дәстүрінде берік орын тепкен бата беру рәсімі. Бата - салт жырларының бір түрі екені белгілі. Тек оның өзіне тән бір ерекшелігі ол әуенмен айтылмайды. Қазақ әдет-ғұрыптарының ешбірі батасыз аяқталмайды. Қазақ жақсы сөз жарым ырыс дегенді ұстана отырып, баталы сөзге ерекше ықылас білдірген. Батада адамдардың тілегі көрініс тапқан. Қазіргі таңда халық арасында кеңінен қолданылатын түрі ақ бата, Наурыз бата, ас қайыру батасы, жолға шығу, аруақтарға бағыштау батасы. Серттесу немесе теріс баталары көнеде қолданылған, бүгінде мүлдем қолданылмайды деуге болады.

Қазақ бата сөздерінің жиналып-жариялануы ХІХ ғасырда басталған еді. Орыс шығыс зерттеушісі, Петербург Ғылым академиясының академигі В.В. Радловтың Түркі тайпалары халық әдебиетінің үлгілері атты күрделі, сүбелі еңбегінің үшінші кітабы түгелдей қазақ халқының ауыз әдебиетіне арналған. Сондай-ақ түркі тектес халықтардың рухани мұраларының жиналуы мен зерттелуіне аса зор көңіл бөлген Г.Н.Потанин жазбаларында да тілек сөздер көп кездеседі. Бұл орайда А.Васильевтің Қазақтың халықтық ауыз әдебиетінің үлгілері бойынша 1905 жылы Орынборда Бата сөз деп аталатын жинақ та

бастырып шығарғанын атап айтқанымыз абзал.Қазақ ғалымдары А.Байтұрсынов, С.Сейфуллиндер батаның негізгі түрлері мен айтылу мақсатын айқындаған.

Бата дәстүрге тікелей қатысты болып табылады. Себебі, бата жасалу үшін белгілі бір ғұрып орындалуы тиісті және бата халықтың анимистік сенімінен туған.

Бата қазақтың тұрмысында қолданылатын, дәстүрге айналған ерекше сөз үлгісі. Батаның көбі өлеңмен, тақпақтап айтылады, қара сөзбен де айтылады. Батаның әрбір түрі белгілі бір дәстүрді орындау барысында жасалатындықтан, ол дәстүрге тікелей қатысты. Мәселен, Наурыз мейрамы Наурыз батасыз өткерілмейді, сол сияқты той жасау ас беру салттары баталы сөзсіз өтпейді әрі бұл жанрлық түрде адамның көңіл күйі емес, тәңірден, Алладан жақсылық, ізгілік тілеу сенімі анық аңғарылады. Яғни қазақтар бата беру арқылы тәңірге ғибадат жасау, сол бата қабыл болады деген нанымынан шыққандығы даусыз.

Мақалалық жұмыстың бұл бөлімінде ғұрыптық фольклордың бірнеше жанрларын қарастыра отырып, олардың қазақ дәстүрімен байланысу тәсілін ғылыми тұрғыда негіздеуге тырыстық. Халықтың көңіл күйін білдіретін барлық салт жырлары дәстүрмен жанама байланысты деген ғалымдардың пікіріне сүйене отырып, жар-жар, тойбастар, сыңсу, қоштасу, арыздасу, естірту, көңіл айту, жұбату жырлары дәстүрмен жанама байланысады деген ой түйдік.

Белгілі фольклорист ғалым Б.Абылқасымов салт жырларын зерттей келіп, олардың халықтық дәстүрмен біте қайнасуы туралы келелі пікірбілдірген. Ғұрып фольклорының жанрлары да белгілі бір заңдылықтарға бағынады, белгілі бір заңдылықтар аясында дамиды. Алайда мұндағы сөз үлгілері тіпті де эстетикалық талап-тілектерді қанағаттандыру үшін емес, утилитарлық, практикалық қажеттіліктерді атқару үшін қолданылатынын естен шығармауымыз керек. Ғұрыптық сөз үлгілері іс-әрекетпен тығыз байланысты. Сондықтан ғұрыптық фольклор жанрларын зерттеу үстінде ғұрыптық сөз үлгілерін ғұрыптық әрекеттен бөлек алып жеке қарастыру мүмкін емес [3, 166]. Шындығында, қазақтың тұрмыс-салт жырларын қазақ дәстүрінен бөлек қарау, зерттеу мүмкін емес. Себебі, бұл жырлардың өне бойында халықтың тұрмысы, тіршілігі, нанымы, әдет-ғұрпы, салт-санасы, болмысы сақталған. Белгілі бір тұрмыс-салт жырлары орындалу үшін, белгілі бір салттың орындалуы шарт. Кезекті сөз, тұрмыстық жырлардың әуенмен орындалатын және әуенсіз орындалатын

түрлері туралы зер салу. Қазақ фольклорлық үлгілерді жинаушы, жариялаушы этнограф А.В.Затаевич қазақ даласы тұтас ән салып тұрғандай, жанды тербетеді деген сөздері, халқымыздың жырлары әсем әуенсіз айтылатыны кемде кем екенін түсіндіреді. Отбасы ғұрпы фольклорындағы бесік жыры, тойбастар, беташар, жар-жар, сыңсу, қоштасу жырлары және өлік жөнелту ғұрпының естірту, жоқтау, арыздасу, жұбату, көңіл айту, Наурыз жыры, бақсылық сарындағы барлық жанрлар әнмен айтылады. Қалған тұрмыстық жырлар тақпақтап, қара өлеңмен немесе қара сөзбен орындалады.

Фольклор жанрларының өзіндік ерекшеліктері мол. Оның бойында халықтың тұрмыс-салты, сөз, би және ән-күй өнері, орындау шеберлігі бір-бірінен дараланбай тұтас күйінде көрінеді. Әсіресе, бұл отбасы әдет-ғұрып өлеңдерінің бітімінен анық байқалады. Мысалы, ырым өлеңдер міндетті түрде адамның іс-әрекетімен байланыста орындалатын болса, жар-жар, тақиямен қоштасу, сыңсу, көрісу, беташарда сахналық ойынның элементтері басым.

Тұрмыс-салт жырларының көлемді тобын құрайтын отбасы әдет-ғұрпына байланысты өлеңдерден, сондай-ақ жеке адамның қайғы-қасіреті мен мұң-зары, келешектен күткен арман-тілектері де айқын көрініс тапқан. Мұндай өлең-жыр мен ән-күй көп жағдайда өмірдің өзінен туындайды. Осы тектес салт жырларының көтеретін мәселесі көбінесе отбасының тірлігіне, бақыты мен қайғысына құрылады.

Сондықтан да отбасы әдет-ғұрып өлеңдерін зерттеу этнографиямен де тығыз байланысты. Әдет-ғұрыптарды орындалу себебін этнография түсіндіретін болса, адамның түрлі наным-сенім, ырым-жосындарға қатынасы сөз өнерімен, өлең-жырмен кестеленеді. Халқымыздың салтына қатысты өлеңдерін орындалу, айтылу ерекшелігіне қарай салтқа тікелей және жанамалы деп жіктеуімізге болады екен. Сөйтсек тұрмыс-салт жырларына жататын ырым өлеңдері, некеқияр салтқа тікелей қатысты өлеңдер тобына жатады да, ал өзгелері тұрмыс-салт лирикасының құрамына енеді.

Айта кетерлік жайт, салтқа жанамалы түрде қатысты өлеңдерді тұрмыс-салт лирикасы деп айтуымызға болады. Себебі тұрмыс-салт лирикасы әдет-ғұрып негізінде пайда болған поэзияның бір саласы болғанымен, оның дара бітімі мол. Рас, оның түп негізінде салттың рөлі айқын XIX ғасырда-ақ ғалымдар лирикалық поэзияның тууына сан алуан салт-кәделер әсер еткенін дәлелдеген болатын. Шындығында да, салтқа қатысты фольклордың құрамында адамның

ішкі әлемін суреттеуге ұмтылушылық, оның болып жатқан оқиғаға эмоциялық қарым-қатынасы бейнеленген тұлстары аз емес. Алайда бұларды әдет-ғұрыппен ешқандай байланысы жоқ лирикалық өлеңдермен теңгеруге болмайды. Салтқа қатысты өлеңдер, лирикалық белгілерінің болғанына қарамастан, лириканың құрамына кіруге тиіс емес, өйткені фольклорлық шығармаларды мән-мазмұнына, тегіне қарай ғана емес, атқаратын қызметі бойынша да жіктеу аса маңызды.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Әуезов М. Әдебиет тарихы // Шығармалары. –Алматы, 1985.– 43-46 б.
2. Арғынбаев Х. Қазақтың отбасылық дәстүрлері. - Алматы: Қайнар, - 2005.
3. Абылқасымов Б. Телқоңыр. - Алматы: Атамұра, 1993.

229962

229972

229990

229895

230020

229892

229495

229715

229870

230005

230006

229376

229651

229814

230106

229927

230008

230052

229893

230069

229986

230027

229926

230040

230078

229889

229949

CONTENTS

ECONOMIC SCIENCE

Banks and the banking system

Abraliev Onalbek, Erkimbekyli Rauan THE CURRENT STATE OF THE DEPOSIT MARKET IN KAZAKHSTAN: ISSUES AND DEVELOPMENT PERSPECTIVES	3
---	---

Foreign economic activity

Коваленко О.М., Станіславик, Стукаленко Н.С., Пономаренко Р.С. ФАКТОРИ ОРГАНІЗАЦІЇ І РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	10
---	----

Financial relations

Юрий С. М. ПРОБЛЕМАТИКА РЕФОРМУВАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ.....	14
--	----

Investment activity and stock markets

Тенизбаева Д.С., Оспан Н., Айтыварова А. АЙМАҚТАҒЫ ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ АХУАЛ: БҮГІНІ МЕН БОЛАШАҒЫ	17
Abraliev Onalbek, Erkimbekyli Rauan THE CURRENT STATE OF THE DEMAND SIDE IN THE INTERNAL MARKET OF THE CASH CURRENCY EXCHANGE IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN	21

Human resources management

Бочарова Н. О., Гуменюк Л.О., Мартинюк Н.С., Скрипка Н.О. ЗАКОРДОНІЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ОПЛАТИ ПРАЦІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	28
--	----

Marketing and management

Кулініч І.М., Скригун Н.П. РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ЯК СУЧАСНОГО ІНСТРУМЕНТУ КОМУНІКАЦІЇ З ЦІЛЬОВИМИ АУДИТОРІЯМИ.....	31
Єфісько Ю.Ю., Черноус Л.В. ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМИ В РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ	34
Бочарова Н. О., Айзман Е.С., Авакян А. Ю., Хмелёв М.О. УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ У СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА.....	38

Accounting and auditing

Шляхтун Г.Г., Гресь Н.Л. ДОКУМЕНТУВАННЯ СПИСАННЯ МАТЕРІАЛІВ,
ВИКОРИСТАНИХ У ВИРОБНИЦТВІ **41**

Шляхтун О.Г., Гресь Н.Л. ДО ПИТАННЯ ОБЛІКУ АМОРТИЗАЦІЇ ОСНОВНИХ
ЗАСОБІВ **44**

The economy of the enterprise

Баринев Д.Ю. ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ **48**

Крижановський В.І. ВПЛИВ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА
ВИНИКНЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ ФІНАНСОВО-БЮДЖЕТНИХ ВІДХИЛЕНЬ
БУДІВЕЛЬНОГО ДЕВЕЛОПЕРСЬКОГО ПРОЕКТУ..... **51**

Bondarchuk N.V. FEATURES OF THE FORMATION OF TOOLS FOR THE
POLYCRETIARY DIAGNOSTICS OF THE ACTIVITIES OF A CONSTRUCTION
DEVELOPER..... **53**

Кушенова М.Ш. КӘСІПОРЫННЫҢ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫН ТАЛДАУ..... **55**

Regional economy

Тенизбаева Д.С., Алибекова В.Н. АЙМАҚТАРДАҒЫ ЭКОНОМИКАНЫ
МЕМЛЕКЕТТІК РЕТТЕУ ТҰРАҚТЫЛЫҚТЫҢ НЕГІЗІ **59**

Government regulation of the economy

Пінчук Д. В. РЕГУЛЯТОРНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ТОРГІВЛІ ЛІКАРСЬКИМИ
ЗАСОБАМИ **63**

Дорошенко В. С. МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ ФОРМИРОВАНИЯ **65**

Macroeconomics

Тенизбаева Д.С., Оспан Н., Жамаш Ж. ЕЛДІҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӨСУІ -
РУХАНИ ЖАҢҒЫРУДЫҢ АЙҒАҒЫ..... **67**

POLITICAL SCIENCE

Залесский Б.Л. БЕЛАРУСЬ - ВЕНЕСУЭЛА: НА ПУТИ К ВОЗОБНОВЛЕНИЮ
ДОГОВОРЕННОСТЕЙ **72**

LAW

Environmental, land and agrarian law

Karpenko Oleksandra PRINCIPLES OF AGRARIAN LAW AND LEGISLATION OF UKRAINE. PROBLEMS OF LEGISLATIVE CONSOLIDATIONS.....	76
---	-----------

The constitutional law

Волгина А.П., Полева И.А. К ВОПРОСУ О ФОРМЕ ПРАВЛЕНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН В СВЕТЕ КОНСТИТУЦИОННЫХ ИЗМЕНЕНИЙ ОТ 10.03.2017Г.....	79
---	-----------

Civil law

Zhanibekov A.K., Zhetpisbaev B.A. MECHANISMS FOR PROTECTING INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS.....	83
--	-----------

PUBLIC ADMINISTRATION

Modern control technology

Ертай Х., Қыдырбай Е. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ХАЛЫҚТЫ ӨЛЕУМЕТТІК ҚОРҒАУ ЖҮЙЕСІН МЕМЛЕКЕТТІК БАСҚАРУДЫ ЖЕТІЛДІРУ БАҒЫТТАРЫ	87
Nataliia Savchenko, DIGITIZING PUBLIC ADMINISTRATION: FEATURES OF DIGITAL MARKETING APPLICATION	93

HISTORY

Ethnography

Богданова А.А., Амиров Е.Ш., Тобылов А.С. TO THE QUESTION OF INTERACTION OF UNESCO AND THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN	96
Колумбаева З. Е., Райымбекова Г ТҰРМЫС-САЛТ ЖЫРЛАРЫНЫҢ ДӘСТҮРГЕ ЖАНАМА ҚАТЫСЫ	100
CONTENTS	106